

**Die spanning tussen
performatiwiteit en meelewing
binne die onderwys:
'n outo-etnografiese reis**

deur

Marietjie Van Der merwe

Tesis ingelewer ter voldoening
aan die vereistes vir die graad

**Magister in Opvoedkunde
(Opvoedingsbeleidstudies)**

aan die

Universiteit van Stellenbosch

Studieleier: Prof. S.J Berkhout

Desember 2013

Verklaring

Hiermee verklaar ek, Marietjie van der Merwe, dat die werk in hierdie verhandeling my eie oorspronklike werk is (tensy anders vermeld) en dat dit nie geheel of gedeeltelik voorgelê is vir 'n graad by enige ander universiteit nie.

Handtekening..... Datum

Opsomming

Die navorsing behels my storie as leerondersteuner-onderwyser en omvat my identiteitswording vanaf Januarie 2001 tot Desember 2012. My benadering van aanvaarding en meelewing binne die atmosfeer van performatiwiteit, lei tot my skryfproses en word my outo-etnografiese reis. Die skryfproses bring verandering, om die performatiewe te beleef as 'n aksie van doen (Giroux 2000a:135) en 'n manier van wees, binne dag-tot-dag-situasies (in Denzin 2004:273). Deur die opteken van my ervaring binne wisselende ruimtes hoop ek om 'n akademiese bydrae te lewer, wat die leser intrek binne belewing van my identiteitsvorming en ontvouing van die skryfproses as reis.

Ek skryf my inleiding aan die einde en besef die navorsing het my storie sowel as myself verander. Ek sukkel om die slot te skryf. En besef: dis oor my storie elke dag aangaan. Ek word 'n performatiewe etnograaf (Denzin 2004:262) en sien konkrete situasies en tree toe tot gesprek. Ek beleef verdieping van my bewussyn deur die skryfproses.

My navorsing behels nie vraelyste en onderhoude nie en is aksie-navorsing, geleef in elke dag se dinge. My storie met herinnerings was daar voor die navorsing maar dis nooit vertel nie. Ball (1996) verwys na hierdie proses as identifikasie. Die proses waardeur ek gaan om gesien te word, sowel as die proses om myself te sien, lei tot 'n spesifieke identiteit (aangehaal deur Thompson 2004:45).

My storie begin oor my wonder en peins oor anderswees as wit vrou binne my konteks van twee bruin skole. Dra ek die wit *scar*? (Cixous 1998). Ek ervaar die skryfproses as manier om tot kennis te kom. My navorsing lei tot vrae. En nie noodwendig tot antwoorde nie. Die skryfproses lei tot 'n kyk deur 'n ander lens, 'n beter verstaan. Vrede. En Hoop. En ek leer hoop is 'n ontologiese behoefte. Die begeerte om te droom, te verander en menselewens te verbeter (Freire 1999:8 in Denzin 2003:263).

My navorsing ontwikkel rhizomaties (Honan 2006; Richardson & St. Pierre 2005 aangehaal deur Richards 2012:3), geskryf in fragmente van daaglikse aksie, vertel binne die besef hoe onmoontlik dit is om ervaring weer te gee (Pretorius 2008:73). As verteller beklemtoon ek dat ek nie my karakters as objekte voorstel nie, maar dat ek skryf

binne 'n etiese vertrouensverhouding wat oor twaalf jaar strek. Betekenis kan nie altyd in woorde weergegee word nie. Suggestie van betekenis kan lê in verhoudings tussen tekste (Parsons 2002:32 in Le Roux 2010:xi4).

Abstract

The research is about my story as a learning-support teacher and includes the identity growth that I experienced between the period from January 2001 until December 2012. My approach of acceptance and compassion, within the atmosphere of performativity, leads to my writing process and becomes my auto-ethnographic journey. The writing process brings about change, to experience the performative as an action of 'doing' (in Giroux 2000:135) and a way of being within day-to-day situations (in Denzin 2004:273). By recording my experiences within changing spaces, I hope to make a contribution to academic literature, by drawing the reader into my experiences of the forming of my identity and the explication of the writing process as a journey.

Writing my introduction to this research at the end of this process, I realise that this research has not only changed my story, but also myself as a person. I struggled to bring the story to a close. This is because I have realised that my story is still changing every day. I am becoming a performative ethnographer (Denzin 2004:262) and I see concrete situations and engage in a conversation with them. And through this writing experience I have registered an enrichment in my experience.

My research does not make use of questionnaires or interviews. It is action-research, experienced in everyday things. My story with remembrances was already there before the research, though never told. Ball (1996) refers to this process as identification. This is the process through which I have gone to be seen, as well as the process through which one goes to see oneself, to a specific identity (quoted by Thompson 2004:45).

My story begins with questions and reflections about my being different as a white woman, within my context of the two so-called 'Coloured Schools'. Am I carrying a white scar? (Cixous 1998). I have experienced the writing process as a way of coming into knowledge. My research leads to questions, though not necessarily to answers. The writing process leads to my looking through a different lens of gaining a better understanding. Peace. And hope. I am learning – have learnt – that hope is an ontological

necessity. There is a necessity to dream, to change, and to better the lives of others (Freire 1998:8 in Denzin 2003:263).

My research develops rhizomatically (Honan: 2006; Richardson & Pierre 2005, quoted in Richards 2012:3). It is written in fragments of daily action. It is written in the knowledge of the impossibility of relaying experience as it is or was. As a teller of a story, I emphasise that I do not posit my characters as objects. Rather, they are presented in this research in a relationship of trust, existing between myself and them for a period stretching beyond twelve years. Meaning cannot always be relayed in words. Suggestions of meaning can lie in the relationship between texts (Parsons 2002:32 in Le Roux 2012:xi4).

Inhoudsopgawe

Verklaring	bl.2
Opsomming	bl. 3
Abstract	bl. 4
Inhoudsopgawe	bl. 6
Auto-etnografiese verhaal	bl. 7
Aanvanklike ervaring Januarie 2001	bl. 7
Die navorsingsreis begin met filosofie en refleksie	bl.12
Daaropvolgende ervaring: Die Storie-skrifproses – Rhizomaties	bl. 21
Ontvouing: Identiteit en verandering van praktyk	bl. 62
Datahersiening lig die sluier - op pad uit die labirint	bl. 67
Verlaggewing	bl. 105
Bepeinsing	bl. 113
Verduidelikings	bl. 115
Betekenis van die Navorsing	bl. 124
Bibliografie	bl. 126
Addenda	bl. 135

OUTO-ETNOGRAFIESE VERHAAL

Aanvanklike ervaring Januarie 2001

“Kan jy vir my beduie na Grootvlei?”

Pastoor is die sportmeneer van Laerskool Tweerivieren.

Hy staan op die parkeerterrein buite die skool langs sy motor.

Met kraaghemp en windjekker haal hy eers die I-pod uit sy ore.

“Maklikste om *straight* langs die treinspoor af te hou. By die stasie verby die sportveld.

Die *vibercrete* is geverf. In *rainbow colours*. Verby *Tawakal* by die stop regs. By die *double storey* sal jy hom sien.”

Ek sit in my motor voor die skool.

My oë gly oor die gebou.

Geute in oranje is afgeskilfer.

En steek af teen die swart van dak en die grys van muur.

Hakiesdraad spiraal straat af.

In die heining langs my kar

loer ‘n gat.

Moet ek alleen Grootvlei toe ry? Sê nou ek verdwaal?

Verskuiwing vanaf hoofstroom na leerondersteuning vra wisseling tussen skole.

En tussen hier en daar moet ek self uitvind waar.

Ek ry tot by die hek en wag tot Bambanani Rudolph die hek laat oopgly.

Hy glimlag oopgesig en sy geel bib blink in die son.

In die spieëltjie sien ek hom terugstap na die Wendy-huisie.

Hy draai om en waai.

Uit die middedorp verby die maatskaplike kantore, draai ek regs by die *Kerk vir Afrika* bord. Stasie langs voel ek die hoër-risiko aan. Sien die *vibercrete*-geverfde-mure waarvan Pastoor gepraat het. Kyk na die *graffiti* op die muur en ry verby. *Rigting bedonnerd* hoor ek John se stem. *Moes afdraai by die stop waar kinders oor die voetoorgang stap.*

Tot by die Tawakal 2 huiswinkel met advertensies van *Vodacom* en *Son*.

Oorkant Grootvlei-Laerskool verby *Happiness*-winkel staan die Oos-Bank skoolbus voor die hek. Kinders peul by die bus uit. Die departement voorsien vervoer na Grootvlei vanaf Oos-Bank se oorvol-skool, het ek gehoor. Ek swenk uit vir kinders in die straat. En die gat in die pad.

Onseker staan ek by ontvangs tot ek deurgestuur word na die kantoor. Die vrou in die kantoor met roesbruin hare dra 'n char oorrok en is besig om af te stof en kantoor reg te pak vir die nuwe jaar. Sy is kort en klein en haar bewegings is vinnig en doelgerig. 'n *Skoonmaker dink ek*.

"Het juffrou ondervinding van kinders in die omgewing?"

"Ek werk al jare in Tweerivieren."

Ek voel haar dink, Jy gaan nie lank bly nie. Net kom en gaan. Nie inpas nie.

Sou dit beter voel as die adviseur my kom voorstel het? wonder ek terwyl die besef tref, *SY'S DIE SKOOLHOOF*.

Ek kyk na haar buitekant. En sy kyk na my buitekant.

Oor grense heen sien sy wit.

En ek sien bruin.

Dinsdag by die byeenkoms-sonder-saal,

sit ek buite op die plastiekstoel,

agter teen die muur.

My gedagtes loop terug.

Ma het my bo-plaas toe gestuur.

Ek stap in die stofpad met die mandjie patat in die hand. Verby die bloekom-laning aan die bo-kant van die plaashuis. Kaalvoet stap ek in die paadjie en voel die koring wuif heen en weer in die wind. Links is 'n gat in die draad. Kinders stap voetpaadjie-langs bo-plaas toe. Hulle roep na my. Langs die draad is 'n doringboom met peule. Ons suig peule se sap en spuug kousels op die grond.

Oë geskreef teen die son, stap ek aan. Wolke dryf wit bo die berg.

God het als gemaak, sê ma. Maar wie het vir God gemaak?

En hoekom is party wit en ander bruin?

Terwyl my oë tuur oor kinders en onderwysers agter op die plastiekstoel teen die muur,
besef ek.

My wonder oor goed was toe al daar.

SAAL

Ek hou my matjie vas

agtermekaar in die ry,

tot ek my plekkie kry.

Die grond hard en koud.

Tot ek my matjie vou,

Warm onder my boud.

Elke kind stap in 'n ry.

Mat-vierkant in die hand gaan sit elk kruisbeen op die mat.

En skuifel-skuifel tot sy matjie onder sy sitvlak inpas.

Samples van Carpetworld geskenk aan die skool? wonder ek.

Meneer en Juffrou swaai boek of papier as waaier teen die son.

Kinders koes trui oor die kop teen die son.

Antie Dilly en broodsmeer-vrouens staan voor die broodkamer.

Bambanani Rudolph, Mister Kleyn en Doeries leun teen die muur.

Jeyes Fluid kom aangesweef vanaf die toilette.

Moeder Teresa staan mikrofoon in die hand en hare gekleur op hoëhak-skoene.

Dis beroepsdag. Om 'n beroep te kan hê moet jy lees en skool toe kom, praat

Moeder. Graad sewe beweeg een vir een vorentoe en praat oor die mikrofoon,

“prokureur”, “onderwyser” en “president” en dan praat 'n meisie met sonbril,

windjekker en pelskraag. “Ek is 'n skrywer.” Ek klap harder hande vir die meisie met
die model-stap en roep in die verbyloop, “kom gesels bietjie pouse.”

Die juffrou se hand klap op 'n kind se rug en dan op nog een.

“Ssssjuut.”

Sy staan op en trek haar trui af oor haar sitvlak.

Druk die mikrofoon voor haar lippe.

“Die Volkslied sal nou gesing word. Staan op en trek jou boude styf in.

Hou jou hand op jou bors met jou gewig op die voorste deel van jou voete.”

Mister Kleyn en Doeries sit hul besems neer.

Antie Charlene trek haar T-hemp af.

Antie Milly los die paal.

“Nkosisikelela iAfrika

Stemme vlieg saam met ‘n vliegtuig die oop lug in.

En oë meng blink in myne.

Later op pad verby Rudolph se Bambanani-huisie, skuif ek my sak deur die draadhek.

Stamp teen die skuif en slot en hoor sy stem roep,

“Het juffrou nie vi my ‘n phonetjie nie?”

By die hek agtervolg Tonio se stem deur my venster,

“Het juffrou nie vi my five bob nie?”

Wat het aanleiding gegee tot my navorsing? wonder ek drie jaar later.

En voeg by, is dit die eerste stap van heuristiese navorsing, my intense introspeksie?

Persoonlike betekenis? ‘n Verlange na self-aktualisering?

Gevoelens van andersheid?

Die stigma van die wit LSEN-juffrou wat werk met kinders wat agter is?

Dis Januarie 2009 en ek voel angstig. ‘n Wete dat ek iets moet doen.

En grawe my Honneurs modules een vir een uit.

Ek lees MacIntyre (2002) in my *BEd Hons Core Module Reader* (2005:19).

En steek vas by agentskap en struktuur.

Voel ‘n skrefie Lig deurbreek.

En besluit om by Beleidstudie aan te klop.

‘n Meestersgraad in Opvoedkunde, net voor aftrede?

Maak tog nie sin, want my stem binne akademiese navorsing pas nie in.

Spanning rondom meelewing met kinders se omstandighede aan die een kant, teenoor druk vir resultate? *Die gevoel dat ek nie goed genoeg is nie? Dat my onderrig nie geslaagd is nie?*

Dat ek myself moet probeer bewys?

Die kind met kode een, voel hy nie nes ek na IQMS?

Dertig jaar vanaf B.Primêr en Biblioteekkunde,
doen ek die Honneursjaar-sprong, vanaf realiteit tot akademie.
My stem voel uit plek en my hand voel stram en word lam.
Letters op die skerm word dof. My kop sak af.
Die kind se stem nog in my kop.
Die stem praat by my in die gang verby, "Bly om te sien jy is nog met ons."
En ek knik stram. Oor ek nie woorde het. Sy wêreld en myne, 'n ligjaar weg.

My oë dwaal oor gesigte. Hoor idees en konsepte. Voorlesings uit literatuur.
Hoor kinders. Oë dof. Ruik sweet. Asem.
Heti poti ni. Ka ek ga pou, juffrou?
Is dit wat ek wil doen? Twyfel wurg.
Is die Meesters duskant aftrede van belang?
Moet ek nie net skryf nie. Miskien 'n storie?
Tog, wil jy nie jou ervaring oordra in 'n groter ruimte?
Gedagtes dwarrel. Die professor se stem draal voort.
*Probeer jy nie juis vlug van performatiwiteit,
die indruk van kinders in blokkies en kodes, one size fits all?*

En 24 Oktober 2007 'n jaar na voltooiing van Honneurs,

lê kinders se werk uitgestal in my kantoor.
Verwysings-, beplanning,- en administrasie-lêers.
Teen die muur hang 'n doek gedrapeer oor die plastiek-kis,
met tee-koppies en *jam-roll* uit Shoprite.
Mila sit agter die tafel.
*Ek voel moeg. Deurnag gewerk aan fabrisering van beplanning.
Deelname aan professionele ontwikkeling. Sy kyk na my BEd Hons 2006.*
In die blokkie teenoor *Respek* plaas sy die kode een.
Die klok lui en die dag is verby.
Teekoppies in die mandjie haak ek die vensters toe, klim in die motor en hoor my stem by
die hek aan Bambanani Rudolph vra:
Ek hoor hier is 'n sielkundige naby, kan jy my beduie?
Net oorkant die skool verby die sirkel hou ek stil.

Die man in die rystoel beduie: Simptome van uitbranding.

Verander van werk. Of omgewing.

Hy hou die brief na my toe uit.

Sou ek my reis begin het sonder hierdie ervaring? peins ek saam met Arthur Franks (1995) en Ruth Behar (1996). Met Church (1995) se *Forbidden Narratives* in die hand wonder ek: was hierdie gebeure 'n 'breakdown' of 'breaking through' tot intellektuele en persoonlike bewussyn? (Church 1995:65)

Die navorsingsreis begin met filosofie.

Ek lees van sosiologiese insigte gebaseer op introspeksie as metode deur voorgangers in filosofie (Heidegger, Husserl, Kulpe, Mead, Merleau-Ponty (Ellis 1991:27).

En ek peins oor die sin en betekenis van my werk.

Met filosofie-notas van my studente-kindere en stofsuier in die hand, sak ek plat op die mat. En lees: Plato, Aristotle, Aquinas, Hobbes, Hume, Darwin, Marx, Nietzsche, Freud, Wittgenstein, Locke, Heidegger en Kant.

En bepeins Heidegger (2007:1) se woorde:

being is not presence ... being is time ... To describe ... (a thing) ... is to reduce it to a caricature, since there is always something more to it than whatever we see or say ... Knowledge is less like seeing than like *interpretation*, since things can never be directly or completely present to us.

Wanneer Heidegger praat oor tyd praat hy nie van horlosie- of kalender-tyd, but about a kind of temporality found even in a single instant (2007:1) encountered in the world.

Hy verwys na: veiling and unveiling of things encountered in the world by Dasein ((2007:3). Husserl's phenomenology holds that things are phenomena (appearances) for human consciousness. By contrast, Heidegger claims that the being of things is not their presence at all, since things are always partly withdrawn into shadow, and exceed all visibility and all concepts we might have of them (2007:4).

Ontology is the branch of philosophy that deals with the basic structure of being ... *hermeneutics* – a term that derived from the Greek word for interpretation (2007:32).

Ek maak 'n ***mind map*** op karton. Worstel tussen konsepte soos personeelopleiding, assessering, kognitiewe terapie, agentskap, struktuur, identiteit en inklusiwiteit. Aan die begin gaan klop ek aan by Opvoedkundige Sielkunde en begin my navorsing met kognitiewe terapie.

Bepeinsing duur voort: *konsepte waaroor ek wil skryf is verweefd.
Identiteit en die Self staan sentraal in verhouding met alles.*

Ek teken myself midde alles weer voor my op papier:

Onderwyser. Ondersteuner. Terapeut. Maatskaplike werkster. Netwerker. Ma. Haarsnyer. Verpleegster. Vrou. Predikantsvrou. Versorger. Kok. Skoonmaker. Reisiger. Navorser.

Selfs op die boot op pad na die Griekse eiland Paros in Julie 2011 los Heidegger my nie uit toe die boek *Hertzog* van Saul Below (1961) in refleksie sy stem aanhaal. En my laat peins terwyl my oë oor die water en wolke dwaal:

Living amid great ideas and concepts insufficiently relevant to the present, day-by-day ... Heidegger calls the second fall of Man into the quotidian or ordinary (Below 1961:123). The strength of a man's virtue or spiritual capacity measured by his ordinary life ... to work toward a meaningful life ... man's desire to have others rejoice in the good in which he rejoices, not to make others live according to his way of thinking (Spinora prop. Xxxvii in Below 1961: 106).

6 Mei 2009:

In my kamer klap ek die filosofie-boek van Heidegger toe en staan op. Die angstigheid binne my is die wete dat ek iets moet doen, moet uitdrukking gee aan my ervaring. Of moet ek van rigting verander? peins ek toe ek die vetters van my Hi-tecs knoop en uitstap see toe.

My handpalms voel klam. Die seebriesie streel my hare.

'n Beweging trek my aandag.

"Jy dink diep, waaraan dink jy?" praat 'n stem.

Ek skreef my oë teen die son. Sien die man is 'n vreemdeling.

Kraaghemp. Langbroek.

Een hand in sy broeksak. Die ander gooi 'n klip in die see teen die skemer se gloed.
“Ek moet besluit of ek wil ‘commit’ vir ‘n meestersgraad.” hoor ek my stem praat
bo die branders se geruis na sy groet.

Hy vra nie wie ek is en ek vra ook nie wie hy is,
met die wete, dis 'n eenmalige ontmoeting.

“JY moet doen wat JY wil.

Ek werk in Polls Moor. Glo alle mense is kosbaar.

Lees filosofie. Glo in ontwikkeling van identiteit.”

My Hitecs stol in die sand.

Hy praat oor goed waaroor ek dink.

“Deure sal vir jou oopgaan. Alles sal vir jou in plek val.”

Moet ek of moet ek nie?

Ek blaai in die telefoongids en skakel die nommer.

“Ek was in u honneursklas in 2006. Ek oorweeg ‘n meestersgraad.” verduidelik ek oor die
foon en druk die gehoorbuis teen my linkeroor om die stem te hoor bo die budgies se
gekras op die yskas.

Ek stap met die ‘*mind map*’ onder my arm haar kantoor binne. Sy haal haar bril af. Ek
vertel van my wonder, dink en lees en die feit dat nie een konsep omsluit dit waaroor ek
wil skryf nie.

“Dit gaan oor my ervaring midde alles. En die herlees van my honneurs-jaar-module oor
agentskap en struktuur het my in bepeinsing.”

Haar kleinkind kom ingestap. Plaas 'n koppie tee voor my. “Dankie.” sê ek en sluk dors.
Verwonderd oor die blou-oog-kind. En die tee.

“Die navorsingsmodule was nie my sterk punt nie.”

Die professor in navorsing spot trap-op ná die honneurs-onthaal, einde van 2006:

“En hoe gaan dit met die student met die passie?”

Sy skuif 'n papiertjie oor die lessenaar.

Ek lees twee woorde: *Rhizome* en *Palimpsest*.

Aan die onderkant staan twee name:

Maxine Greene (1967)

Martha Nüssbaum (2001)

Lees u filosofie? vra ek. Sy lag en beduie na boeke op die rak.

Sy hou literatuur van Ellis en Bochner (2002) na my toe uit.

My horlosie wys ons praat al meer as twee uur.

In die motor terug Strand toe fluister ek in verwondering die woord: ‘*palimpsest*’.

Toeval?

Voor ek gery het, het John die woord gesê!

Sy navorsing vir sy fiksie-boek gaan oor ‘n *palimpsest*. ‘n Dokument wat in die Vatikaan in Rome gevind word. Hy het verduidelik dis ‘n rol perkament waarop daar in antieke tye geskryf is. En dat dit keer op keer uitgewis en herskryf is. Ultra-violetstrale kan nou lig werp op vorige inskripsies, reeds uitgewis.

Eers later verstaan ek dat outo-etnografie soos ‘n *palimpsest* geskryf word. En telkens word ek bewus van toevallighede en aanwysings op my reis wat my laat voel dat hierdie soort navorsing ondersteun word deur ‘n krag buite die self.

Volgens die internet beteken *rhizome* vertakkings.

”Skrif elke dag neer wat gebeur,” hoor ek haar stem.

Herdink. Herskryf. Niks is klaar, gaan elke dag aan.

Vertakkings, mense, habitats.

Ek moet my eie lessenaar en rekenaar kry.”

“Hou by ‘Bargain House’ stil.”

“Ek gaan nie in die gemorsplek.”

“Wag net, ek gaan kyk.”

“Net vyftig Rand, kom kyk.”

Skrywery begin soggens. Drie bladsye met pen en papier.

My droom. As ek kan onthou.

Gebeure van die vorige dag. Dialoog en geheue-flitse.

Ellis (2004:77)) ondersteun my ten spyte van gevoelens van blootstelling midde die skryfproses.

Smiddags word '*field notes*' bygehou en soms tussendeur die skooldag.

Refleksie laataand. Dissipline om te sit en skryf. Die byhou van literatuur.

"My skrywery voel deurmekaar, jou skrywery het *plot*." praat ek met John.

"Ma, ek't nie geweet my skrywery gaan 'n storie word nie.

"Die storie skep homself na die eerste *draft*," praat Amelia.

En ek voel nader aan haar oor ek iets soos aanmoediging ervaar.

Stemme weerklink in my kop en ek kom tot die insig dat hierdie spanning deel is van die navorsingsproses (Mosselson 2010:480).

Navorsingsvoorstel?

Hoe skryf ek 'n navorsingsvoorstel

outo-etnografies,

oor ervaring,

fragmentaries?

Ek lees die vrae van Doloriert & Sambrook (2011:583) se refleksiewe tesis oor *human resource development* oor en oor:

Kan die eksperimentering met die teks van outo-etnografie die kwaliteit van die navorsing affekteer?

Moet die finale tesis net die *polished report* van die navorsing bevat?

Hoe beperk akademiese vereistes die outo-etnografiese skryfproses?

Spanning speel uit in my teks oor etiese momente in die onderwys, sowel as in my onderskeie rolle en in die navorsingsproses vanweë die metodologie, "*tensions between student and institutional interpretations of research* (Whisker 1998; Brew 2001; Kiley & Mullins 2002; McMormack 2004 in Doloriert & Sambrook 2011:583).

'n "Aha" moment volg.

Die teks is nie die alfa en omega! My navorsing gaan oor my eie *persoonlike ontwikkeling* binne die outo-etnografiese skryfproses.

considered the need for time and distance the “aha” moment cannot be forced because one needs to be in balance to have it and also because one has a blind spot for one’s present position (Lapadat 2009:964).

Dit moet die effek van Sheringham (Engeland) wees. Die verandering van ruimte, die afstand kry van my werk, deurdat die man in die straat aan gesels raak met John op die gholfbaan en vertel hy is veearts en ons nooi om in sy huis te gaan bly.

In die Engelse *cottage* se *conserve* sit ek en skryf tussen bome en plante en stap in die reënwood met boomtoppe verstrengel soos ‘n labirint.

*Hier hoop ek jy neem waar,
hoe skryf my bewussyn verdiep,
om wonders raak te sien.*

En hier tref die onthou:

6 Mei 2012.

Die vrou met die swart kat lei my voordeur in.

Hou die waterglas na my toe uit.

Sy lyk ongemaklik. Praat op haar foon.

Die kat lê nie soos gewoonlik op die tafel nie.

Sy hou my metodologie-hoofstuk in haar hand.

Bekrap met potlood. My binneste is gewig soos lood.

“Jy gaan die praatwerk doen,” beduie sy.

“Jy maak jousef nie *kwesbaar* nie.”

Blos kleur my gesig.

“Gaan jou storie nie oor identiteit? Die proses, is dit nie jou storie nie?”

“Lees die slot.”

Sy hou papier na my toe uit.

Ek lees Moustakes (Wall 2006:4) se ontwerp vir heuristiese navorsing. My stem voel dik.

Moontlik die raamwerk vir jou teks? vra sy.

Moet ek die navorsing weer begin? Van voor, het ek reg gehoor?

Na drie jaar. Vanaf 6 Mei 2009. Vandag 6 Mei 2012?

Weke gaan verby.

Tot skryf kan ek nie kom.

Terug in die labirint,

bly lees ek literatuur.

En kry weer 'n Aha-moment!

om weg te beweeg van konvensionele struktuur, om die reis te illustreer uit fragmente van ontdekking van leer en verstaan, eerder as sintese en re-organisasie daarvan,

hoor ek Roberts (2007:3) praat in Sambrook & Doloriert (2011:587) en skep moed.

Dis hoekom ek so sukkel met die metodologie-hoofstuk. Oor ek sentraal staan. Oor die metodologie verweefd binne die tesis is en nie beperk kan word tot 'n hoofstuk nie! (2011:587).

Oor ek my nie kan losmaak van die skryfproses nie.

Die gebruik van outobiografie is 'n metode van dink en skryf (McKenna et al. 1993 in Mykhalovskiy 1996:132).

15 November 2012. Vier maande later besef ek: die outo-etnografiese manier van metodologie-skryf met dialoog en beskrywings is 'n afdraai-pad. Binne hierdie manier van metodologie-skryf het ek geleer. Ek luister weer na die gesprek tussen my en die vrou met die swart kat.

My poging om die ondersoek-metode aan die leser te verduidelik, is verweef met stemme uit die literatuur. Ek reflekteer weer.

Kry die gevoel dat die manier van skryf te vroeg is vir die leser om te verstaan. Wil nie teks in raampies plaas, dis te tegnies. Wil juis hê die leser moet teks as geheel beleef.

En ek wis daardie dele uit. Voeg literatuurstemme by. Verander volgorde van paragrawe en beleef dat my analitiese denke ontwikkel om volgorde van teks te weef.

Hayler ((2011:39) met Scardamalia & Bereiter (1994) se woorde illustreer die proses van skryf as spanning tussen inhoud wat die skrywer wil sê en vereiste struktuur. Hy argumenteer dat hierdie spanning lei tot verdieping van refleksiewe gedagtes.

Moet ek die ontwikkelings-voorstel, sowel as my latere voorstel, insluit by die finale produk? wonder ek.

Herinneringe aan identiteits-konneksie in die gemeente as predikantsvrou met Lady Diana dertig jaar gelede, lei tot my ontwikkelings-voorstel.

Hierdie ontwikkelings-voorstel word geskryf na die verloop van een jaar se byhou van joernaal-inskrywings van daaglikse ervaring wat die eerste *draft* vorm en is vertellings van gebeure en waarnemings. Die tweede *draft* word 'n verwerking van die eerste met dialog en meer beskrywings en detail oor karakters. Met literatuur ingevleg.

Met die voorstel se skryf in 2010 midde wêreldbeker-sokker-*compassion* en foto's van Prins Harry en William op die Burger se voorblad tydens demokrasie-belewing en meelewing, ervaar ek die probleem:

My stem klink nie soos my stem nie.

En ek begin skryf in my eie stem.

Ek druk die knoppie van die *CD player* op die lessenaar.

Elton John se stem laat my my oë sluit.

John sit die beker koffie langs my neer.

“Jy kan die koerant eerste kry.”

Wêreldbekersokker tweeduisend-en-tien

Vuvuzelas blaas patriotisme in ritme

Prins William en Harry op die voorblad

Laat my Lady Di sien

En ek en sy sing Nkosisikelela

In Stilte.

John sit weer 'n beker koffie neer.

“Daar was 'n bankroof op Pofadder.”

Ek lees die berig en staar ses-en-twintig jaar terug. Hoor die dokter se stem: “jy gaan 'n baba kry.”

“Kom ons koop vir jou 'n rok,” roep John bly.

En ons loop oor die straat en koop 'n Lady Di

Polkadot-rok

op Springbok.

My identiteit as predikantsvrou rondom Pofadder en Onseepkans gedurende die tagtigerjare was verweefd met Lady Diana, prinses van harte.

Binne hierdie herinnerings begin my skrywery volgens die metodologie van die hart (Sparkes 2007).

Ek lees:

Pelias (2004:11) makes a plea for a methodology of the heart that is located in the researcher's body, a body not as a narcissistic display but on behalf of others, a body that invites identification and empathetic connection, a body that takes as its charge to be fully human. This kind of methodology he suggests calls for a different space: They collect in the body an ache ... ask for your consideration.

My skryf-aksie is kompleks en hang saam met 'n persoon wat in my glo.

My laat waag het om te skryf, gedryf deur self-aktualisering, dink ek toe ek my bril verskuif en blaai deur die ontwikkelings-voorstel.

En my stem versluier hoor onder my ervarings-*veil*, soekend om literatuur met ervaring te verbind deur stemme in blokkies te plaas langs teks.

Soms voel ek die Twyfel-demoon knaag:

Is die neerskryf van daaglikse ervaring regtig data navorsing? Die lees van literatuur met stemme soos Ellis en Bochner ondersteun my vertwyfeling en *Autoethnography 1* (Ellis: 2004) word die boek waarheen ek telkens teruggaan. Saam met Martha Nüssbaum (2001) se *Upheavels of thought: The intelligence of emotion*.

Daaropvolgende ervaring: Die storie-skryf-proses - Rhizomaties

“Ma, dis onmoontlik. Ma kan nie skryf nie. Ma kan skaars tik. Ma sukkel met *copy* en *paste*. Ma sal nie verstaan nie. Dis ‘n moeilike boek. *Consciousness explained*.

Wat van ‘n koffietjie. Ek is honger, gaan maak ma liewer kos.”

My binneste trek saam.

Conrad praat kombuis toe vanuit sy kamer.

Hy sit in sy stoel voor sy bed, boeke voor hom uitgesprei op die mat.

Ek reageer.

“Wat van ‘n *deal*. Ek maak koffie en roosterbrood. Later die kos.

En môre kry jy vir my Ellis (2004) se boek *Autoethnography 1* by die bib.”

“Okey, ma,” stem hy in.

En ek skuif weer voor die rekenaar in.

Uitgestrek op sy maag dwarsoor die dubbelbed draai Dantè na my met die laptop op my skoot.

“Wat skryf ma?” BA en LLB-student stut hy sy kop in sy hande. Die blou van sy oë steek af teen die wit van sy vel en die roes van sy hare toe hy frons.

“Dink ma moet my boek oor kritieke instrumentele teorie lees. Dis waaroor ek filosofie skryf.

As ma dit sal verstaan,” voeg hy by.

En ek hoor die twyfel in sy stem. Hy beduie met sy hande.

“Sal ma bietjie vertel, paar goed verduidelik.”

“Globalisasie en die invloed van Marx se kapitalisme het gelei tot spesialisasie in die werksplek, sonder dat mense uitkomst sien. Mense word gemeet in terme van produktiwiteit.”

“Tradisies soos apartheid word gevorm uit geskiedenis.”

“‘n Ander voorbeeld is die feministiese beweging, eers beskou as mense met snaakse idees. Tot die vrou aanvaar is in die werksplek.”

“Laat my dink aan die fliek, ‘*Fiddler on the Roof*,’” praat John, “kom ons kyk vanaand die video.” Hy het gholfballe uit die dam gehark met sy gholf-visstok en teken vissies in rooi met ‘n koki op elke bal.

Hy staan op. Snowy glip saam by die skuifdeur uit toe hy uitstap oor die golfbaan se gras, in die rigting van die posbus.

Die hek klap.

Amelia, literatuurstudent aan UCT, roep: "Hallo, wonderlike klas gehad."

Sy val bene oor armleuning op die rusbank neer.

Die kamerdeur langs die kombuis beurt oop en Conrad kom uit en skakel die ketel aan.

Amelia babbel oor die skryfklas. Ek probeer verstaan maar sy praat te vinnig vir my gehoor en ek voel uitgesluit.

John kom weer aangestap oor die golfbaan. Hande in sy broeksakke beurt hy teen die wind en maak die skuifdeur oop.

In Ma se woonstel hoor ek Johan Stemmet se *Noot vir Noot* stem. Die kinders beduie *agge nee* en wil opstaan om te vlug.

John vee sy hand deur sy hare en aan sy gesig sien ek iets is fout.

'n Spoedoortreding in die posbus. wonder ek.

Almal gaan sit.

"Die vrou by die golfbaan-restaurant is ontsteld. Sy vertel dat 'n man 'n burger bestel het.

Hy het met sy tamatiesoushande aan die kelner beduie, "servet asseblief."

Toe die kelner, wat 'n Zimbabwiër is, nie verstaan en reageer, het die man opgestaan *en sy hande aan sy voorskoot afgegee*.

Die vrou het hom gevra om die plek te verlaat."

Stilte.

Amelia reageer eerste.

"Pa, ek gaan 'n artikel skryf, wil feite hê."

"Ek groet hom nie as ek hom sien," laat Conrad hoor.

"Hoop nie pa speel ooit weer golf saam met hom nie," antwoord Danté stil.

Vir 'n tyd sit hul net so.

My oë dwaal oor wat ek geskryf het.

En Ellis met nadenke, besef ek, dat ek dialoog gebruik het om my mense voor te stel (Ellis 2004:343).

Ek staan op. Gaan badkamer toe.

Vryf die Lux-seep oor my skool-hande en spoel af.

Maak die maskara-klad onder die een oog skoon.
Wie is jy? vra ek die spieël.
Gedoopt Maria en genoem Marietjie of Marsan,
wys die spieël kraai-spore van vyf-en-vyftig jaar.
'n Lewe tussen skool, kerk en huis,
vanuit 'n buurt in die Strand met sekuriteit ommuur.
Na kinders wat leer lees en skryf,
sonder potlood
of brood.
Die 'LSEN'- juffrou.
'n 'Wit vrou.'

Ek Onthou:

Jacobs beplan die uitstappie na Kirstenbosch vir graad drie. Sonder om iets aan my te sê.
Al stap ons verby mekaar in die gang. Al sit ons pouse saam.

Klasvee. Lees.
'n Drukkie en 'n rand, "jy kan."
Maandag biblioteek toe om die hoek.
Smiddags boeke-tel tot twintig.
Boeke gekry, is ek in my ry.
Storietyd is hare-vroetel.
"Mar juffrou isi Boer."

My kinders kry nie briefies huis toe nie. Ontsteld stap ek na Moeder.
Agter die lessenaar haal sy haar bril af.
"Hoekom gaan my klas nie saam?"
Op haar draaistoel skuif sy na die interkom en roep Jacobs kantoor toe.
"Juffrou se kinders is te onbeskof."
"Kan die uitstappie nie uitgestel word nie?"
Dan hoor ek die bus se gedreun,
en kinders se gebabbel en getrippel,
en stap badkamer toe gang af.
In die storthokkie op die houtbankie,
hoor ek iemand die toilet trek,

hoor die deur klap.

En wag en stap gang af.

“Dis soos onse mense is. Gaan net aan, moenie vir juffrou steur nie, beduie Miriam groot-oog en blink-wang voor die wasbak in die kombuis. Sy hou my vas. Wieg my met Lig-oë. Moenie bedank, dis wat sy wil hê. Sy maak so met anner mense ook op die *staff*.”

My hand klem die ketel vas. Stoom borrel. My vinger druk die skakelaar by die muur af. Saam met die stilte na die stoom, voel ek hoe my binneste bedaar.

Ek leer teks word keer op keer oorgeskryf. Veral wanneer ek afstand het en kan fokus op taal en ritme. Teks wissel van posisie en ontwikkel tot aan die einde van die skryfproses:

24 November 2012

Ek peins oor die skryfproses.

Ervaar ek nou iets van die daaropvolgende fase van die navorsing?

Die storie speel nie meer af binne die tyd van aanvanklike ervaring, wat aanleiding gegee het tot skryf nie. Tyd volg steeds nie chronologies nie. Beweeg heen en weer binne tyd en ruimte. Tydens hierdie fase fokus ek op lees van literatuur oor metodologie, veral om te glo in die proses. Aanhalings oor metodologie word met die hand bygehou en later op rekenaar oorgeplaas. Eers later verwerk ek dit binne die metodologie-afdeling. Aanvanklik tydens gesprekke met die swart-kat-vrou sluit ek dialoog in. En besef later die metode is te vroeg vir die leser om sonder verduidelikings te verstaan. En wis weer uit.

Die navorsing oor metodologie bevat baie stemme uit literatuur. Die vertalings klink onsamehangend. Die gevaar is dat die leser skrywer-stemme lees en dat ek in die proses my eie stem sowel as die leser verloor.

”Kan ek betekenis van stemme uit die literatuur weergee in my eie stem?” vra ek die vrou met die swart kat.

“Solank jy erkenning gee aan die skrywers,” stel sy my gerus.

Ek bevind dat ek nou eers na drie jaar regtig oor die metodologie kan skryf, omdat ek geleer het binne die proses van skryf, sodat literatuur-stemme betekenis kry.

Ek leer outo-etnografie deur te lees oor metodologie, maar veral deur te skryf en te doen (Ellis 2004:119), besef ek.

September 2011 loop ek huiwerig by kamer 3001 in die opvoedkunde-gebou in.

Almal sit om 'n konferensie-tafel. Gedraai na *Power Point*. Iemand bring 'n stoel. Ek val selfbewus neer. Stut die rekenaarsak tussen my voete.

"How do you experience ethics at your school?"

Studente-oë draai na my.

En ek herhaal kinders se woorde: *'issi op straat,' opi skool,' 'loop kerk.'*

Die gehoorfoon agter my oor piep-piep.

En ek wonder wie dit hoor.

Teen vier-uur voel my kop dof.

Dis my beurt om van my navorsing te vertel.

Ek kyk in die oë van die man van Namibië en besef,
hy sal niks Afrikaans verstaan.

Vertaal vinnig in jou kop. Vertel net van die skrywery.

Sy oë blink binne myne.

Die professor kyk op.

"Jy kan nie 'n storie skryf net oor die self nie. Dis soos 'n sokkerspeler wat sy lewensverhaal vertel. Nie interessant genoeg nie."

Flou voeg ek by, "daar is ander karakters."

Hy knik en ek voel sy kyk is skepties.

Huis-toe-gaan-tyd. Stoele skuif.

"Neem my nommer. Vat liever 'n case uit 1999. Vergelyk dit met 'n case in 2011,"
laat hoor die student langs my simpatiek.

En ek lees:

Eric Mykhalovskiy (1996:133) meld:

self-regulering kom teen 'n prys

van skuldig voel en seerkry

die ontneming van plesier

en stilmaak

van 'n stem.

En by die robot by Mooiberge hou ek stil. Ingedagte staar ek na die voëlverskrikker in die
niet

en tree in gesprek met Professor Waghid (2011).

Met die inwyding van die J.S. Gericke-navorsingslokaal het ek inspirasie beleef.

In die diep stoel by die ronde tafeltjie het ek nie besef die plek is vir die spreker nie. Met gesels so informeel in die stoel deur happies kaas en wyn, kom vou die wete soos 'n wolk oor my:

Die skrywery is hoër as die self.

Fragmente van sy woorde eggo: It's not about knowing, its about showing.

Die meeste kennis in die lewe word nie rasideel verkry nie, maar vanweë ervaring.

What we write, are influenced by who we are.

Hy beklemtoon: Make sure that you are aware of the vulnerable other ... to engage with others in a kind of relationship. Write about the form of the day.

Al is dit nie die finale produk nie, dis deel van groei.

Hy haal die woorde van Maxine Greene (1967) aan wat voor in my dagboek staan:

'I am, what I am not yet.'

Die robot slaan groen. En ek voel of ek vlieg.

Ek hoor my binne-stem praat. Is dit waar my storie moet begin?

Hoekom is ek hier? Wie is ek?

Leerondersteuner van Tweerivieren en Grootvlei?

Die wit juffrou wat werk met kinders wat agter is?

Skryf ek nie juis oor my verlange na aanvaarding van my identiteit as geheel?

Ek gaan terug na spesifieke momente. Voeg refleksie by. Wis literatuur-stemme uit wat in die pad voel. Skuif dit na die einde. Weeg teks en besluit of ek teks moet skuif of uitwis?

Volg my *gut feeling* en leer om met onsekerheid om te gaan, maar om nogtans die proses en myself te vertrou (Ellis 2004: 120).

September 2007:

Dalene, die sekretaresse, leun deur die glasvenster. Haar hare vars gekleur. Sy dra pienk lipstiffie. 'n Serp hang om haar skouers. Sy praat Engels met 'n Xhosa vrou. "*No more place,*" beduie sy.

Sy draai om.

Haar bruin arm skuif teen my wit arm op die lessenaar. Ek druk die gehoorbuis stywer. Besef dis my dowe kant en swaai oor na die linkeroor.

“Jou verhoor is môre in die konferensiekamer van die distrikskantoor. Die klag is *‘insubordinance.’* Om twee-uur. Die lyn breek af. Ek sit die gehoorbuis stadig neer.

My keel voel droog. Ek sluk.

My waterbotteltjie lê in die motor.

“Ek gaan gou iets in my motor haal,” beduie ek vir Dalene.

My hand los die veiligheidshek. Hy klap toe.

Ek trek die voordeur se swaaideur oop. Glas. Oranje panele en handvatsels.

Oor die blad, die kinders se aantree-plek. Die draadhek na die parkeer-terrein het ‘n staalskuif. My vingers wikkel die skuif oop. Antie Milly met haar geel bib sit voor die houthuisie se deur. Sy waai vir my. Met die aanstap na die Honda dwarrel my gedagtes.

Waaroor gaan die klag?

Ek druk die motorsleutel.

Deurknoppies skiet oop.

En flits.

Ek haal die botteltjie uit. Die water proe warm.

Moet water kook en afkoel. Kinders sit hul monde teen krane.

Ek stap agter om die skool langs klasse verby. Agter is opslaan-klasse. Kinders hardloop in en uit. Ek tel. Vyf vensters stukkend. Papiere in die watervoor gestrooi. Binne ruik ek Jeyes Fluid. Mure in die gang is bekrap. In die gang lê *Niknaks*-papiere en broodkorsies. Twee prefekte, nuut gekies vir 2012, staan in die gang. In die verbygaan wens ek hul geluk. Vra of hul kinders sal kry om papiere op te tel.

Die glasdeur links is gekraak.

“Nie gegooi met klip. Gedruk,” praat Tredoux, die Admin-klerk agter my. Sy hare yl-grys en sy middel rond. Hy sit in die afolkamer en luister CD’s. Kla by my oor die ink wat opraak. In die een hoek staan ‘n rekenaar op ‘n tafeltjie. Die muur het rakkies vir menere en juffrouens se afolwerk.

My naam sien ek nie daar.

Waaroor gaan die klag?

Oktober 2007

In my kantoor plaas Pastoor sy hand oor my kop om my te seën voor ons ry
na die distrikskantoor, vir my verhoor.

Is hy die regte persoon? Moes ek nie eerder 'n vakbond-man kry? twyfel ek.

Voor die seminaar-kamer druk hy 'n suiglekkertjie in my hand.

Sy oë flits ondeund toe hy my selfoon neem, seker maak dis op *record* en dit in sy hemsak laat gly.

Stemme binnekant laat ons instap. Die telefoon-stem sit aan die bokant van die seminaar-tafel. Langs haar is die adviseur. Ek gaan sit oorkant die man met die *Union Relations* T-hemp. Hy knik styf. Langs hom aan my oorkant sit die sielkundige.

Almal bruin. Net ek, wit.

My gedagtes tol. Is die aanklag oor ek verduidelik ek moet die die Xhosa maatskaplike werkster help Afrikaans verstaan. En oor leerondersteuning-beleid enige maatskaplike intervensie verbied?

Union Relations verduidelik 'n saak van '*insubordinance*' is aangemeld en stel mense om die tafel bekend. Ek sien die telefoon-stem ontspan toe sy hoor hy is *kollega* en nie 'n vakbond-man. Pastoor druk sy hand op sy hemsak op *record*.

Die sielkundige se wange kleur rooi.

Ek praat nie. Weet nie waaroor die klag gaan. Pastoor hou aan praat.

Ek kry die gevoel hy speel vir tyd.

"Sy het nie dadelik ingestem om te kom," hoor ek en wonder of dit die klag is.

"Ek was in IQMS, moes die proses voltooi," wil ek verduidelik. Sy luister nie.

"Verbeel jy jou jy weet beter as die sielkundige?" .

Die sielkundige maak keelskoon. "Het die kind in graad een getoets in ander skool.

Spesiale skool aanbeveling gemaak. Verslag is steeds gevind in die kind se profiel."

Ek praat.

"Jolene is na my verwys, 'n jaar gelede. Sy kon nie lees. Sy lees nou vlot. Tweede Taal ook. Sy het gewoon by ouma en oupa in Tweerivieren. Res van gesin in Kuilsrivier. Ek het ouers oorreed om haar terug by hulle te neem met die res van die gesin en weg van die versorging van haar ouma en oupa."

Vermoed sy is deur ouma grootgemaak. Dat die man by haar ma met drie kinders nie haar eie pa is. Dat sy aanvoel hy is nie haar pa..

Die sielkundige knik tevrede.

Meneer Union Relations kyk op sy horlosie. Dis halfvier. Vrydagmiddag.

Die stem aan die bo-punt van die tafel draal voort.

“Sy moet nou erken dat sy skuldig is.”

My lippe wil protesteer. Pastoor se arm druk teen myne.

Ek knik.

“Enige oortreding binne die volgende drie maande en die saak sal hervat word.”

Stoele skuif.

In die gang maak die sielkundige verskoning. “Ek was met verlof. Met terugkeer was alles gereël. Nie gedink dit sou so ‘n storie word.” Kon die *‘meeting’* nie stop.

Sy voetstappe op die teëls klop tree vir tree in my kop.

En ek onthou:

Januarie 1979 ruik ek denne en nat grond in die skoolbus in Knysna-bos.

Ek kyk by die venster uit. Wil nie hê die busman moet sien ek huil.

Het vir juffrou plek. Op ‘n plaas, beduie die skoolhoof.

Natte.

Juffrou kan bad. Vuur is gestook. Badwater warm.

Koos onder die bed vir snags,

Toilet veld-langs vir bedags.

Lesgee, skoolbus ry en oorslaap.

Die kind is disleksies.

Sappe.

Niks verkeerd met jou, praat ek.

Klas-ver-skil

en e-ti-ket,

dink ek.

En die kind word vrou en praat na elf jaar oor die foon.

‘n Haarkapster met ‘n salon, op Saron.

Ek het nie met haar sit en klank. Net laat glo in die Self.

Ek kom tot verstaan.

Saam met die stoep met pilare en die toilet veld-langs kom my kind-wees terug.

Word ek die kind vir wie die juffrou skree, “het die kraaie jou tong afgebyt?”

April 2010 kry John vir ons plek in Brusselstraat 3, regoor die Geregthofgebou

in Antwerpen. Die woonstel is gemeubileer met rekenaar en internet en 'n vergroting van Antjie Krog op die boekrak.

John lees nuus uit Suid-Afrika vir my voor vanaf die internet.

Eugene Terblanche is vermoor. Malema het gesê, "*Kill the Boers.*"

In die CD winkel stap die man op hoëhakskoene, sykouse en rompie met baadjie en sonbril. Hare gejel. Onder vrou, bo man.

"Die Pous is wêreldnuus oor 'n biskop se kindermolestering," vertel John oorkant my in McDonalds in Parys.

En die Dinsdag na die April-vakansie praat De Witt langs my op pad klas toe, net toe die klok lui en kinders rye toe skarrel.

"Het wiskunde werkswinkel gehad die vakansie. Net vyf *Bantoes*. Als Engels. Ek weier. Het als in Afrikaans geskryf," beduie sy armband-swaai, hare blink-rooi in die son.

"Lekker dag," roep ek en stap trap-op *en wonder, noem jy my agteraf 'n Boer?*

Mei 2011.

Die huis in Uniepark Stellenbosch lyk rustig en stil.

Voor die staalhek op die spoortjies loer ek ondertoe. Ek vroetel in my sak, vind die foon en laat die nommer paar keer lui. Die hek beweeg oop. Die vrou met die swart kat kom aangestap met die paadjie, met die effense mank swaai. Met 'n blos op haar wange omhels sy my in die groet. Ek mik vir die stoel by die tafel. Die kat is reeds op die tafel tussen boeke, naaimasjien en heelmaakgoed.

"Fokus meer op jou hoofstuk oor die metodologie. Ondersteun die metodologie met literatuur. Gaan tussendeur voort met die storie-proses."

"Die storie word 'n skrywery oor en oor," prewel ek en staar na die uitsig oor Stellenbosch-berg.

Gaan die skrywery aanvaar word? Hoekom bly ek verstrengel voel?

Heen en weer in die labirint?

Hoekom hou ek aan? Oor en oor?

Nooit ooit, iets klaar?

Maart 2012**In Greenways Estate in die Strand trek John my Honda Jazz uit die garage.**

Ek hoor die garage-deur. Die hout-hek klap. In die kombuis kyk ek uit oor die gholfbaan. John het mielies vir die eende en tarentale op die teerpaadjie gegooi, skuins verby die huis. *Nie te na aan die huis, anders mors hul op die stoep.* Seevoëls sit wit voor die dam en fladder en vreet oormekaar op 'n hoop. Ek gooi roibostee-sakkies in die fles. Melk uit die yskas. Draai die prop styf. Tyd vir broodmaak is daar nie. Weetbix in die bakkie. Suiker en teelepel. Alles in die Woolworths-sak. Op die eetkamertafel by die voordeur staan die vrugte-bak. Ek strek vir 'n appel en piesang. Maak seker Snowy is in sy mandjie. Swaai die gymsak, laptop en handsak oor my skouer. Stap deur die binnehof verby die palmboom en braaihoek onder die populier met die wasgoedlyn, van tak tot tak. Ma se nylon-tou-stoel.

En draadstoel, geroes.

“Skakel jou ligte aan. Sluit die deur,” laat John hoor voor die garage-deur.

By die huis op die hoek wat lyk soos 'n woonstelblok, stop ek. Draai om en waai vir John. Met terugdraai fokus ek op die see-uitsig voor my. Die huis se kandelare bo die trap. Die voordeur, soos die van 'n kasteel. En die boot op die oprit.

By die hek druk ek my vinger plat en die hek lig op.

Bilson roep, “lekker dag.” Sy maag hang oor sy broek. Hempsknope span styf.

Verby Pavillion-swembad hoop verkeer op. Ek swaai in die steeg by Shoprite.

Wag vir die man wat sy stalletjie-goed stoot, straat af.

By P.W.Botha-garage flits 'n man sy ligte en ek glip in Kusweg terug.

Eers verby Somerset-Mall op die R102 sug ek verlig.

My rug draai na die son. Verkeer word stiller.

Links lê Macassar-vlei in mis. By Firgrove slaan die robot rooi. Straatligte hang kop-onderstebo in mis. Mense stap. Of wag vir 'n taxi.

Verby Pick & Pay in Tweerivieren se middedorp draai ek by die robot links.

'n Vrou staan in haar japon met insteek-pantoffels. Krullers in die hare.

Ek ry om die sirkel agter Shoprite tot voor die skool.

Groot. Grys

Die dak, swart

Geute se oranje

afgedop.

In die Khanya-rekenaarlokaal buk ek af om die laptop se kragprop in te druk. Beur en druk. Besef die kragpunt pas nie. By die verste punt van die lokaal trek ek 'n stoel uit en kyk om my heen. Kollegas stap heen en weer met papier. Op die deur is die plakkaat van Khanya. 'n Groot OOG. Die pupil kyk skerp en draai in my gedagtes soos 'n lens. Aan die oorkantste muur is die gordynreling met die meroen-fluweel-gordyne, oopgetrek voor die inwydings-bord van Khanya. Soos die gordyne op 'n verhoog. Die oog op die deur draai na die verhoog.

Ek tel. Tien kollegas. Saayman se voorkop-hare waai onder die pers-doek uit saam met oorbelle in die bries van die waaier. Haar regterhand is op die *keyboard* en haar linkerhand stut haar ken. Sy lyk gejaagd. Moes haar klas agterlaat. *Nie rekenaar by die huis en goed moet ingehandig word.*

Sy gee instruksies aan die kind langs haar wat toesig hou in die klas.

Ek buig oor haar skouer. "Wat doen julle?"

"*Caps is net nog meer werk,*" praat sy gefokus op die skerm en besig om graad eens, een vir een te kodeer.

Die Skooldklok lui

En ek hoor stemme

jillend en laggend

deur '*volley ball*' stote

Ek pak op en stap saam met Saayman uit vir pouse. Voor by die ingang van die skool gaan sit sy tussen fynbos op 'n stomp.

Die vigs-teken lê gepak met halwe-bakstene, gevef in rooi en wit. Ek kyk na haar tussen proteas en speldekussings. Moeg, musikaal, kreatief en sensitief.

Hare gewas en gekleur.

"Die klerewinkel in Kuilsrivier het juffrou se '*style*' klere," praat sy.

'n Uur later praat Moeder oor die interkom.

"Juffrou Saayman het inmeakaargesak. Is per ambulans hospitaal toe."

"Dis daai adviseur van gister. Ons gaan almal so word," praat Moeder.

In die personeelkamer onder die dakwaaier vryf sy oor haar gesig, haar oë rooi.

Later die week kom ons bymekaar in 'n klas, in skoolbanke.

Saayman praat met passie.

'Ek wil wees wie ek is. Ek is nie in die graad waar ek gemaklik is met my self.'

'Geluk met jou praat,' merk ek buite op.

'Hou te veel binne. Dokter sê ek moet sê hoe ek voel.'

Ons gesels, het dit haar laat dink oor hoe dit voel om met kinders te werk wat nie kan nie? Die gevoel dat mens nie goed genoeg voel word verswyg, dink ek, toe ons verby die Snoepie uitstap en kinders oormekaar bondel en uitloop met *Chappies*.

Ons stap verby die kraan waar kinders lyn staan. Party maak bakhand, ander tuit lippe. Trap op sien ek van bo af hoe wind papier skep uit 'n vullisdrom. Oor die skoolgrond waai 'n wolk. Ek maak die deur toe. Skuif agter die tafel verby Ma se die bont-doek in. Langs die tafel staan haar kis met balle, gebrei en opgestop met sykouse. Gebruik vir vinger-oefening en vang.

"Ka ons ma bietjie lees?" hoor ek by die deur.

My selfoon lui.

"Ma, kan ma my kom optel. Ek's klaar geskryf en my volgende eksamen is eers oor 'n Week," praat Dantè. "Sal jou voor Helshoogte bel," antwoord ek.

'n Ma wag by die deur.

"Neem haar biblioteek toe," roep ek by die deur agter haar aan.

Wriemelende-lyfies. Loop-neusies. Aan praat en skryf by tafeltjies. Party op plastiek kiste omdat daar nie stoele is. Ek haal toiletpapier uit. Rol stukke af. Gee aan.

Met afbuk ruik ek muf, stof en stank. Dis jy, roep Dean.

Ek maak die deur wyd oop, kry die Dove sproei uit my sak en spuit.

'n Droster-uit-die-klas klanklees met kinders op die mat.

Sy pitsweer-knie loer deur sy broeksgat

Sy gulp gaap sonder rits

Sy broeks-some is uitgehaal, uitgerafel en hoogwater

Sy skoene is te klein en sy voete ingestek soos pantoffels

Kan ek die bord skoonmaak?

En hy val oor die skoppie en besem en lag.

Ek sit agter lêers en hulle lees.

Af en toe staan ek op en gee nuwe boeke aan.

“Huis-toe-gaan-tyd.”

“Bye, wanne ko juffrou weer?”

Vinnig maak ek vensters toe.

Die veiligheidshek klap.

Stilte.

‘n Skel sirene.

Ek swaai my sak oor die skouer. Maak die deur oop. Die veiligheidshek se slot hang swaar. Mister Doeries het klaar gesluit. My mond word droog.

“Hallo,” roep ek. Bewe-vingers vroetel ek tot ek die selfoon kry. Antie Dilly se meroen-sweetpak swiep om die hoek en sy roep.

“Mense is lankal huis toe.”

Saam met haar laggie skiet die slot oop.

In die motor by die Mooiberge-robot buite Stellenbosch besef ek, die skool kleef aan my. Dat ek stil is in my wêreld. Dantè praat langs my, “dit het nie goed gegaan met die sielkunde oor ek nie saamstem met alles. Gaan dit vir ma gee om te lees.”

En dan lig ek op, oor ek iets soos verandering voel.

Ek het nie verwag dat hy my mening sal ag.

September 2012 besef ek bostaande teks was fragmente. Is gemeet en pas vanuit verskeie posisies, vanaf ‘n vorige dokument. Die proses word nou soos legkaart-bou.

Mei 2011.

Vier-uur die oggend word ek wakker van reën op die sinkplaatdak.

Skakel die lig aan en kry die pen en die boek voor die bed. En lees twee jaar se skrywery en staar na teks in die Tweede persoon.

Is ek *Ek* of is ek *Sy*, *wonder ek*.

Ek begin verander. *Sy word Ek*, letter vir letter.

En ek besef. Sy het my tydelik minder blootgestel laat voel.

Totdat ek nou gereed is om Ek te word.

Ek peins oor die skryfproses:

‘Field notes, eers met die hand bygehou en toe op rekenaar verwerk. Maar dis flitse van fragmente en nog nie ‘n storie, twyfel ek. My oë gly oor die rekenaarskerm. Die inhoud, watter ooreenkomste is daar? Ek koop plakkers in allerhande kleure en plak dit by dieselfde konsepte.

Ek groepeer. ‘Copy en paste’.

Gaan my skrywery oor uitsluiting en selfvorming en my op en af balanseer tussen meelewing aan die een kant en performatiwiteit aan die ander kant?

Oor twee dae is dit IQMS. Hoe gaan ek die Admin gedoen kry?

My gym-sak en laptop hang swaar oor my linkerskouer. Ek druk die knoppie van die garage-deur en hoor die deur kreun. Snowy hoor die dreuning en blaf. In my regterhand is die pienk-plastiek-sak met elke dag se goed.

Ek sit die sak voor die hek neer en met my regtervoet trap ek op die halwe baksteen en strek my linkerarm om die hek.

Ek wikkel en woel die skuif tot die hek oopswaai.

“Is daar nog goed?” vra John by die deur.

“Die Edgars-sak. Raul het die sak met lêers motor toe gedra, sal jy dit kry?”

“Hoekom soveel goed?”

“Sal deurnag moet werk. Vier lêers. Twee lêers vir Admin. Derde vir Beplanning. Vierde vir Profiele.

“Lêer vyf vir Lees en lêer ses en sewe met Verwysings vir Spesiale skole. LSEN Units het ek by die skool voltooi en afskrifte gemaak van aansoeke, want goed word weg by hoofkantoor.”

“Wat is Profiele?” vra Amelia. Sy lê siek met griep op die rusbank voor die TV. Gister was die memoir-voorlesings by UCT opgedra aan Stephen Watson, haar professor.

Ek voel haar emosie oor sy dood.

“Dis die lêer met die kind se verwysingsvorm, blaai met waarneming, klank/leestoets, foute-analise, of toets, rapport of verslag van sielkundige, alfabeties in sakkies volgens graad geliasseer.”

Spiere in my nek en skouers voel stram. My regteroor pyn. Die gehoorfoon piep.

“Ek sal vis en chips kry,” bied John aan.

Ek gaan sit op die speelgoed-kis op 'n kussing. Beplanning oop. Elke groep se Leerprogram in 'n sakkie. Geletterdheid en Gesyferdheid vir elke groepie met assesseringstandaarde en uitkomst.

Maand na maand.

Groep vir groep.

Graad vir graad.

My hand raak lam.

My oë word dof.

My rug pyn.

Ek staan op en strek. Agter die speelgoed-kis lê die gym-matjie. Ek rol dit oop en gaan lê op my rug en trap fiets.

John staan by die deur. "Wanneer kom jy slaap?"

"Ek sal hier moet slaap. Ek sal teen vieruur moet regop sit. Ek wil jou nie pla."

Vieruur sit ek regop in die bed en skryf.

Teen sesuur onthou ek die inhouds-opgawe, met die lys van kinders se name.

Tagtig name by elke skool. Honderd-en-sestig.

In my nagklere trippel ek terug en klouter langs John in. Koffie staan voor die bed.

"Sal jy help met indeks- en naam-uitdruk? Ek moet aantrek."

Ek ry in 'n dwaal.

Verby Macassar-Croyden langs die bloekomlaning druk ek die knoppie plat.

Op die straathoek buig 'n man en vrou dig teen mekaar vir sigaret-aansteek.

En van stres en min slaap voel ek na.

Saayman praat in die badkamer oor pilletjies uit Pick & Pay.

Laat mens ontspan. Dis 'n natuurlike produk.

"Sit soggens een onder die tong," vertel sy aan almal wat handewas by die wasbak.

Ek stap gang af.

Hoor die kopieermasjien.

Voel verslaggies met kodes uitskop.

Elke skop drill deur my lyf en voel gemik na 'n kind, skop-vir-skop.

Kode Een Twee Drie

Die jaar is verby

Party moet meer tyd kry

Ek kyk na die Blackberry-skerm en lees die e-pos weer.

Ons wil jou uitdaag om vorentoe 'n duideliker struktuur daar te stel, 'n duidelike hoofvraag met gefokusde subvrae. Sonder dit is die studie veels te vaag.

Die professor se e-pos-stem word die Twyfel Demoon in my gedagtes.

Die spanning tussen performatiwiteit en meeleving,
hoe beïnvloed dit my selfmaking?

Drie-uur die oggend voel ek die spanning in my lyf. Sit regop in die bed. En tik:

Professor

Ek het gedink oor die struktuur en die storie probeer afbaken, maar dit werk nie.

My storie kommunikeer juis verweefdheid van alles.

Ek wil die leser vertrou om my selfmaking te ervaar.

My passie vir inklusiwiteit sluit die gevoel van aanvaarding in.

As alles ingedeel word onder afdelings en konsepte gaan atmosfeer verlore.

En skryf ek vir kritici en nie vir die leser nie.

En ek stuur dit nie.

Raul pyl op my af. Sy groen armband pas by die groen serp om sy nek.

Dis nie deel van skooldrag.

Kan ek vanmiddag vir juffrou kom help? Ek kring hom onder my arm in.

Die middag kom hy biblioteek ingestap.

Raul neem die besem en vee. Ek doen nasienwerk by die tafel. Hy sleep die mat uit en skud dit oor die stoep se reling. Stof dwarrel in sy gesig.

“Lekkergoed-papiertjies tussen boekrakke ingedruk,” raas hy. “Kerkmense van Sondag moet uitgesit word. Kimbies in die vullisdrom. Hul mors met juffrou.”

Hy skuif tafeltjies. Bly stil. Weet hy mag nie te veel gesels nie.

Die interkom gaan aan. “Kan ek ‘n *lift* by juffrou kry?” vra Dalene.

“Enige tyd, ek pak op.”

Raul maak vensters toe. My oë dwaal oor die vertrek. Sien hy het tafels gerangskik soos in die Spur. ‘n Plastieklom op elke tafel. Kaartjies regop vir die menu. En in sy skik staan hy terug.

“Jy het verbeelding,” praat ek. Hy dra my sak tot by die kar en vertel, “*moet gaan skoonmaak en jaart vee vori mense vani werk kom.*” Hy wag nie vir geld.

Gooi sy sak oor sy skouer en stap aan.

Ek swaai die Honda se neus links by die skoolhek uit. Verby die spiraal-hakiesdraadheining, wat tikbendes buite hou. Waai vir kinders saamgedrom voor die die *Happy Days* huiswinkel.

En lees *Coco-cola. Sanco*. Geverf in rooi.

Op die R102 skakel ek nie die radio of CD aan nie. My gedagtes loop terug.

Ek onthou:

Ma sê my aandwerk is gans-kosgee. En kers-aansteek.

Ek stap in die spens langs die kombuis. Ruik pa se bokkems aan die draadhaak. Vet in die emalje-emmer. Karring op die vloer, wat ek help draai tot my arm lam word. En melk sien botter word. Kerse en vuurhoutjies. Steek aan. Dra kerse van kamer tot kamer. Paraffien uit die drommetjie kombuis toe vir die lamp. Mielies vir ganse uit die sak. Die reuk van grond en mis. Verby die houthoop waar ons Hansie en Grietjie speel en die Heks se huisie bou, van hout.

“Mense het gedrink, die man in die pad is geskiet,” dwarrel Raul in my.

April 2011 praat die oudioloog op Hermanus voor my.

“Jy gaan nooit weer jou gehoor terugkry nie, dis senuwee-dooftheid.”

Sy sit agter haar lessenaar en beduie na die grafiek op die laptop-skerm.

Die naellak op haar vingers blink. Sy bedek haar mond met papier.

En ek besef hoe afhanklik ek van lippees is.

“Moenie wag tot tagtig. Jy kan nog aanpas. ‘n Lewe hê.”

Sy gee twee skulpies aan, “plaas dit bo die oor.”

Ek voel die draadjie en proppie glip in die gaatjie en die gepiep-piep hou op.

Die vrou se lippe gaan oop. Stres vloei uit my lyf.

Ek hoef nie te fokus op lippe.

In die motor hoor ek flikkerligte. Motors dreun verby.

Ek hoef nie my linkeroor na hom te draai nie.

Dra my doofheid by tot meeewing oor ek die gevoel van uitsluiting ken?

Ma wanneer kom pa?

Hoekom?

Oor ek hom iets wil vra.

Hoekom wil jy nie vir my vra?

Oor jy nie woorde wil herhaal,

of oor jy dink,

ek is dom?

Die motor draai oor Sir Lowry' s pas. Ek kyk uit oor die see en voel lig en bly. Hoe belangrik is waardering vir die self. Wat mens dink en voel is meestal onsigbaar en tog nie minder werklik (Mills & Huberman 1974 in Halquist, D et al. 2010:449) besef ek.

Ek stap Opvoedkunde Stellenbosch trap op na kamer 3001 en skuif heel agter in en

sien die dekaan is reeds aan die praat. Hy het sy toga aan. Die tossel van sy baret swaai heen en weer op sy kop. Ek kry pen en papier en volg die intree-rede van professor Heystek (2011). My gehoorfoon piep. *Ek kan hoor.*

Uit die agterste sitplek wurm ek tussen lywe deur trap op na die onthaal toe.

'n Stem agter my vra. "En hoe gaan dit met die skrywery?"

Ek draai om. En hoor die stem weke terug:

"Is this not self-indulgence?"

Om voor te gee dat jyself buite jou navorsing is en nie beïnvloed word deur dieselfde magte as ander en om te dink dat jou aksies en verhoudings nie refleksie nodig het, dis om opgeneem te wees in die Self, weerklink my Ellis-stem in my kop (Okely & Callaway 1992:2 in Ellis 2004:34).

Ek voel aan dat sy goed bedoel. Bekommerd. Oor sy dink ek mors my tyd.

Sy lag. Vee haar hare van haar voorkop.

"Hou by jou navorsingsvraag. Moenie emosie in jou skrywery bring. Hou by feite."

Iets kriel binne my. Ek kan nie stilbly nie.

"Ek verskil," kry ek dit uit. Die happie worsie word taai in my mond. Ek sluk.

"Daar is kennis wat mens kry deur emosie." Die lees van Martha Nussbaum (2001) se boek, *"The intelligence of emotion,"* het ek so pas weer bestudeer.

Professor Waghid, dis die praatjie in die nuwe navorsings-lokaal wat my nie kan laat stilbly nie, flits gedagtes deur my. Ek onthou u het gesê die meeste dinge wat ons doen in

die lewe gaan nie oor die rasonale. Om net 'n rasonale argument te voorsien is nie genoeg nie. Die rasonale moet met die emosionele gekombineer word. Die akademiese lewe is ook net 'n narratief in selfmaking (2011).

Sy tree vorentoe na die tafel en sit 'n tertjie in haar bordjie.

“Vra jousef af. Wie is jou gehoor, vir wie skryf jy? Onthou jy skryf 'n tesis. Jy skryf vir 'n akademiese gehoor,” herinner sy voor sy wegstap.

Ek ry huis toe. Dae gaan verby.

Op papier kan ek nie 'n woord uitkry.

Die Skryf,

wil nie weer kom.

Ek het my stem,

verloor.

Ek bel die vrou met die swart kat. Sy ry in haar motor.

Amelia se budgies kras weer hard vanuit die hok op die yskas toe ek vra,

“Skryf ek vir 'n akademiese gehoor?”

“Daar is nie iets soos 'n akademiese gehoor nie.”

En weer eens gee sy my moed om pen en papier op te neem.

En ek word bewus daarvan dat emosie 'n groot rol in my navorsing speel.

10 April 2010 staan ek op voor die rekenaar. Sien Ma buite stap agter die

trollie. Hardloop trap-op en kry die kamera. Neem haar af, asof ek 'n voorgevoel het.

Hoe lank sal sy nog stap? Ouetehuis vorms gister ingegee.

Jou Judas.

“Ons plaas haar op 'n waglys,” praat die ouetehuis-hoof agter die lessenaar.

“Maar jy, is jy dan nie die predikant se vrou?” mymer sy.

“Dink so aan Swellendam se predikant. Sy dogter het verongeluk.”

Net buite in die straat lui my foon.

“Ek is in die pastorie op Swellendam,” praat my vriendin.

“Wens onderwysers kon die begrafnisrede hoor: Kinders moet aanvaar word net soos hul is. Sy was 'n *'outsider'* op skool. Het haar identiteit uitgeleef in die natuur tussen diere, nes sy is.”

“Dis die draad van my tesis,” antwoord ek toe ek opkyk na die lug en druppels voel op my wang toe ek inklim in die kar.

Dantè bestuur die Honda tot by Stellenbosch. Langs hom in die motor sit ek en

wasgoed opvou. Hy lyk weer homself na ek die vorige nag sy koors moes afspons. Die antibiotika werk. Dis twee weke voor sy LLB-eksamen. Hy stop voor J.S. Gericke en gaan gee my Martha Nüssbaum (2001) boek terug.

“More kom Pa terug van Johannesburg. Hy gaan baie stories hê oor onderhoude met predikante,” mymer ek toe Dantè terugklim in die motor.

Is dit my rol? Om klankbord te wees?

Dinsdag 16 November 2011,

“Writing comes from somewhere higher,” lees ek Amelia se skryfnote in potlood gekrap teen die muur.

My vingers gly oor die laptop toe John my laat opkyk.

“Môre twaalfuur kom die nuwe predikantspaar op D.F. Malan aan.

Hul huur ‘n motor.

Ek het snoek gekoop vir die braai.”

Ek staan op van die vloer. Die predikant van Reitz in die Vrystaat is beroep. Soos my sesde sintuig voorspel het. Met die kyk van ‘n foto. ‘n Spirituele ervaring? Moet wees.

Een uit honderd en dertig aansoeke.

Doen-dinge vlieg deur my kop. Ek maak ‘n lys. En begin.

Slaapkamer ontruim. Die nuwe predikantspaar sal hier moet slaap. Afstof. Vee. Mop. Was vloer en bad. Domestos toilette. Stofsuig. Was beddegoed. Ophang. Beddens oortrek.

Was skottelgoed. Masjien uitpak. Vee voordeur-blare. Mat-uitskud en was. Kook

aartappels en maak slaai vir braai. Mop Snowy se plassie teen die bank. Praat en beduie na hom met die hand. Hy hap. Tandmerke. Dettol-watte. Smeer Bactroban. Duvet oor die bed.

My hand se Dettol-kol mors. Weer aftrek. Spoel. Ophang in die wind.

Maandag stap ek saal toe om kinders te roep. Pastoor is op die verhoog aan die praat.

Wit-kortmou-kraaghemp steek uit onder windjekker, beret op die kop.

Die i-pod is uit sy ore. Armswaai oor die verhoog en mikrofoon in die hand beduie hy kinders om die regte pad te loop.

Die mikrofoon-stem brand in my tot in my kantoor.

Ek roep nie kinders nie.

My gehoorfoon pieep.

Ek onthou:

Met sonskyn en motreën op die motor se ruit hoor ek Ma praat: “vandag trou jakkals met wolf se vrou.” Sy kyk op haar horlosie en roep, hygend hert der jagt ontkomen dis laat, voor sy in die Dodge bakkie spring.

Ek kan nie buite speel nie. Weet ma gaan lank wegbly. In die slaapkamer maak ek die hangkas oop. Die grammofoon op die onderste rak skuif maklik uit. Ek lig die deksel. Haal die plaat uit. Ma het gesê die boodskap van verlossing is op die plaat.

Ek draai die slinger.

‘n Pastoor praat Engels. Ek verstaan nie.

Ma sê jy moet jou hartjie se deurtjie oopmaak. Waar de donner is die deurtjie?

Ek hoor voetstappe. Bang ek word betrap, druk ek die grammofoon terug.

Die boodskap van verlossing bly geheim.

Kinders praat: Pa is bekeer. Ma gan kerk toe. Ek loop Sondagskool.

Asof mens hemel toe gaan as jy goed is en as jy sleg is, uitgesluit is.

9 November 2010.

Amelia se verjaardag in Liechtenstein.

My droom lewe nog in my. Klere aanpas. Rokke oor een hanger. Ek verloor dit. Die winkel sluit.

Ek stap uit.

Met *Niks*.

Kom dit van die feit dat ek so baie keer voel dat my werk nie gesien kan word en nutteloos is?

Kan die *Niks* dui op my soeke na sin en betekenis?

My soeke na identiteit? Die gevoel dat ek nêrens inpas?

Klere stryk. Wegpak. Aanpas.

Die gedurige verandering van my identiteit van tyd tot tyd?

Ellis, het die skrywery soos jy dit stel tot gevolg dat ek die essensie van my identiteit bevraagteken? (2001:139)

Juffrou moet na ons 'show' kom vanaand, nooi Antie Fatie en die naaldwerk-

vrouens in die lokaal langsaan. Naaimasjiene en omkapmasjiene staan in rye geskenk deur die kerk, of aangekoop met woekergeld. Ek sien hoe hul mekaar ondersteun en hul self terugkry.

“Terugry is laat,” antwoord ek by die deur en merk die vrou koponderstebo voor die masjien. “Haar rok is amper klaar,” moedig antie Fatie aan. Sy leer mooi.

En ek sien hoe lig haar self.

Die ekskuus-dat-ek-leef Ma, is sy dan nie deesdae assistent in die graad een klas?

“Ons sal Metro vra om juffrou te begelei,” hou antie Fatie vol.

“Saterdag in die vakansie wil ons ‘n sportdag hou. Sak-resies, Kennetjie, en ablou.

Kinders van vandag ken mos nie speletjies nie. Sit mos voor TV en Mixit.”

Hoor ek iets soos trots in haar stem oor identiteit?

“Vandag se Burger berig ‘n vrou is in die Boord is vermoor.”

Onder Taubman (2009) se invloed antwoord ek beslis, “Nee, dis nie veilig nie.”

Kookwater loop uit die kraantjie op koffie en melk in die kombuis.

Ek staan by die wasbak besig om my beker uit te spoel onder die kraan toe Ramos inkom. Ek sien hom vat aan sy gehoorfoon agter sy linkeroor. Ek lig my hare op en wys na my ore. “Dis ‘n aanpassing, veral in lawaai. Hoe hou jy dit?” vra ek.

“As kinders stoele en tafels skuur en raas, haal ek dit uit.”

“Is hier teelepels in die kombuis?” vra Ramos.

“Alles word toegesluit.”

“Is iets aan die warm maak in die *mike*. Wonder hoe ek sal eet.”

“Jy kan my teelepel leen.”

“Voel jy nou parmantig?” vra ek toe hy kou aan die pastei.

Hy draai terug in die deur en fluister: “Hotnossiek.”

“Wat beteken dit?” frons ek.

“Dis om welbehaaglik te voel na ‘n ete.

Deesdae net binne die huis, nie na buite.”

Met iets in sy stem soos spot met trots?

En vir my, ‘n vloekwoord uit die verlede.

John maak my wakker met koffie in die hand. “Opstaantyd, dis laat.”

By die draai met my flikkerlig aan sien ek hom waai.

Onthou die indruk van die knoppie en die veiligheidsgordel kliek.

Voor die sirkel in kusweg voor die Spur hoop verkeer op.

Van hoeveel dinge moet kinders losbreek na die naweek?

Soggens by die skoolhek vra ek laatkommers om my goed te dra.

Om kinders te beskerm van Bambanani-geskel.

Hoe sleg moet kinders slaap te midde van drank, getik en geskel?

Gemiddeld tien mense bymekaar?

“Het vir Juffrou help dra, vertel jou Meneer,” roep ek agterna.

En sien die self oplig.

By die huis kom Dantè trap-af en vra, “Hoe was ma se dag?”

“Okay, net bly dis verby.”

“Ek’s aan Sielkunde leer. Dit gaan nie goed. Net definisies en clichès.”

Huiwerig dat ek hom kan ontstel, begin ek koffie in die hand die kind-storie vertel.

“Gangster het *gun* op dertienjarige meisie gehou.”

Burseun het hul Wendy-huisie afgebreek en in die karavaan gegooi en weggeroep.

Net met klere aan haar lyf het sy na haar ouma toe gestap. Dertien mense saam, niks geslaap.

Haar pa dood aan breinkanker verlede jaar.

Niemand nog met jou gepraat?

En ek sien haar sit waar Ramos gestandaardiseerde toetse uitdeel in die klas.

“Kan nie glo sulke goed gebeur,” sê Dantè toe hy met sy beker koffie trap op verdwyn.

Raul loer om die deur. Ek sien iets is fout. Kepe onder sy oë. Sy lag, weg.

Wat is fout?

Niksi juffrou.

Jy’s anders. Iets fout by die huis? Of die skool?

Kani slaap. Was by die hospitaal. Sielkundige gesien.

Sit. Vertel.

Dis oor die man in die pad. Ek is bang.

Het gesien hoe loop die kinnere van die pad na sy huis. Hy gee lekkers vir almal.

Toe wonder ek oor daai man. Toe vra ek die kleintjies wat hy met hul maak.

Toe vertel ek my ma. Die polisie het hom kom vat. Ma hy is weer uit. Mense ini pad het gestem hy moet uit. Nou bly hy anner plek, ma dis nie ver. Ek sien hom stap en hy weet dis ek, die een wat loop praat het. Ini nag trek ek styf.

Ek onthou:

Ma en Pa stry in die kamer. Ek word wakker en luister. Ek wonder wie is reg. Wie se kant moet ek kies? Ek kan nie weer slaap nie. Hoor bloekomtakke in die wind. Sit regop. Is bang iemand is onder my bed. Spring so ver ek kan tot op die mat in die gang.
En wriemel my lyf tussen Ma en Pa in.

Augustus 2012.

Liewe Professor

Ek is nou in die laaste fase van die navorsing, genoem die fase van kreatiewe sintese. Ek ervaar dat stappe nie geskei kan word nie. My illuminasie periode en die *explication* fase is verstrengel binne kulminasie tot kreatiewe sintese (1990 in Wall 2006:4). Die punt is: die proses loop heen en weer en kruis en dwars tussen stappe. Saam met kreatiewe sintese, lees ek weer filosofie in bepeinsing.

'n Aha-moment.

My navorsing het ook te doen met die ruimte waarin ek is. Dit kan nie losgemaak word van tyd nie. Verandering vind plaas met Tyd. Sou ek tot navorsing gekom het indien ek nie in hierdie ruimte was nie? Hierdie ruimte laat my dink en wonder oor identiteit. Hierdie ruimte laat my dink en gesels oor die vermoë van die brein, oor verantwoordelikheid, identiteit en respek vir die Self. Om jouself hoër te sien as omstandighede.

Oor hierdie ruimte ook *my* ruimte geword het?

En dan sit ek regop. Is hierdie die komponente van my fenomenologie?

Ek luister na my dialoog en interaksie.

Dalk iets soos dié van die refleksiewe performatiewe etnograaf? (Denzin 2003:259)

Is dit die insig wat die fase van *explication*/ontvouing bring, wonder ek, toe ek die stoel hard onder my voel.

Ek lees weer *Heidegger explained* (2007).

Dink bietjie oor hoe jou eie ervaring die teorie van jou navorsing word,
hoor ek die vrou met die swart kat se stem.

Februarie 2011.

Ek hou stil voor Hoflaan 18 vir die skryfkursus op Stellenbosch.

Die tuin het verander, takke afgekap, grond uitgegrawe en die labirint is klaar.

In Februarie-hitte is nege mense om 'n tafel en 'n swartkat uitgestrek op die tafel. Gebuig
oor literatuurstudie wat handel oor konsepte soos verbeelding en geheue.

Die esel met papier en koki-woorde val om. Die voordeur waai toe. Dis tyd om in die
labirint te stap. My skryfproses word soos die labirint-stap.

Afdraaipaaie.

Omdraaipaaie.

Gefokus ondertoe, kop-onderstebo.

Totdat die groter geheel gesien word.

Otober 2012 amper twee jaar later lees ek die gedig wat ek hier geskryf en uitgewis

het, oor en oor. Nou wonder ek, Ellis, of ek hier iets ervaar van assimilasië van identiteite
(2004:201) waarna jy verwys? Waar het ek oor identiteit geskryf? Beweeg ek nou binne 'n
volgende fase van die skryfproses waarin tyd gewy word aan die pak van teks en die
skuif van teks, op en af. Die soeke na struktuur en balans.

Verbeel ek my of begin die fragmente loop tot 'n geheel?

Is dit oor ek self verandering beleef? Oor ek tot verstaan kom dat dit nie gaan om die
konstruksie van 'n goeie geheel nie. Dit gaan oor wat die skryfproses aan my doen. Ek
ervaar al hoe meer verwydering van die ervaring waaroor ek skryf.

En kom tot die insig dat die skryfproses my reis is, "the journey represents the path of
healing and enlightenment required to move beyond the experience" (Muncey 2005:10).

Hoe ervaar ek performatiwiteit?

Dis nie net die oordrewe fokus in die skool op assesserings nie.

Dis nie net al die verslaggies en analyses van kinders se foute nie.

Dis ook atmosfeer. Die boodskap wat die kind kry, dat hy nie goed genoeg is nie.

Die boodskap wat ek kry met swak IQMS punte: nie goed genoeg.
Wat van *personal engagement*. En interaksie? Hoe word dit gemeet?
Hoe hou dit verband met meelewing?
Binne atmosfeer van performatiwiteit is daar nie tyd of plek vir meelewing nie.
En ek ervaar vordering by kinders wanneer ek meelewing en vertrouwe oordra.

Data bring etiese spanning,
en 'n soeke na balans,
met pyltjies wat op en af dans.

Ek kan nie net oor die skool skryf nie. Die skool is net 'n deeltjie van my lewe. Meelewing en performatiwiteit omsluit my self in totaliteit en die balanseer midde ander dimensies van my identiteit. Verbeel ek my of hoor ek myself al hoe meer praat oor identiteit en aanvaarding van andersheid? Beweeg ek nou binne die sewende moment as performatiewe etnograaf waarvan Denzin praat? (2003:259)

Die staat het vanjaar R89miljard vir maatskaplike toelaes begroot, lees

ek Saterdagoggend 13 November 2010 voor aan John uit Die Burger in die bed. Snowy staan voor die bed en pleit. Ek staan op, gooi sy deken op en tik met my hand en hy spring op. In die By skryf Dana Snyman inligting vanaf die internet:

“Dit kos sowat R2,4 miljard om te versprei en All Pay is eintlik die naam van een van die maatskappye wat help om die geld in mense se sakke te kry. Sowat 9,8 miljoen vroue ontvang die onderhouds-toelaag van R250 per kind per maand.”

Net vir kinders tot veertien.

Hou hul gedragsprobleme dalk hiermee verband?

In die slaapkamer op die bed maak ek my oë toe.

Ek hoor Katrain besig met gedragsprobleme in Moeder se kantoor.

“Jy’s veertien. Laat juffrou vir jou vir Faure aansoek doen.

Jou All Pay is verby. Jou mense worry nie meer oor jou.”

Sy oë skiet blink.

Ek onthou:

Ek sit voor in die bus.

Wiele loop in die plaaspad-spoor deur koringlande na Pools. Dis die spoorwegstasie waar Pa sy melkkanne met die Dodge-bakkie gaan aflaai. Op die kanne is gegraveer A.B. Olivier Oliviersrust, ons plaas se naam in die Swartland. Kinders lag en jil verby die plaas se naambord wat iemand skeef gebuig het. “Oliviers rus. Hulle werk nie.”

Dan voel ek die knyp op my been bokant my knie. Sy draai my vel en ek swaai my hand na haar en skuif weg en agter roep een van die groot kinders, “Kyk, sy baklei.”

Ek klim van die bus af. Stap die huis binne. Sien Ma sit by die kombuistafel.

Sy draai die slinger van haar Brümmer naaimasjien. Haar arm raak lam. Sy vra my om die slinger te draai. Elke jaar maak sy vir my ‘n rok vir die landbou-skou op die dorp. Dan gaan ek nie met die *pinefore* skool toe nie.

Die *pinefore* is blou fluweel. Ek trek my skoolhemp onder aan. Die nek en arms is met kunsleer omboor. Ek dra nie skoene nie. Ma het dit by Ackermans gekoop in Parow. Elke jaar as die oes af is, gaan ons soontoe. Ma se suster woon daar. Dan koop ma wat nodig is.

Alles op een tjek, onthou ek.

Raul loer om die deur. “Ek het die haarkleur onthou,” sê ek.

“Kom sit solank, ek meng dit gou.”

Bakkie uit, meng ek bietjie van een botteltjie met die ander, en roer in die rondte tot die mengsel verdonker.

En in stilte stryk die tandeborsel grys kolle donker.

Wit-lewer, dis wat hul da by die hospitaal sê oor die grys-vlek kind se hare en gesig, hoor ek Raul se pa se stem praat.

Pouse-klok lui.

“Afspoel en kom wys.”

“Juffrou kan toor,” praat hy later met vonk-oë in die deur.

“Abrakedabra,” sê ek.

En dan staan die adviseur in die deur.

Sy is nuut. En hierdie keer wit.

En deeglik. Leeslêer. Beplanningslêer.

Asseseringstandaarde, elke dag ingevul.

Profiele.

Portefeuljies.

Leerdergroepe en afmerk van register.

“Is die dae van die week teen die muur? Maande van die jaar? Sigwoorde?
Leeshoekie? Syferhoekie. Terugvoer aan opvoeders? Werkswinkels gehou?
Graadvergaderings bygewoon met datums? Ouerintervensie?
Institution Level Support Team Meetings (ILST)?”

“Ek het ‘n afspraak met die hoof oor my navorsing. Inligting oor hoeveel leerders by
oumas grootword,” hoor ek haar stem.

Twyfel kom maak nes. Haar navorsing is wetenskaplik. Statistieke.

Wie gaan tog lees wat ek skryf? Elke dag se ‘*everyday culture*’?

Ek peins weer oor wat ek doen in die skryfproses:

Ek luister na dialoog en onderhoude, gesprekke in gange en badkamers en na kinders se
gepraat pouse om my tafel. Lees my elke-dag-se skryf en dinkgoed in my joernaal.

Versamel bewyse van toetse, assesserings en foute-analises.

My skrywery begin met vertellings in die eerste persoon.

Die eerste jaar hou ek literatuur in blokkies langsaan teks. Later word stemme tussenin
geveg om nie die leser se aandag af te lei nie. Die derde jaar skep ek ‘n nuwe dokument
met net storie en proses. Literatuur wat in die pad van die leser lê, laat ek op die ge-
analiseerde dokument agter. Hierdie stap is moeilik.

Ek begin skryf in die eerste persoon. Verander alles na tweede persoon na die eerste
jaar, omdat ek in tweede persoon meer op ‘n afstand en minder blootgestel voel. Na die
tweede jaar verander ek weer die teks terug na die eerste persoon, omdat ek tot verstaan
kom dat die *ek* die persoon is in aksie, waarom die navorsing draai.

Meimaand 2011 wink Saayman voor haar klasdeur.

“Moet *buite* die klas versier vir die Lit/Num projek. Adviseur gaan kom kyk.”

“Gister kwaad geraak. Begin slaan. Oor hul nie kan lees. Was heel nag wakker van stres.
Hul kom hier sonder pre-primêr. En weet nie van kleur en links of regs.”

“Kinders voel jou stres. Stap uit en haal diep asem voor jy wil slaan.”

Ek stap in by die klas. Stemme raak stil.

“Kom ons luister na die storie van *Die wolf en die sewe bokkies*.”

As mens nie kan luister nie, kan jy nie lees nie.”

Saayman gaan sit by die tafel. Skarrel met papier.

Die kind voor my se mond hang oop.

En die ou wolf val voor-oor, morsdood.

“In jou bank doen die *bo-lyfie-dans* saam met die bokkies om die put.”

Fluit-fluit my storie is uit.

Antie Milly staan voor die deur en roep, “Dis pouse, tyd vir brood.”

En ek stap terug. My mond voel droog.

Ek kan niks op papier wys nie.

Niks niks niks, fluister ek vir myself oor en oor toe ek verby die toilet-reuk stap.

En voel soos ‘n Niks.

Ellis, ek dink aan jou woorde. Die waarheid is, mens kan nie ervaring vasvang nie (2004:116).

En ek beleef hierdie onmoontlikheid ook binne die skryfproses.

Drie jaar later 24 September 2012.

Ek voel verwyderd van gebeure. IQMS oor ‘n paar weke. Maar ek gee glad nie om. Nog ‘n faks het gekom. Assessering van 95 graad R-leerders. Ek roep die eerste kind. Hy kan nie ‘n lyn deur die prentjie trek nie. Ek wys. Doen die voorbeeld. Hy trek die lyn op die oop spasie.

“Juffrou, ek is honger,” fluister hy en ek laat hom gaan.

Hoekom voel ek so willoos en sonder inspirasie?

Oor alle besluite vir my geneem word? My rol klaar geskryf? Name van kinders met cemis-nommers verskyn op my Blackberry met die datums vir assessering.

Die kind ‘n objek. En ek ‘n masjien.

Ek luister na my stem:

“Trek ‘n lyntjie deur die prentjie wat nes die eerste prentjie lyk.”

“Nee, nie deur die eerste prentjie nie.”

Oor en oor, dieselfde herhaling, kind vir kind. Groepie vir groepie. Tot op die laaste prentjie kry kind nommer 95 in Gr.R die departement se assesserings-battery.

Die deur klap toe.

Ek val agter die tafel neer. My keel brand. My bors voel uitasem. Uitgebrand van stamp en stoot.

“Voel jy ook so moeg. Asof jou binnekant pap is?” vra Saayman aan my toe sy oor die ketel buig.

“Mens moenie die goed vir mens aantrek. Na my man se dood twee jaar terug, kyk ek vanuit ‘n ander hoek na goed. Ek skud emosie af,” beduie sy en skud haar skouer af.

“Hierdie *space* waarin ons werk is nie alles nie. Daar buite wag ander dinge. Vriende. Familie.”

Rooibostee-sakkies in die koppie, gooi sy die kookwater oor en hou die koppie na my uit.

‘n Gesuis laat ons kyk na die ruit. Water stroom teen die venster af. 12 September 2012.

“Ek verlang om te gaan blomme kyk. Weskus toe te ry. Ek en my man het dit elke jaar gedoen.”

Verwonderd besef ek. Sy voel nes ek. Vasgedruk.

Buite by die motor gooi sy haar arm om my. Haar wang teen myne.

Ingedagte swaai ek in die R102 en ry stadig teen 80km.

By Macassar-vlei steek aronskelke sneeu-wit af teen die groen van die gras.

Kappertjies maak ‘n kombes in oranje oor hakiesdraad langs die pad.

Dis Lente.

Ek kyk op my horlosie. Sien dis besoektyd in Huis Jan Swart. Die son skyn en die wind waai nie.

Ek kan die rystoel uitstoot in die tuin tot by die dwergies wat lag.

Ma wag.

Junie 2011. Die vrou met die swart kat sit die skinkbord op die rusbank neer.

Die tafel is vol boeke. Ek staan op. Neem die rooibostee met die skyfie suurlemoen.

Buite reën dit hard. Dis Junie. Winter.

Sy sak op haar knieë. Begin hout pak in die kaggel. Sy gebruik nie blits nie. Sy blaas die bloekomblare. Toe die vuur knetter, kom sit sy weer by die tafel.

Sy praat en beduie en ek luister en vertel.

“Gaan kyk die fliëk *The King’s Speech*,” beduie sy met uitstap motor toe. Die kat loop vooruit. Skuur teen my bene. Ek staan by die motor. Kyk na die labirint toe sy waai. En in my binnekant praat ek met my self.

Jy sal jou weg vind uit die labirint. Stap vir stap.

En in die fliek in Eikestad Mall in Stellenbosch leef ek my in *The King's Speech* in.

Colin Firth het 'n spraakprobleem. En ek 'n gehoorprobleem.

En ek droom dat ek besig is om my *King Speech* te skryf,

en ek voel hoe die stem van die swart-kat-vrou,

my abba.

Katrain se selfmaking begin die dag in September 2007 toe die telefoon my roep,

oor die 'insubordinance' verhoor. Sy is 'n ma nes ek. Haar werk bedank. Kinders

grootgemaak. Die dag vertel sy my op pad uit verby die baksteen-vigsteken, hoe bly sy is

oor die broodsmeerwerk.

"Sal juffrou my aflaaï by die kliniek? Die kind moet kliniek toe. Sere op die kop," beduie sy.

In die motor vertel ek haar, "Iemand van die departement maak dinge moeilik vir my."

Voor die kliniek met stilhou neem sy my hand. "Ek sal vir juffrou bid. Hy sal vir juffrou help, nes ek gehelp is met die broodsmeerwerk."

Sy spring uit en waai met iemand anders se kind aan die hand.

Twee jaar later beduie Katrain met koffie-vlek-tong oorkant my tafel.

"My man is nooit tevrede nie. Bedien hom saans met kos in die bed. Bedags rig ek

netbal af. Doen die Help 2 read. Wasgoed en skoonmaak. Ma's doen te veel. Iets

moet ek tog reg gedoen het. My meisiekind is vanjaar in matriek, my trots."

Sy haal asem en skud kop. "Maar my man kla en skel. In sy oë is ek niks. Vyf jaar terug

het ek my werk gelos. Gedink ek sal beter ma wees. Beter vrou. Sorg ook vir my ma aan

die een kant. Mar nou is hy nie meer my baas en ek sien hoe Hy vi my my eie mens lat

word."

Katrain groet. Ek strek na bo teen die muur vir die interkomknoppie.

"Graad drie leerders moet kom vir ondersteuning."

'n Gedruis van voetstappe kom tot stilstand voor die deur. Stilte. 'n Klop.

Kinders bondel om die tafel en lees:

Antie Katrain laat staan ons in 'n lyn

Met haar vrolike Gees laat sy ons lees

Vark Griep maak ons siek

Maar van spring so rond en bont,
Is ons sommer weer gesond.

Ek vroetel in my sak en kry pen en papier en voel hoe my verbeelding die rug word
waarop ek spring om te vlug. Ek voel vryer binne die skryfproses. Pak en skuif teks.
Verkort sinne. Balanseer die self, ander en die proses. Voeg by. Wis uit.

Ek sit my sak neer by ontvangs en buig oor die boek. Verby die voorportaal lê 'n kind op
die bank. Siek met varkgriep, masker om die mond. Van Dyk kom verby. Hy dra 'n
masker. Lag of groet nie.

In die motor skakel ek die radio aan. Sterftes word aangekondig oor die nuus.
By die huis kreun die garage-deur oop. Ek skuur motor uit. Vandag klim ek nie op die
baksteen nie. My linkerarm voel te seer om te strek. Ek stap deur die nou gangetjie
langs die garage verby Ma se woonstel, tot voor die skuifdeur op die gholfbaan.
Die venster is oop. Ek druk my hand deur die venster. Lig die knip. Die deur skuif
oop. Amelia lê op die bank. Koorsig.
Amelia moet dokter toe. Sy het kontak met die virus gehad.
Hoekom voel ek so pap?
In sy spreekkamer haal Dokter Manie sy bril af.
“Begin yswater drink. Elke uur 'n glas. Dit bring koors af.”

Na twee dae keer ek terug.
Moeder keer my by by die skoolhek voor.
“Ry huis toe. Ons vat liever nie kanse nie.”

Die volgende week saam met Saayman gang af, vertel ek
“Varkgriep laat my verstaan hoe mense in Apartheid moes voel.”
Uigesluit uit openbare geriewe. Badkamers. Strande.
Kennisgewingborde. *Geen Nie-Blankes.*

Ek stoot die kantoordeur oop met my voet. Sit my sak neer op die tafel. Draai na
Saayman. Sy gooi haar arms om my. En haar oë skiet blink.

Julie 2010. “Ek word feminis,” sê ek aan John die Saterdagoggend. Hy hang

wasgoed op. Die skottelgoedwasser wag. My Pick & Pay rubberhandskoene strek na glase, potte en panne in die wasbak.

Ruth Behar (1996), soos jy in *The Vulnerable Observer* skryf, beleef ek al hoe meer vroue midde ‘n oorlewing-stryd as *survivors*. Ek hoor myself raadgee en vrouens vra om te skryf, grense te stel en tyd te maak vir die self.

Amelia kom ingewaai saam met die wind by die skuifdeur.

“Ma, ek is nou al amper ‘n jaar in die verhouding. Dit gaan goed maar ek wil nie afhanklik wees van ‘n man nie. Ek wil my eie mens wees. My lewe moenie verby wees as hy nie meer daar is nie. Ek moet kan aangaan.”

Is ek te afhanklik? wonder ek.

Dis wat Miriam praat by die skool tussen borde rys- en soja-skep vir kinders.

“Dis nie ‘n maklike pad alleen. Ek mis my man.

Ek is nie hier oor die paar rand wat ek verdien nie. Ek is hier oor ek luister. Kinders vertel pouses vir my hul ou dingetjies. Dis wat my hier hou.

Na my man se dood word ek my eie mens. Laat oumense konsert-klere maak uit koerante. Laat hul lag. Die lewe is te kort om op ‘n houpie te sit.”

En ek voel hoe die lens waardeur ek na haar kyk Lig word.

Die eerste skooldag na die vakansie kom Tredoux met ‘n harde klop

my kantoor binne met die geur van naskeermiddel. Sy kortmouhemp hang los oor sy broek.

“Waar was my SMS uit die wildtuin?”

Meteens is hy oor my Laptop draad agter my tafel en druk my vas. Ek hou my lyf stram en vra

“Hoe gaan dit met die planne vir jou gastehuis by Klawer?”

“Ek kom hoor hoekom ‘flirt’ jy voor my.”

“Ramos het dankie gesê oor ek plek in vaardigheidsskool gekry het vir die kind in sy klas. Met iets soos ‘n *blanke stap* ‘n *ekstra myl*. Toe fluister ek teen sy oor. “Moenie my ‘n *blanke* noem. Nes *coloured* nie lekker vir jou voel.”

“Ons gaan môre Paarl toe vir einde van die jaar braai en ons groep nooi jou saam.”

“Ek voel verdeeld, het Prysuitdeling en Kersafsluiting in Grootvlei.

“En as jy heel dag by die braai gekuier het, hoe kom ek by die huis?” lag ek.

“Jy ry met jou kar en bring my terug.”

“Hoekom wil jy my daar hê?”

“Ek wil buite onder ‘n boom met jou sit en gesels, vir almal om te sien.”

Hy huiwer en fluister, “Oor ek met jou wil gesels oor die lewe, sodat jy my kan verstaan. Mense hier verstaan my nie. Weet nie wat ek kan doen nie. Weet nie wie ek is nie. Ek is lief vir jou, ‘n blanke vrou,” en hy strek oor die tafel en plant ‘n soen op my hand. Sug en waai. Die deur klik toe. Stemme in die gang. Iemand lag.

Meneer Doeries loer om die deur en steek sy hand uit. Skewe-laggie vertel hy van sy dogter. Matriek geslaag. Onderwysstudent.

Antie Dielies, met haar besem in die hand, gooi haar arms oop en gee my ‘n wangdrukke.

“Hare gekleur, sien ek.”

“Onse vroumense moet ons mar bly regvat,” lag sy agter die besem aan, gang af.

In die personeelkamer speel ‘n CD-speler.

Bo gelag en gejjil uit die kombuis by die kookwater hoor ek Van Dyk se stem. Hy na-aap minister Manuel se stem uit *Die Burger*.

“Slap opvoeders sal uitgeroei word.”

Later na skool aan die bopunt van die tafel in die personeelkamer, laat Schreuder sy oë rol oor almal voor hy praat. Die dakwaaier suis saam met my gehoorfoon. Pastoor hou sy hand voor sy mond en gaap. Sy oë traan. “Kollegas, ouers kan nou dispuut aanteken indien ‘n leerder teruggehou word. Ons het opdrag om ‘n komitee saam te stel om sulke sake te hanteer. Intervensie moet in plek wees. Ouers moet gekontak wees.

Assesserings, kodes en skedules moet in plek wees.”

“Ek hoop nie een van ons tref so iets,” fluister juffrou Pastoor.

“Ek hou nie kinders terug nie,” sê Ramos.

“Nie die moeite werd,” besluit Van Dyk.

“Soveel stres.”

“Ek soek mense vir die komitee”.

Hy loer na my. En ek kyk weg.

Word kodes gefabriseer om die makliker pad te stap? En fabrisering lei tot stres? Beleid is dat ouers geken word. Toestemming is nie nodig nie. Maar wat van vrees in die geval van moeilike ouers? En oorplasinge ten spyte van meer-tyd aanbevelings?

Kollegas ervaar net soos ek spanning tussen meelewing en performatiwiteit, besef ek toe ek Saayman en February hoor in gesprek.

Hulle staan voor die *Unit* klas, die klas wat nie-amptelik geskep is, vir *border line cases*.

Maar dis nie inklusief, hoor ek my stem protesteer.

Niemand weet nie, verseker die stem.

Saayman vee oor haar voorkop, moeg. Kringe onder oë en haar hare vars gesool.

“Ek weet wat ek als ingesit het. Maar na watter meneer gaan hul in graad vyf?

Hulle kan tog nie weer gehou word? Gaan menere in graad vyf *worry* oor hulle?

Ek voel so skuldig.”

“Die kinders het ander kodes nodig,” praat ek. Kyk hoe goed praat Corine. Mens kan haar stuur met boodskappe. Sy maak baba groot, het verantwoordelikheid en kan lees.”

Maar nie antwoorde skryf met begrip nie.

En dan tref Saayman se woord *skuldig* my soos ‘n vuishou.

Dis haar woord vir *useless* voel. Asof sy niks reg gekry het nie. Gefaal het.

En sy werk aan haar meestersgraad.

Dis hoe ek voel en hoe almal hier voel.

Die besef daal neer toe haar rok om haar bene langs my swaai, verby die vigs-teken.

“Daar is ‘n ouer vir juffrou,” roep Dalene.

Die vrou voor my lyk moeg. Sonder slaap. Sy soek raad.

“My man kom met sy *girlfriend* huis toe snags. Slaan my voor haar en my kinders.” Sy wys arms en bene blou geslaan.

“Kan juffrou die *social worker* laat kom?” vra sy. Beduie na die seun langs haar.

Hy kyk nie op nie Sy oë bly op sy skoene.

Ek skakel die distrikskantoor.

Besef dis Vrydag, vergadering-dag, toe die deuntjie in my oor speel.

“Miskien volgende week?” vra ek.

“Sielkundiges en *social workers* is nie volgende week beskikbaar nie, is deel van die taakspan wat rondry en kyk of skole aan die gang is,” vertel die stem.

Ek draai terug na die vrou. Moedig haar aan om te begin skryf.

‘n Maand later kom sy weer vir die Faure-vaardigheidskool aansoek en ek kan nie glo hoe sy lyk. Serpie om die nek. Selfvertroue.

“Skryf elke dag. Sien myself in ‘n *movie* soos juffrou gesê het.”

“Het die polisie laat kom. Die vrou uit die huis laat sit.”

Die seun langs haar kyk my reguit aan. Aknee op sy gesig is weg. Sy t-hemp nuut en *cool*.

Augustus 2012

Aha-moment!

Die proses van sintese kan eers sinvol begin indien die fase van **explication/ontvouing** duidelik word. Komponente van die fenomenologie moet ontvou, voordat ek kan fokus op kreatiewe sintese, weet ek nou.

Mei 2006

John staan in sy naghemp en broek voor die skuifdeur en tuur oor die gholfbaan. Sy hand laat die skeermes gly oor sy wange vol skeerroom.

“Vandag moet jy tyd maak om te praat oor jou salaris.”

“Anders bly jy by die huis. Jy ry elke dag petrol uit.” Heen en weer tussen twee skole en Stellenbosch toe met Honneursstudies is ek al drie maande sonder salaris.

Dalene hou die telefoon na my toe uit.

Die vrou se stem sny oor die foon.

“Waar’s jou eksamenrooster?”

“Ek het dit gefaks.”

“Daar is geen stempel op.”

“Dis van die internet.”

“Kry die stempel. Twee-uur op my lessenaar,” beveel sy.

Ek gaan sit met ‘n sug.

Die middag stap ek die distrikskantoor binne met die eksamenrooster gestempel.

Die man by ontvangs is vriendelik. Hy dra ‘n oorbel en platform-skoene.

“Die salaris-storie was nie jou skuld nie. Interne aanstellings is oorskry.”

Hy draai sy oë. Beduie na Adviseur-Nuusdraer agter my.

En sy word my Demoon.

Januarie 2007.

Dalene roep my weer. Haar gesig 'n masker.

Die Adviseur groet nie. Vra nie hoe dit gaan.

Ek klem die gehoorbuis vas. Hoor Moeder vroetel in die kluis langsaan met kospakkies wat uitgedeel word. Ek weet sy luister oor die gevroetel stilraak.

“Hoeveel leerders is op jou register?”

“Wat is jou geboortedatum? Identiteitsnommer?”

Iets binne my kiewel.

“Hoekom al die vrae?”

“Besig om inligting te ‘update.’”

Die-drie-maande-dreigement se tyd sal oor 'n week verstryk.

In Moeder se kantoor sit sy en gesels.

Die lessenaar is geskuif na die regterkant van die deur naby die interkom.

Vanaf die rekenaar op 'n tafeltjie regs van die deur kan Moeder van die lessenaar op die wieletjie-stoel na die interkom gly.

Gemakstoele staan teen die muur links van die deur, voor die ingang na die kluis.

Koffietafel in die middel.

Ek gaan sit op die stoel, by die deur.

“Kan ons juffrou se beplanningsleër sien?”

“Beplanning is nie op die regte vorms geskryf nie.”

“Ek het nie vorms ontvang nie.”

Voel ‘gelabel,’

soos ‘n LSEN kind.

“Juffrou moes eers kennis kry van besoek,” argumenteer April.

En ek voel verwonderd oor sy lojaliteit en besef dit het gekom, met tyd.

Terug in my kantoor gaan sit ek agter my tafel. Kop in my hande.

My horlosie wys dis twintig oor twee. Kinders is huis toe.

Verlange brand in my om weg te kom.

Ek moet huis toe. Bedank. Kan nie so werk nie. Ek spring op. Neem my sak.

Kyk rond. Druk die Kinderbybel in my sak. Doos met legkaarte. Foto's op die bord. My Honneursgraad in raam. Boeke op die rak. Druk die venster toe en hoor die klap. Haak die gordyn. Die stok glip skuins en skuur 'n streep teen die muur. Die veiligheidshek klap. Sleutel knars. Gang af.

“Sy was nog nooit in die skool. Dertien jaar oud,” praat Moeder se stem agter die glasvenster by ontvangs.

Ek kyk in haar oë. Sit my goed neer.

“Sal juffrou haar assessee?”

Dit kan 'n nuwe klag word.

Ek draai om en raak bewus van Lig.

Die vrou se gesig vertrek in trane en sy buig vooroor en snik.

Sy sien my as wit vrou. Onwillig om te help. Apartheidsgevoelens.

Jy mag geen kind sien wat nie op jou register is, weerklink die adviseur se stem.

Ek laat my goed op die vloer.

Stuur Bella gang af.

Sluit weer oop.

“Dis my wens dat Bella tog net in die skool moet wees. Tot nou het ek haar self geleer. Ek is HIV- positief. Word swak. Reg om te gaan. Soek nie geld. Wil net hê sy moet geleerd kom. Het haar grootmaak in Faure bos. My man het my gelos.”

“Waar kry julle kos?”

Sy beduie na die vroutjie met die stootwaentjie in die gang.

“Haar man werk in Somerset Mall.”

“As sy iets oorkom sal my Bella weer haar kleintjie grootmaak.”

Welsprekend. Suster van VGK-predikant-van-Calvinia.

Bella lees teks in Afrikaans en Engels. Geen vrees vir lees.

“Gaan jul aflaai, ek ry verby Faure-bos.”

Here seën juffrou eggo hul stemme toe ek omdraai Strand toe, met 'n u-draai.

Ek swaai oor na die linkerkantse baan. Die motor agter my jaag verby.

Mens sien net deels, dink ek toe ek die kind sien by Firgrove se robot.

Sy blaas *bubbles* en probeer dit vang en strek agterna.

Is dit wat ek probeer doen met die skrywery? Bubbles jaag?

Probeer ek iets vasvang wat nie moontlik is nie?

Ek sien die man langs die pad op die R102. Sy motor se enjinkap is opgelig.

In een hand hou hy 'n petrolkannetjie. Hy staan. Gooi nie duim nie.

Wit-grys hare teen sy donker vel.

My voet trap rem. Om hom hang 'n kleed soos lig, asof omgewe in Vrede.

“Ek was op pad Sir Lowry’s Pass toe. Het gedink die petrol sal dit nog maak.”

By die garage oorkant Somerset Mall laai ek hom af.

“Hoe kon jy so iets doen?” vra John.

‘n Misterie. Ek verklaar dit nie.

Die man vir Veilige Skole van die Departement staan die oggend by Dalene se ontvangs. “Het juffrou gister ‘n man sonder petrol opgelaai?” vra hy.

“Die man is ‘n kollega van my. Hy’t my gisteraand in verwondering gebel. Wil getuig in die kerk.

Oor ‘n wit vrou wat hom op die R102 opgelaai het.”

Pouse staan Raul en wag saam met kinders voor die deur.

Kinders blaai deur boeke. Party lees. Ander speel met blokkies, vorms of legkaarte.

Gesels om die tafel. Soek aandag. Vroetel my hare.

“Wat is dit met jou, Raul?” vra ek. Sy oë kyk weg. Is daar iets wat jy wil vertel?

Die klok lui. ‘n Taxi toet. Kinders hardloop uit. Hy bly staan.

Ek sluit die deur. Hy neem my sak en stap saam met my trap af.

“Meneer slani kinnners.”

“Waarmee?”

“Vier lineale met *tape* gedraai.”

“Wat doen hulle?”

“As jy vier verkeerd het vir jou spel of tafels. Of as jy praat. Elke dag.

Juffrou stilbly is mosi viri kind. Dis wat my ma da by die hys sê.

Nou maak ons so. Ons ruil boeke en merk. As meneer antwoorde opi bord skryf, skryf jy so vinnig soos jy kan voor hy omdraai. Een help die ander.

Almal staan. Hy slat kind vir kind met die lat. Meisiekinnners huil. Loop uit.

Juffrou moet juffrou se deur sluit,” roep hy by my motor toe hy my sak inlaai en die deur toedruk.

Hy wag nie vir geld.

Voor Happy Days winkel waai Derrick. Hy het 'n Springbokrugby-top aan.

Dalene praat langs my in die motor toe Ramos se viertrek-voertuig voor ons uitry.

“Die man praat nes hy wil. Ek vra hom sy klaslys. En hy sê vir my.

Fok jou.”

Op die skerm beweeg my oë op en af. PgUp en PgOn, heen en weer.

My rug voel styf. Ek sit op die vloer in die skryfkamer. Voel die laptop druk my been.

Hoor Amelia slaap-praat in die kamer langsaan. Snowy kom lê teen my been.

'n Deel van my wens iemand kan my help lees aan die teks. 'n Ander deel voel ek is nie gereed nie. Wil nog nie die self blootstel nie. Iets word duidelik.

Dinge rondom my beïnvloed my.

Ook vir mense en kinders om my, mymer ek.

Hoe benadeel jou identiteit jou leerondersteuning praktyk?

hoor ek die stem uit die akademie.

Die feit dat ek 'n wit vrou is laat my die *scar* dra van die bevoorregte.

Ek moet telkens myself oor en oor voorstel. Die proses hou nooit op nie.

Telkens gesels ek met nuwe leerders, ouers en kollegas, besef ek.

Hierdie bewussyn om persepsies te probeer verander en die self voor te stel, dra dit nie by tot stres nie? En is dit nie wat ons almal doen tydens adviseur-besoek?

Wat is die voordeel van jou identiteit in jou praktyk?

hoor ek weer die stem.

Die voordeel van my wit-identiteit is dat ek subjektiwiteit ontwikkel.

Sensitief om wanpraktyke raak te sien en te reageer vanweë belewing deur my eie ervaring.

Vanweë my skrywery oor daaglikse ervaring sien ek ooreenkomste van gemeenskaplike ervarings.

En die kind kry 'n beurt om iets te sê oor sy leefwêreld.
Naweek-ervarings kry Maandae plek.
Tyd word afgestaan om met die groep te *connect*.

Ontvouing

'n A-ha-moment!

Ek is nie meer onderwyser nie.
Met De Andrade en Del Casino se woorde praat ek met die self.
Jy is agent en netwerker. Jy skep, dra oor en verander. Jou siening van ander is nie voltooid. So ook ander se siening van jou. Jy word gedurig sosiaal gekonstrueer. Jou identiteit ontwikkel in verhouding met ander.
Is tydelik en wisselvallig geposisioneer.
Soms 'insider,' soms 'outsider'
(De Andrade & Del Casino 2000:10).

By die skool in die badkamer praat Saayman voor die spieël, "Daar was nie gisteraand tyd vir sool nie."

"Ekskuus, sê weer."

"O juffrou ken mos nie van sool nie. Dis iets wat vrouens doen in onse kultuur. Neem 'n sykous of lemoensakkie, draai dit om die kop en slaap daarmee om hare reguit te kry. My sool-sakkie hang agter my deur."

"So as jy van 'n man hou en wil trou, moet jy nog sien of hy van jou hou as jy nie ge-sool het nie," lag sy toe ons uitstap voor die skool.

Neem ek deesdae iets by haar waar, iets soos trots as sy praat, van die bruin-kultuur?

"Ek hoor julle twee was in Amsterdam. Vertel."

"Het by vriende gaan kuier."

Ek sien moed in die wip van hul stap, om weer te stamp en te stoot.

Sien ek Amsterdam se atmosfeer aan hul kleef?

Het hul aanvaarding beleef?

Hul identiteit herleef?

En vandag met progressie word ons een vir een,
soos kinders wat kwaad gedoen het, ingeroep.
Pouse-klok lui. Kinders skuur verby. Seuns hou traag op skop. Ek waag dit om te vra,
“Hoe het jy in Amsterdam gevoel? Het jy ook gevoel jy word aanvaar nes jy is? Nie die
gevoel gekry van *not good enough*?” Sy gaan staan.

Haar hoë-hakskoene-stewels gly in die watervoortjie.
“Voel jy nie dat kodes kinders ondertoe druk en gevoelens uit Apartheid oopruk?”
Met oë wat blink, kyk sy weg. “Moet by die klas kom, stap saam.”
Ons stap trap op. Vind kinders tjoepstil en wag.
“Kan jy glo,” roep sy verras.
En ek sien haar kyk verander en dwaal sagter oor die klas.
Is die effek van my skrywery dat ek meer reguit en eerlik is in my interaksie? wonder ek
ingedagte toe ek skuur verby kinders met sakke op die rug.

Desember 2011. Skryf, boeke lees en literatuur byhou.

Wasgoed en skoonmaak. Telefoon beantwoord. ‘n Familie-troue. Ma-wees. Raadgee. En
Ma in die tehuis.

“Aansoeke is op die tafeltjie voor die bed, kyk bietjie daarna. Ek is bly ek het foto’s
aangevra. Dit help mens om ‘n idee te vorm van ‘n persoon. Die pre-advies het 130
name verminder tot 14.”

In die kamer op die bed skuif ek die kussing agter my rug. Hoor die duiwe raas en die
palmboom se takke klap op die dak. Lees en luister na elkeen se stem. Kyk na elkeen se
foto. Luister na my *gut feeling* en weet.

Maandagoggend laai ek vir John en sy kollega by die lughawe af. Die reis is deel van die
onderhoud-voer-proses. Met die N2 Somerset-Wes afrit langs links by Spine Road sien
ek Blue Downs en Faure-afdraai. En ry myself vas in die woonbuurt.

WAT soek ek hier?

Eers met Bobsway Superette in sig vind ek weer rigting.
Raul waai vir my. Jane staan voor die skool met haar Bambanani-bib. Saayman by die
motor langs my roep, “Hoe was juffrou se tyd?” en swaai haar sak uit die motor se bak.

In my kantoor kom Tredoux met die koevert binne. Hy soek rede om te groet. Hy hou die koevert uit. En dan is sy arms om my. Ek druk hom weg.

Schreuder staan met 'n klop en 'n oopswaai in die deur.

“Die sielkundige moes dit by ontvangs kom kry,” beduie ek aan Tredoux oor die koevert.

“Kom in,” wink ek na Schreuder.

Schreuder skuur verby.

Buig oor die rekenaar en vroetel-vroetel die kragprop heen en weer teen die muur.

En stap weer uit.

Kinders stap in. Hul lyk dof. Ek voel aan dat hul soos ek voel. Uit hul plek. Asof die skool verwyderd is van hul wêreld. Ek vra uit oor die Springbok-rugby. Hul vertel, “*Die mense het gedrink.*”

Ek draai na die nuwe kind. “Jy voel soos ek. Vreemd. Of jy nie hier hoort nie.”

En ek vertel hoe ek gevoel het op die *Spine Road* pad. Oor ek wit is en verdwaald en hoe ek beter voel toe kinders vir my waai.

“Juffrou hoort hier,” praat Raul, sy oë blink.

Ek swaai die vraestel heen en weer. Om hier te kan oorleef moet jy taai wees, moet jy kan uithou en moedhou. As juffrou of meneer vir jou die papier aangee met kode een, neem jy dit en sê dankie. Maar maak jou eie prentjie in jou kop van wie en wat jy is. Lees elke dag. Skryf. Engels ook. Sorg dat jy beter word vir jouself. Strek jou arms hoog en wyd. Dis hoe groot jy is, hoe wyd jy is. Hier binne jou is *Spirit*. Ek kan nie vir jou 'n kode gee nie. Jy is te groot en te wyd vir 'n kode. Jy is ‘*good enough*. Ek is ‘*good enough*,’ kom ons sê dit.

Luciano, veertien jaar oud, sprei sy arms oop.

Ek sien sy trane. Maar sy lippe lag. Sy oë wat dood was, kry vonk.

Hy teken en skryf oor die rugby, in sy eie stem.

Februarie 2010.

In Ma se woonstel langs die huis staan ek voor die yskas, bordjie spaghetti in die hand, toe sy praat. “Ag kind, ek voel nie meer vir aangaan.

Ek moet nou maar gaan. Elke dag is net pyne en skete.”

Daar voor die yskas onthou ek Martha Nüssbaum (2001) se stem.

Spyt. Oor sy nie haar ma uitgevra het oor gedagtes voor haar dood nie.

“Skryf neer wat Ma dink.”

“Daar is ander wat alleen en oud is. Ma kan ‘n stem wees vir hulle,” probeer ek.

Laataand tuur ek af en sien haar lig brand.

“Snaaks Ma se lig is gewoonlik agtuur af,” prewel ek aan John langs my in die bed.

27 Desember 2011

Ek leun in die motorhuis op die Honda Jazz se enjinkap. Gebuig voor ‘n vullisdrom vol lêers en papier uit Ma se woonstel. Haar trek ouetehuis toe is verby. Ek ruik stof. In my een hand klem ek die vullissak. Gooi stuk vir stuk: Notules, Vrouediens, HOP, VSB, VLV, Bybelstudies, Koerant-uitknipsels, Kerkbodes, Naaldwerkklassie, Prysuitdelings, Kaartjies, Briewe.

Haar lewe flits verby. Alles verdwyn in die sak. Dan raak my vingers stil.

Heel onder in die drom sien ek die lêer. *G. Theron*. Dis Oupa. Ma se Pa. *Dis oud, weet ek*.

Ek maak dit oop.

En lees : 27 Desember 1947. Kinderoppasterwerk. Hillsideweg, Vishoek.

My hande bewe toe Ma se stem begin praat. Oor elke-dag-se-dinge.

Opstaantyd en opruimwerk. Bad- en etenstyd. Slaaptyd. Kindersiektes.

Moegheid. Alleenwees. Verlanges.

Om maatskaplike-werk-studies te betaal, onthou ek.

Wat wil ‘n vroumens met geleerdheid maak, hoor ek haar Oupa-stem.

Geleerdheid kan niemand van jou wegneem nie, hoor ek haar argumenteer.

En ek los alles. Stap lees-lees huis in.

Laat sak die papier.

En voel misterie aan. Hoe haar stem op papier my dryf,

om aan te hou skryf.

Raul. Ek wonder hoe dit met hom gaan. Of hy beter slaap. Is Raul in die

skool? besluit ek om te vra. “Gaan roep hom vir my.”

“Gaan gou uit. Ek wil alleen praat.” Ek sluit die deur en beduie na die stoel.

“Jy is nie meer die Raul wat ek ken nie.”

Hy kyk na die boeke op my tafel. Die boeke is nuut en in kleur, gebring deur die adviseur.

Basic Education in Literacy/Numeracy staan daarop.

“Ons het ook daai boeke in graad ses. Elke kind een. Smiddags moet jy by die hys sit. Heel week. Vidag die wiskunde ingegee. Hy moet vol geskryf wees.”

“Merk meneer dit?”

“Nee. Hy *flip* net sy vingers en gooi dit ini doos.”

Kringe keep donker toe hy oor sy oë vryf.

Vroeg-oggend al staan Raul se pa saam met my voor die deur toe die veiligheidshek onder Rudolph se vingers oopskiet. Ek buig af en haal die vurk, gebring uit my kombuislaai, uit my handsak. My oë korrel in die gaatjie en ek draai tot die deur oopglip. Handvatsels word verkoop vir tik.

Boeke op die rakke lê plat geval. Ek ruik bordkryt en matstof. Sien *Oros*-kolle en die sap van lemoene op die novilon. Die sny van lemoene in kwarte word ritueel. Skille en broodkorsies lê gestrooi om die drom. Ek maak een venster oop. Die ander venster het klipgooi-gate met krake. ‘n Son met strale, dink ek, toe die goue-oorbel-man oorkant my begin praat.

“Het Januarie uit Polls Moor gekom. Agtien jaar gesit.”

“Waarvoor?”

“Karre gesteel.”

En verkragting, lui iewers ‘n klokkie.

Jy is alleen op die punt van die gebou, niemand gaan hoor as jy skree.

Ek voel aan die sleutel om my nek.

“Agtien toe ek in is. Ses-en-dertig nou.”

Skuif nader na die interkom.

“Daai vrou sit praat liegstories ini office.”

“Tik meneer nog?”

“Ekitiki mee ni, skool toe gekom oor Raul. Ek bly nie by hulini. Plek gekry by tjom. Help da met sjebeen. Klomg wil by my bly, ma hy kani.”

Ek stap trap af voor hom uit, na Moeder se kantoor.

Die vrou in die kantoor huil.

Agtien jaar kind grootgemaak. Niks by hom gekry.

Maand op maand Polls Moor toe met laaste rand.

Op parool maak hy baba by anner vrou.

En weer uit Polls Moor maak hy nog een, by my.

Nie geld vir Kimbies

Of melk.

“Snags getik, kom hamer hy ani deur.”

Raul beweeg voor die deur en ek stuur hom met my hand op sy skouer in die rigting van die personeelkamer.

“Miriam sal jy tee bring?”

Sy buk by die yskas. Haar uniform span styf.

Waaiers teen die plafon se gesuis en geswaai meng met Raul se gesnik.

“Jy is nie dieselfde mens as jou ma nie. Nie dieselfde mens as jou pa nie. Jy is jou eie mens. Iemand anders se kind. Spesiaal.”

Hy drink die tee. Sy lyf hou op bewe.

Terug in die kantoor hoor ek Moeder se stem eindig moeg.

“Dis tyd dat jy hom uit jou lewe sny. Dis wat ek moes doen.”

Die sluier lig

Ek ervaar op 5 April 2012 dat die skryfproses besig is om my te verander.

Asof ek vryer voel oor die inhoud van teks en beter insig oor die skryfproses kry.

Asof ek makliker uit data beweeg en situasies meer objektief beskou, vanuit veelvuldige posisies (Bochner in Ellis 2004:110).

‘Wat doen jy?’ hoor ek iemand vra.

‘Help dit?’ is altyd die volgende vraag.

En in verbeelding herskep ek my self.

En kom tot die besef, dis ook nodig vir mense rondom my.

En ek begin praat oor verbeelding.

Op pad klas toe pluk ek Barendse aan die arm.

“Anneke het my pouse gehelp. Sy praat van verhaaltjies wat jy aan die klas vertel.

Dis glo herinneringe in die skool toe jy self hier kind was. Skryf dit neer.”

Hy lag. “Dis nogal ‘n idee.”

Verbeel ek my of stap hy ligvoets trap op?

September 2012.

Ek peins oor die skryfproses.

Ek kyk na sinskonstruksies en draai woorde om. Verkort sinne.

Luister na die ritme van woorde. Voeg iets beskrywend by. Besluit die karakters van twee skoolhoofde is verwarrend. Maak een saamgestelde karakter.

Ek *delete* literatuur by onderskeie fragmente maar behou literatuurverwysings op die analitiese dokument.

Die proses is verweefd. Voel soos legkaart-bou. *Copy, Paste, Delete*, pyltjie op en af. Moet hierdie kommentaar in die inleiding kom, of analities aan die einde? wonder ek. Nee, dis deel van my storie as reis, besluit ek.

Afdraai-paaie is om bibliografie by te hou. Om verwysings weer op te spoor. Om joernaal-inskrywings met literatuur-inskrywings te herlees.

Om deurentyd te wonder oor die slot. Hoe eindig my verhaal?

Ek kom agter dat sekere brokkies van fragmente tot 'n groter geheel gevleg kan word binne dieselfde ruimte en/of konsepte.

Ander kere word teenoorgestelde ruimtes of konsepte teenoor mekaar geplaas om my argument te ondersteun.

Ek wonder oor die balans in die skryfproses. Daar moet balans wees tussen teks oor my self, teks oor ander en teks oor die proses, leer ek. Die inhoud van fragmente moet balanseer. Ek kan nie alles wat oor dieselfde konsep gaan bymekaar plaas nie.

Ek bekyk die verhouding tussen die dele weer en betekenis wat oorgedra word. En weer herrangskik ek en verander *font*.

Aanvanklik word eerste sinne van fragmente *bold* gemaak.

Later vleg ek fragmente aanmekaar en wis *bold* dele weer uit om sintese te kry.

Ma staan voor die opwasbak in die plaaskombuis.

Ek kom uit die skoolkoshuis vir die naweek.

Staan voor die opwasbak. Help skottelgoed afdroog.

“Dis goed jy neem deel aan atletiek,” praat Ma.

Ek mik om die konfytpotjie in die vullisdrom te gooi.

“Nee,” keer sy. “Dis hol-goed. Vir kos land-toe vat.”

Deur die venster sien ek die tafel onder die boom.

Ma het die tafel geplak met porselein-stukkies.

Die onderkant van die tafel balanseer op 'n boomstomp.

“Balans,” sê Ma langs my.

“Balans is belangrik in die lewe.”

Moet ek aanhou om teks te verkort? wonder ek.

Die inhoud van die teks is nie die fokus nie, herinner ek my self.

Die fokus is die effek wat die proses op my het.

Ek wissel makliker tussen dokumente. Wis uit en voeg by.

My aanvoeling verdiep vir wat moet bly en wat moet gly.

Literatuur-, en dagblad-aanhalings?

Maar dis jare se werk, stribbel 'n deel van my teë.

Nee, dit pas nie.

Verbeel ek my?

Wissel ek makliker tussen ruimtes?

Ma ek staan op die N2. Is Pa naby?

Ek gee die selfoon vir John. Sy hand vroetel reeds vir die sleutel aan die haak.

“Waar staan sy?” Te laat. Die motor trek weg met 'n vaart.

Buite stortreën dit, reeds donker.

Ek wil haar bel en vra om nie uit te klim nie. Te wag tot hy kom.

Die nommer bly beset.

Ek hou my hande besig in gebed.

Soutwater in die pot. Spaghetti breek. Maalvleis in die pan.

Wortelskille val stuk-stuk

Klik-klik in stilte

op die Weetbix-doos

in die drom.

Woorde maal, ‘bewaar tog my kind,’ saam met die afdroog,

terug in die kas, glas vir glas.

“Pa het my gekry.”

“Ma ons het wonnerlike mense in Suid-Afrika. Soveel mense het gehelp.

‘n *African* man het die kar uit die pad gestoot.

Twee mans van Langa het by my gewag tot pa kom. Almal was so ‘*nice*’.

Mans van Gordonsbaai het die motor getou.

Die ‘*universe*’ is goed,” praat sy met Lig-oë.

'n Dag later lê sy in die stoel en staar.

“Gister was so goed. Vandag bel Lerien.

Haar pa is buite Strand-Shoprite doodgesteek. Sy slaap in my kamer.

Het haar Panado gegee.”

My binnekant brand.

My oë dwaal oor die eerste *draft* van twee jaar terug, met blokkies literatuur in pienk. Op die tweede draft, ge-'*delete*,' oor dit die leser se aandag aflei. Teks word geskuif, 'n proses van aanhou, soos legkaart-bou.

In die hoek van die kamer teen die houtblindings sit ek in die sonstoel en koffie drink.

John lê plat op sy maag op die dubbelbed, met die koerant op die vloer oopgesprei.

“Die buurman oorkant die pad het homself geskiet.”

Ek sit die koffiebeker neer.

Sien hom by sy Weber-braai sit, saam met vrou en seuns.

“Finansies, dis wat ek hoor by mense in die straat. “

Koerantblaaie ritsel.

Ek voel nie om verder te lees.

Ek stap verby bambanani Rudolph en groet met die reuk van die toilette in die lug

en stap oor die binneplein trap op na Saayman se klas.

Kinders in Saayman se klas sit op die mat en klank. Hulle groet.

“Goeie more, juffrou. Hoe gaan dit met u?”

Ek kyk na gesiggies met hare gevleg teen die kop. Kruisbeen in rye op die mat.

Die interkom gaan aan. Armpies vlieg op en vingers vleg op die kop.

Moeder raak stil en armpies sak.

“Ek gaan 'n storie vertel.”

Dis so stil, ek kan 'n speld hoor val.

Met *fluit-fluit my storie is uit*, hou Saayman die papier na my toe uit.

Wind waai my saam met die papier by die deur uit.

In die strek gly my sandaal en pyn skiet deur my knie toe ek op die sement val.

Raul kom verby.

“Sal jy Dettol gaan vra? En watte? Vertel Meneer ek het geval.”

In my lokaal agter die tafel sit ek my pen neer toe Raul met Dettol en watte inkom.

Ek doop die watte in die Dettol en smeer oor die bloed. Sien hoe die vel blou word.

Raul staan en kyk.

En dan voel ek aan my regteroor. En roep.

“Raul hardloop tot voor juffrou Saayman se klas. My gehoorfoon het geval. Die klok gaan lui en kinders gaan dit vertrap. Die ding kos vyftienduisend!” roep ek.

Mank-mank hardloop ek agterna. Rudolph staan by die trap. Begin saam hardloop.

Uitasem buk ons voor die deur. Niks. Niks. ‘n Naarte druk my vas.

Rudolph buig oor die reling op die boonste verdieping. Leun na onder. Sy oë skreef in die wind. “Kon die wind hom skep?” roep hy in die hardloop trap af.

Oor die binneplein kom Saayman nuuskierig nader toe ek uitasem by Raul en Rudolph stop, gebukkend by die watervoor, tussen *chips* papier.

In my handpalm bekyk ons die foontjie. Stowwerig, sonder battery. Oop.

Die pouse-klok lui,

En Saayman sê,

Praise the Lord.

Hoekom soek ek nie ander werk nie? Hoekom nie? Twaalf jaar lank?

Atmosfeer? Die gevoel van community?

Issit dit wat my hier hou?

Miskien voel ek iets hier van die mistieke fase?

Verbeel ek my of word konsepte al hoe duideliker?

Augustus 2011 neem my Ma-wees-instinkte oor. Amelia se klere lê gestrooi en

reistasse staan in die kamer oral oor.

Soos data gestrooi lê in my skrywery.

“As jy die lasagne maak sal ek regpak.”

Ek hoor ‘n stem uit die verlede, “*As mens kan huishou, kan jy alles doen.*”

Tesis skryf ook, voeg ek by.

Sokkies sorteer en rol.

“Knoop vas,” gee ‘n stem raad. “Hoekom het die goed nooit maats?”

Onderklere vry gebondel in een rak.

Hang-goed oor hangers in 'n ry

In 'n sak verdwyn party

“Pas dit by kinders in Grootvlei.”

Skoene word soldaatjies in 'n ry en na afstof en stofsuiig staan ek terug.

“Kom kyk.”

Ruik lasagne en hoor uit die kombuis,

“Kom eet.”

Gaan sit agteroor met die verstaan, my werk word nie gesien en om te skep, laat my sien.

En Dantè vra, “Hoe gaan met ma se tesis aan?”

Verbeel ek my of word my skrywery aanvaar?

En dat Cameron (2002) se raad vir skryf werk?

Ek teken my naam in die boek toe Saayman roep.

“Kan ek saam met jou ry. My motor is in die garage. Enjin moet uitgehaal word.”

In die motor gesels ek. “Het vandag graad vier geroep. Die kinders kan nie behoorlik lees nie. Ek stap in die klas en sien Ramos van graad ses by graad vier. Hoe so?”

“Hy wil nie meer stres hê van graad-ses-toetse.”

“Ek het hulp met lees aangebied. Maar Ramos doen *baseline assessment*.”

“Ek het in die kantoor gaan praat hieroor, maar praat help nie,” laat sy hoor.

Ek kan meer afstand neem, dink ek.

Die volgende dag skarrel Schreuder in sy kantoor tussen vraestel-hopies.

“Kan ek my oë oor vraestelle laat gly?” vra ek.

Die begripstoets met antonieme en sinonieme gly voor my verby.

En die ampsbrief met adres net vir *copy* en die skryf van *yours sincerely*.

Vasgedruk binne die kluis se stowwerigheid en bedompigheid stap ek uit.

In die gang vra ek, “Wat het jy geskryf?” “Weetie juffrou.”

Ek val agter my lessenaar neer.

Drink pouse-tee en ignoreer die geklop en geroep en luister na my eie roep.

Ander mense in die gang kan 'n slag reageer.

Hoe kan jy langer deel wees hiervan?

Hoe kan ek ervaring sonder emosie blootlê, versluier agter konsep en teorie?

Die *versluier* woord laat my regop sit. Dit klink soos my trourok se sluier. Die rok van Ma waarin ek getrou het. Is dit hoe die skrywery werk? 'n Sluier wat bietjie-vir-bietjie opgetrek word? Is dit hoe ek tot insig kom? Om te besef wat die skrywery aan my doen?

Ek onthou:

Ma is dorp toe. Ek maak die kasdeur oop. Die trourok gly van die hanger. In die badkamer voor die spieël glip ek die rok oor my kop. Vryf my hande oor satyn. Hou die middel agter my rug vas, knopies met lussies van bo tot onder, pofmoue met kant-arms. Swaai in die rondte, die sluier oor my hare. En droom.

Dis wat besig is om te gebeur: hoe meer ek teks lees hoe duideliker word konsepte en lig die sluier op pad uit die labirint, besef ek.

En fokus weer terug op die boek en luister na Hayler (2011:16) se stem: krag van herinnerings gaan nie oor presiesheid of akkuraatheid nie. Gaan oor verhoudings tussen die konstruerings van die verlede en die herskepping van herinneringe tot hoe ons word.

Die pouse-klok lui. Raul loop agter my aan. Ek kyk uit vanaf die boonste

verdieping oor die skool na Sevenwacht.

“Kan ek mar met juffrou se hare speel,” hoor ek die stem. Ek het my hare gewas. Ek voel die son op my rug en gee my oor. Die kind se hand vroetel in my nek en streel my hare. Is juffrou 'n boer? vra hy.

Wat dink jy, is ek 'n boer? vra ek aan Raul.

Kinders skuif nuuskierig nader.

Ongemaklik swaai Raul aan die veiligheidshek. Hy frons.

'n Boer het 'n plaas, sê hy en kyk weg. Hy druk sy arm voor sy gesig.

So ek is nie een nie.

Mandela het oud geword, dis nie meer apartheid, dis sewentien jaar na die verkiesing.

Die boer woord, dis 'n apartheidswoord. Dinge het verander.

Bure langs my in my straat is bruin.

“So juffrou voel soos hier.

En as ek lank tussen witmense bly sal ek wit voel,” praat Raul groot-oog en wys.

Vanaf die boonste verdieping kyk ek af ondertoe. Bambanani-Jane in geel-bib-uniform is aan domino speel saam met vrouens onder die boom. Ek ruik sop.

Mister Kleyn stap verby met sy beker sop.

Die kind se hand huiwer agter my nek. Vroetel weer in my hare en terwyl kinders teen my skuur

kry ek ‘n **Aha-moment**:

Die kind het ook die gevoel dat sy identiteit nie erken word, dat hy nie gesien word vir die mens wat hy is nie. Ek luister. Hoor Anneke in graad vier vertel hoe sy elke jaar tot Kersfees vir haar Ma ‘n trui brei. Hoe sy en Joslin huis hou vir die vrou wat in die hospitaal is, oorkant die pad.

“Meneer sê ek is stadig.”

Die bus toet en sy hardloop uit.

Ek lê op die skryfkamer-bed, die muur volgeplak met konsepte, in blou.

My oë dwaal van woord tot woord. Fragmente. Ek kan dit nie rangskik nie.

Ek neem plakkers in kleur en skryf konsepte in my boek. Dieselfde konsepte, dieselfde kleur. Ek kry konsepte nie gegroepeer. Fragmentaries. Dis hoe my lewe is.

Hierdie klassifikasie-proses beleef ek as ‘n afdraai-pad.

Chang, alhoewel ek nie jou analitiese manier van skryf aanhang nie, verseker jy my die outo-etnografiese proses is nie liniêr nie. In die sin dat een aktiwiteit, nie tot die volgende aktiwiteit lei nie. En dat stappe in navorsing oorvleuel en my weer terug lei na vorige teks (Chang 2008:121).

Waarom is ek steeds besig met optekening van data?

Is dit oor die raaisels wat ek beleef? Legkaartstukke soek binne die Geheel? Die wonder oor sin en betekenis? Is dit oor ek verantwoordelik voel vir etikettering van kinders deur hul onttrekking uit die klas? Gaan dit oor my wonder en besef dat die waarheid nie absoluut is nie? Oor ek bewyse soek omdat ek nie die slegste van die kind wil aanvaar nie? Is dit oor ekself so aangetas word, dat ek wonder hoe atmosfeer van performatiwiteit kinders en kollegas aantast?

Twee jaar later voeg ek by: Temas word duideliker.

Moontlik oor ek data telkens ondersoek en oorlees?

Chang dit herinner my nou aan jou woorde,

Hoe meer ek met data werk, hoe duideliker word temas van navorsing. Die ervaring van uitbeweeg-uit-die-mis help identifiseer watter data verminder moet word en watter data bygevoeg kan word (Chang 2008:121).

En Oktober 2012 voor die Opvoedkunde-gebou hoor ek die vraag:

Het jy al met data-analise begin?

My data-analise is binne my teks, antwoord ek. En probeer vol selfvertroue lyk.

Hoe begin jy data-analise en interpretasie? vra Chang.

En Chang gebruik Maxwell (2005) om aan te dui:

lees en luister hardop na data (2008:96).

En dis waarmee die navorsing my nou besig hou.

Ellis (2004:194) gee my vertroue om voort te gaan. Verseker my daar is niks meer teoreties en analities as 'n storie nie. Stories is teoreties in die sin dat stories my help om aspekte van my eie lewe te verstaan. Maar stories voorsien nie verhoudings tussen konsepte nie.

En ek dink terug na 22 Desember 2010 in die motor op pad na Stilbaai.

In die motor blaai ek deur die dag se Burger op my skoot. En hoor Emsley praat oor sy skilderwerk: dit gaan oor die werk, die produk is groter as die persoon wat skep.

En ek weet die woorde trek my aan, omdat die twyfel-demoon my laat wonder oor fokus op die self.

Totdat Ellis se stem oor vertwyfeling (2004:92) weerklink en my weer gerus stel.

John draai af na die Palinggat-huisie.

Die oggend kom hy terug van gholf.

“Sit jy nog soos 'n zombie, hoekom lê als nog?”

“Dis vakansie. Ek kla nie oor gholf of as jy met “*Spoor*” van Deon Meyer sit nie.”

Ek staan in 'n dwaal op. Dronk-kop geprobeer konstruksie kry.

Hy bring vis en chips. Daar op Stilbaai se stoep daal die Lig. *Die gesukkel werk nie. Teks kan ek nie afbaken, of verdeel in konsepte. Dit vloei ineen. Dis juis die punt. Outo-*

etnografie illustreer die lewe as belewenis. 'n Geskommel tussen my en alles om my.
Heen en weer. In en uit.
Oppak, vee, skottelgoedwas en afdroog. In my kop maal dit. *Die "file" is weg.*
"Sal jy vir my soek?" waag ek.
"Hier lê die ding," roep hy deur die toe badkamerdeur.
Ek stoot my asem uit, oë gesluit.

Kersdagoggend 2010.

Die dag wat Amelia kom, word ek vroeg wakker.
Hoor die kaggelplaat agter die krismisboom ratel.
En op D.F. Malan lughawe gewaar ek haar eerste deur die glas-gang.
Hare in poniestert vasgevang, jas oor trollie. 'n Mank stap.
"Wat makeer jou voet?" vra ek na die groet.
"Verstuit, skeef getrap."
"Mense in Switserland het my gevra, '*From Africa, but you are white?*'
My siel het doodgegaan, elke oomblik moet jy '*perform*'.
Kinders daar is sonder '*spirit*.'
"Hier is jy weer in Afrika," beduie ek na sinkplaathuisies langs die N2.
"*I love it*, dis menswees, die welvaart in Vaduz is erg.
"Wat ek gemis het is die son. Die gevoel van *ubuntu*.
"Kinders is bekommerd oor die dood. Glo nie in hiernamaals nie. Het 'n soeke na sin en betekenis. Dit word duidelik in hul skryfwerk. Huisdinge soos egskeiding word nie in ag geneem nie. Alles is prestasiegerig. Al wat tel is die naam van die institusie."

Stakingstyd 2010.

Weer kry ek die gevoel dat die wêreld van die kind verwyderd is van die skool,
toe die wind my inwaai by die werkswinkel in Somerset-Wes. Ek skuif oor kniekoppe en sien klank en leesgoed uitgestal, te koop of te bestel. Ek voel uit my plek, omdat ek goed rondom my sien wat die gepraat nie belangrik maak.
My kinders kyk skottel TV en Sewende Laan,
Mix-it met pornografie en het *ougat seks*.
Die week speel voor my af.

"Wat's fout?" vra ek by ontvangs om agtuur.
"Daar was 'n ongeluk by die treinoorgang sewe-uur."

“Ken jy iemand?”

“My kind, my kind, sou in daai taxi wees.”

Skouers ruk en sy haal haar bril af en huil.

“Nege kinders dood. Tiende in intensief.”

“Taxi-driver het nege motors verby gestee.”

Saayman kom aangestap en gaan staan in die gang teen die muur.

Haar kop sak toe sy aan my beduie,

“Weet nie wat om te doen. Pa van die kind in my klas,

is die *Taxi-driver*.”

Terug van die werkwinkel voor die huis stilgehou, beur ek teen die wind. ‘n Akkedis skarrel verby en verdwyn onder die vygies, pers in die blom. John skroef die skuif aan die binnekant, te laag vir my om by te kom. Ek rek en strek maar kan nie bykom nie, veral nie met goed in my arms nie. Conrad hoor my gehamer en kom maak oop.

Ek val been-oor-armleuning op die bank neer. My bene wil nie trap-op trippel nie.

“Wil ma koffie hê?” vra hy.

Hy moet sien ek is moeg.

Het tog nie met kinders gesukkel, hoekom so moeg? Dis oor ek sleg geslaap het. En weet my admin is nie op datum nie. Aan beplanningsblaaie sal ek heelnag moet werk. Nee my uitputting is emosioneel (Ellis 2004:78), besef ek, toe die dag voor my verby-flits:

“Kom praat oor tweeling se skoolwerk. Wonner of my goed hul raak.

Was verwagting op elf. Is weggestuur. Op twaalf kom ek terug. Word op neëntien ‘n tweede keer verkrag. Word ‘n derde keer verkrag deur my *boyfriend* op ses-en-twintig.

Ons is ses in die Wendy agter op die erf. Die verkragter bly in die huis. Sy seun wat ek op elf gehad het is nege-en-twintig en bly by my meisiekinnars in die Wendy. Die een hier langs my is nou verwagting op sestien. Ek is bang oor die tweeling wat nou elf is. Haar gesig vertrek en sak af in haar hande toe sy huil en roep, *ek is moeg, wil nie meer nie*.

En Ellis, ek besef ek leef my net soos jy binne mense se omstandighede in (2004: 87).

John kom by die voordeur in. “Hoe was jou dag?” vra hy met die soen. Hy tel die koerant op van die vloer. Sit die koerant op sy skoot en begin blaai.

“O.K. Maatskaplik,” voeg ek by.

Moenie oor goed praat. Hy het genoeg van mense met probleme.

“Jy word soos jou ma. En suster. Jy moet daar wegkom. Soek ander werk,”
eggo sy stem paar dae terug. Dit laat my voel die werk bly kleef aan my. Dat my werk nie
geag word.

Wat doen jy? En ek sien hoe die stem belangstelling verloor.

Hoe beïnvloed die plek waar ek werk die persepsie wat mense van my het?

Hoe affekteer my werk my en John se verhouding?

7 Maart 2010 mik ek vir die skadu tussen die twee bome. My gehoorfoon

waarsku dat die motorligte brand.

Ek maak die deur oop. Met die omdraai hoor ek Rudolph agter my hyg,

“Doeries het homself opgehang. Da ini meisiekinnars se ‘toilet.’”

Sy tong vee droog oor sy lippe.

Moeder stap koponderstebo verby personeelkamer in en ek ruik haar huil-aseem,
toe my arm om haar gly. Op die tafel brand ‘n kers.

Saayman drapeer rondom die kers materiaal van pers sy met woorde op karton:

In Memory of Mr Doeries.

Moeder se interkom-stem roep almal na die binnehof. Kinders loop met mat
vierkante. Stil. Gedemp. Ek sit op die plastiekstoel. Sonbril op.

Die sielkundige langs my fluister, “Is hier om die saak te ondersoek.

Molestering. Twee meisies het hom uitgelok. En gaan vertel. Toe hang hy hom op.”

February fluister, “Neem *community* kwalik, pornografie ini klas. Blou DVD’s.”

Terug in die klas skryf ek in my boek:

Oor die skoolgrond hang ‘n wolk.

“Ma Mister Doeries was da nou hier gewies.”

‘n Man en Pa is opgehang deur kinnars se geskinner.

En in my kop en onder Mister Doeries se vingers,

skiet die hek se slot oop.

Ek kyk weer. Hoeveel keer vee ek uit en skryf ek oor?

Sondag lê ek met toe oë op die bed. John sit met sy kerkpak en koppie tee in die
sonstoel. Lees vir my uit die Rapport die bevinding van maatskaplike navorsing in

Mpumalanga dat kinders se betrokkenheid by verkragtings verband hou met media soos selfone, videos en dvd's (7 Maart 2010).

John se selfoon beep. Hy lees die SMS. "Hoekom vra sy of jy OK is?"

Op die bed draai ek na hom. Sy het langs my in die kerk gesit en my sien huil.

Ek lees John se SMS na haar terug.

"Sy is soms emosioneel."

Ek maak my oë toe. Voel verwyderd van hom en van almal by die kerk.

My wysvinger druk op die senuweepunt agter my oor en vryf tot in my nek.

Een gehoorfoon peep.

Op my selfoon soek ek Saayman se nommer.

Ek dink aan chaos binne die familie en verduidelikings aan die gemeenskap wat ontbreek (Vegh 1979:98 in Coffey 2007:6) en kom tot verstaan dat my liggaam 'n instrument word in die proses van belewing van gevoelens en herinneringe (Walford in Coffey 2007:8) en dat hierdie gevoelens data word.

Hayler (2011:17) verwys na ervaring wat 'n lens word waardeur na die subjek gekyk word. Of dit ons eie lewe of die lewe van ander is of 'n kombinasie van beide, hierdie ervaring word tot 'n sekere mate die fenomeen. Wat is daar anders as herinneringe? vra hy.

Julie 2012.

Deur stort-reën loer ek deur die huurmotor se venster vanaf Gatwick lughawe en lees:

Brighton University.

Iewers agter een van die glasvensters moet Hayler agter sy lessenaar sit, dink ek.

Professor Hayler, ek wens ek kan saam met jou koffie drink en praat oor jou boek.

Jy laat my wonder of ek ook moet stories versamel van kollegas, soos jy?

Nee, besluit ek. Om eerlik te wees, het ek nie jou kollegas se stories gelees nie. Net in jou storie belanggestel. Gewonder hoe dit kon gebeur dat jy uit die skool geskop is. My verwonder oor die feit dat jy jare lank in 'n bakkerij gewerk het om die hoek van die universiteit waar jy nou professor is.

En my verwonder oor jou manier van skryf.

En jou passie.

4 April 2012 word ek wakker van die droom. Ek sweef. My arms beweeg vorentoe en kante toe soos 'n swem-beweging. Ek sweef verby die kerk en mense op sypaadjies.

“Kom jy nie?” hoor ek iemand roep. “Nee,” roep ek terug.

Sweef bo-oor die kerk en oor die pad en met omdraai hoor ek die roep,

Jy, is jy dan nie die predikant se vrou?

En ek wonder. Voel ek wyer en vryer in identiteit?

Ellis. Wonder of ek hier weer iets ervaar van assimilasië van identiteit waarna jy verwys? (2004:201).

Ek ervaar dat ek nou binne 'n volgende fase van die skryfproses inbeweeg waarin tyd gewy word aan die pak van teks en die skuif van teks, op en af. Die soeke na struktuur en balans.

Is dit moontlik? wonder ek.

Februarie 2012 blaai ek terug na my aanbieding van 'n ontwikkelingsvoorstel. Februarie 2011 en besef hoe verstrengeld ek binne data was tydens daardie stadium van die navorsing.

Februarie 2011. Kamer 3001. Opvoedkundegebou.

Twyfel wurg.

Teetyd.

Aanbiedings begin. Die professor kom op my afgepyl.

Die vierde aanbieder het nie opgedaag. Sal jy voortgaan?

Gedink dis afgestel, gehoor dis tentatief.

Twee bladsye.

Asseblief.

Ek klem die plastiekhouer met die navorsingsvoorstel onder een arm vas.

Staan op. My lippe voel droog.

“My selfvorming binne die spanning tussen performatiwiteit en meelewing.”

Februarie 2012 presies 'n jaar later lees ek hierdie voordrag van die tweede ontwikkelingsvoorstel deur en besef my titel het verander mettertyd soos ek tot insigte

gekom het. Ek kon nie uit data beweeg nie. En gebruik 'n insident by die skool om spanning te illustreer tussen performatiwiteit en meelewing. Ek hoor my stem huiwer. Voel almal se oë op my:

Mila, my adviseur op besoek, stap saam langs my in die gang.

'n Ma met haar seun koponderstebo, sit op die bank in die voorportaal. Sy wag op my toe ek deur die swaaideur saam met Mila aangestap kom.

"Mevrou, hy is nie een van my leerders" sê ek oor ek weet hoe gesteld Mila oor verwysings-beleid is. Geen leerder of ouer mag na my kom sonder verwysingsvorm van die kind.

"Die meneer het hom uit die klas gesit," praat die Ma.

"Beleid moet gevolg word. Die Meneer moet verwys," praat Mila.

"Moet ek nou my rug op die vrou draai?" fluister ek aan Mila.

"Gaan roep die meneer," vra Mila.

Ramos stap saam met my en Mila terug na Schreuder se kantoor gang af, verby die kombuis waar soja en rys op die gasstoof prut. Verby stemme by die kopieermasjien tot by die kantoor, waar vraestelle op hopies lê. Ek sak neer en beduie Mila om te sit.

"Daar is 'n verwysingsproses wat gevolg moet word. Dis beleid," praat Mila en in haar passie swaai vlegseltjies teen haar kop.

Die dakwaaier swiep.

"Ons sal aandag gee," probeer Schreuder.

"Hy moet vorms voltooi. Bewyse van intervensie voorlê."

Ramos knik en sy wange kleur pienk. Schreuder en Ramos bly staan.

Staande voel hul dalk meer in beheer? wonder ek.

En ek voel empatie en meelewing vir die mans, die oorsaak dat hul *useless* voel net soos ek.

Soos Reay (1999:343) voel ek 'a *nothing*' oor ek besef hul moes my as wit vrou leer aanvaar en nou weer buig voor 'n swart vrou.

Mense lyk ongemaklik. Die vrou oorkant my vryf haar ken.

Die man langs haar frons en kyk af op sy papier.

"Alles wat jy skryf, meet dit aan Wat en Hoekom."

Weerstand roer binne my.

“Moet jy nie by Sielkunde wees nie?”

“Eerder Sosiologie?”

Jou doel is om gehoor te word in die Onderwys, hoor ek ‘n stem.

“Is dit waar?” wonder ek deurmekaar.

“Is dit nie ‘*self-indulgence*’ nie?” vra die vrou links van my.

“Ek skryf oor myself, maar in verhouding met ander,” probeer ek.

Die volgende vraag kom van die man langs my, “Wat verstaan jy onder *kultuur*?”

Ek kry die gevoel: *Wie is jy, ‘n wit vrou, om oor kultuur te praat?*

My woorde stol. Die vrou oorkant my maak keel skoon. Sit haar bril op.

Dan praat die professor. Jy moet fokus. Vra jouself die volgende vrae:

“Wat is die navorsingsvraag?”

“Watter bydrae gaan die navorsing lewer tot die breë onderwysbeleid?”

“Wat is jou teoretiese raamwerk?”

Stoele skuif oor die novilon. Koffie en tee staan in die gang. Ek neem die koppie in ‘n dwaal toe ‘n stem langs my praat. “Jy voel of jy op jou een been balanseer.”

“Is bly iemand begin verstaan.”

“Wanneer sal ek hoor of ek kan aangaan?”

“Sowat ‘n week,” antwoord hy.

Ek skuur verby lywe gang af. Voel ek moet ruimte kry. Soek my pen. Moet gevoelens op papier kry. Ek hoort nie hier binne atmosfeer van performatiwiteit. Dis waarteen ek skryf, waarvandaan ek vlug. Binne Akademie loop ek my vas.

Asof ek nie aanvaar word hoe ek is.

Verby die deur hoor ek stemme praat,

oor hoe om akademiese diskoers te voer.

Teekoppie verlate gelaat op die tafel in die gang hardloop ek trap af en vind die buitedeur gesluit.

Studentekaart voor in die motor. Geen manier om hier uit te kom.

Terug trap-op kyk ek uit by die ruit. Sien die Honda Jazz op die parkeerterrein oorkant die straat.

As ek net deur die ruit kan kom.

Die atmosfeer in die plek,

herinner my,

aan my seminaarkamer-verhoor
in die distrikskantoor.

Geen venster in die ruit, net glas vir lig.

Ek stap trap op weer terug.

Draai die seminaarkamer se deurhandvat. Gesluit.

'n Stem agter my praat. "Ek kan vir jou die sleutel kry."

Ek kyk nie op nie oor ek weet my oë is te blink.

Die deur glip oop, "Net my pen kom soek."

En ek weet hy is daar oor hy weet ek is ontsteld.

In die motor in Februarie-hitte loer ek rond. Glip jean uit, kortbroek aan.

Vee oor my voorkop, my hare klam.

Piketberg toe ry vir reünie of nie?

Watter konneksies het jy, dis sewe-en-dertig jaar terug.

Ek soek raad by die vrou met die swart kat. Skakel haar nommer. My stem voel dik toe ek praat. "Het nie goed gegaan. Glo nie my skrywery gaan aanvaar word. Moet miskien Wes-Kaap probeer."

"Jy kan nie ernstig wees nie."

"Weet nie, ek moet nou net wegkom en dink. Piketberg toe ry."

"Ry, dit sal jou goed doen," moedig sy aan.

Jy't die ry nodig.

En ek swaai die motor na Kayamandi-afrit in die rigting van Malmesbury.

Net buite Stellenbosch lees ek, *Hercules*.

My grootword-plaas se naam.

En ek onthou een of ander legende van oupa-grootjie wat 'n motor alleen kon oplig.

Krag en Moed.

'n Boodskap aan my psige, vir aanhou en uithou.

Ek onthou:

Die skoolbus hou voor die hek stil. Ek klim met my skooltas uit. Ek glip die draad-haak oor die kop van die paal. Die hek swaai oop. Die bus ry deur.

Ek swaai die hek terug. Die hek kap teen die gatkant van die bus. Die busman klim uit.

"Kan jy nie kyk wat jy doen," roep hy kwaai.

Hy kyk. Daar is nie 'n merk nie. Hy klim terug.

Die bus trek weg.

Deur die agterruit sien ek hoe kinders my uitjou en uitlag.

By Piketberg ry ek verby die huis van juffrou Nel, Pools se plaasskool-juffrou.

Dinsdae pak ek my slaapklere en tandeborsel in die grys koffertjie met die dik deksel. Die een wat ek graad een skool toe gedra het. Na skool ry ek dorp toe saam met juffrou Nel,

tot hier by haar huis. Stap bult op vir my musiekles by mevrou Schilling. Ek stap verby Frasers tot by die groot huis bo teen die berg. Ma betaal juffrou Nel met skaapvleis.

As ek terugstap koop ek vir my Sugas-lekkers by Frasers. Elke lekkertjie is toegedraai.

Skuif in 'n dosie. Met die prentjie van 'n meisie in 'n dansrok.

Tien sent. "Die ander tiensent is Sondag se kerkgeld," sê Ma.

Wat bring mense van lank terug, bymekaar?

Terugkeer na waardering na wie en wat jy eintlik is?

Dui dit op konstruering van identiteit?.

Is dit waarmee ek besig is met die skrywery?

En ek gaan weer terug na literatuur en lees Epstein (1978:101) se skrywe oor identiteit:

Identiteit is essensieel 'n konsep van sintese. Stel die proses voor waarbinne die persoon soek om sy verskillende rolle te integreer, sowel as sy diverse ervarings tot samehangende beeld van die self (aangehaal deur Cohen 1994:11).

En ek kom tot verstaan van die self.

Maandagoggend by die huis word ek wakker met brandkeel, lyfseer en sinus.

Is dit die besef dat ek moet spring in 'n ander rol, waaruit ek verwyderd voel?

Nasale drup laat my sluk.

"Bly by die huis," sê John, "jy het verlof."

Ek sien sy lippe beweeg, maar hoor nie wat hy sê nie. My ore voel toe en doof.

In die bed met my selfoon teen my oor, probeer ek die sielkundige hoor.

"Is jy in my kantoor?"

"Ja," antwoord hy.

Hy klink huiwerig. Ongemaklik in my ruimte, asof hy nie weet of hy daar mag wees nie.

Ek wonder of dit skoon is en of die mat met stof en sand betrap is.

Sien boeke op die boekrak. Lêers.

My kameelperd-foto uit Mabula-wildtuin op die bord teen die muur.
En die foto van my met die wandelstok in die hand in Hermanus-berg.
Sy stem is professioneel. Koel.

“Het onderhoud gehad, sal jou die verslag laat kry.”

“Sal u die Faure-aansoek in die koevert op die tafel saamneem?”

“Moet aansoek eers proseseer, ek sit net gou my foon neer.”

“Geboortedatum te oud. Moet 1996 wees.”

“Sielkundige van Grootvlei het aanbeveel dat ek moet probeer.”

“Kan dit nie so inneem.”

“Dis al wat ek kon doen, volgende jaar is hy op straat.

“Lekker dag,” groet ek stram, “is in die bed.”

“Hoop jy word beter,” onthou hy.

Teen die kussing val ek terug met lippe droog van koors.

So korrek.

Moeite met ouers, geboortepapier, cemisnommer, rapport en kopieë.

Alles swem voor my.

“Kan nie glo jy’t als gekry. Huis toe gestap?”

Hy knik en hou geboortepapier uit.

Ek kring hom onder my arm en sien sy verbasing oor my aanraking.

“Perfek,

Ons kruis ons vingers,

Vir plek.”

En ek tree met Taubman in gesprek.

En bevraagteken weer die betekenis van my werk (2009:157).

Heel dag by die huis maal stemme in my kop. Sielkundiges wissel kwartaal na kwartaal. En dokumentasie departement toe verdwaal.

“Skakel die nuwe sielkundige deur na die ‘staffroom’ vra ek Dalene,
gehoorbuis in my hand.

“Het jou nog nie ontmoet,” praat hy.

“Ek sukkel om u in die hande te kry. Graad sewe leerder het assessering nodig.”

“Kinders van die area word net na Faure verwys, nie meer na Westcliff,” hoor ek.

“Ander kind moet terapie kry. Broer is voor hom doodgeskiet.”

“Hou dop vir braking. En as hy afwesig bly.”

“Tienjarige is verkrag.”

“Polisie se trauma-eenheid volg verkragting op.”

“Sielkundiges was veertien. Nou afgeskaal na sewe.”

“Leerondersteuner moet dus terapie gee. Sal so oordra aan my adviseur.”

“Moet nou op ander punt wees.”

“Dankie vir u tyd.” In my formaliteit hoor hy stramheid.

“Kan ons afspraak maak vir Woensdag oor drie weke?”

Hy staan in die gang voor my deur.

“Jy hou nie van sielkundiges.”

My oë takseer hom.

“Miskien.”

“Dis die gevoel wat ek kry.”

“Ek gaan die kinders roep.”

“Sit. Ons moet praat. Wil verduidelik wie ek is. Ons moet saamwerk.”

“Ek is pragmaties.” Netjies, Funksioneel, Instrumenteel.

En ek? So ‘messy’, Sonder perfeksie,

Sonder antwoorde, in refleksie.

Ek gaan nie nou kinders assesseeer.

Sien eers die Ma, klas- en LSEN-juffrou saam om inligting te kry.

“Volgende kwartaal kom ek vir opvolgafspraak.”

Konstruktivisties goed en wel, maar teen slakkepas kan jy net twee kinders inpas.

“Vertel my van jou. Noem my op my naam.”

“Ek is leerondersteuner. Nie remedieerder.”

“Verwerk jy nie toetsresultate?”

“Nee. Dis tydmors.”

“Ek onderrig en ondersteun, motiveer en netwerk, stap met mense en skep identiteit.”

“My twaalfde jaar hier.”

“En help dit, lewer dit resultate?”

Ek draai my kop skuins.

“Verkies om nie te antwoord.”

“Ervaar dit transedentaal. Alles kan nie gemeet word nie.”

Later op die bed in my slaapkamer draai my gedagtes saam met die dakwaaier.

Ek mis sielkundige Een. Hy bruin. Ek wit.
Ondersteuner en vriend oor jare heen.
Hy staan voor my by sy motor.
“Ek kom groet.”
“Ons moet saam sit op die stoep.
Herinneringe oproep.”
“Laat weet my na watter ouetehuis toe jy gaan.”

Hand in myne haal hy 'n haar van my skouer af.
En laat dit wegwaai in die wind.

Augustus 2011.

“Kan die departement 'n verslaggie kry oor jou tesis-vordering?” lui die e-pos.

Hoe sal ek my vordering verwoord?
Ek loer op my horlosie. Twaalfuur .
Conrad stap nou die regsfirma ENS in Kaapstad binne vir 'n onderhoud, dink ek.
Deel van my stap saam met hom binne. Ek maak my oë toe.
Hoor die wasmasjien se dreuning stop en staan op.
En onder die wasgoeddraad hoor ek my stem:

Ek kan my vordering slegs meet deur middel van refleksie oor myself.
Ek kom agter die skryfproses verdiep my waarneming en meelewing.

En onder die wasgoeddraad dink ek aan goed waaroor ek wonder:

Waar kom verskuiwings in verhoudings vandaan? Gesprekke by vergaderings?
Beleid oor inhoud van lêers, vorms en verslaggies?
Wat het betekenis in opvoeding?
Skrywery verdiep my bewussyn, besef ek.
Ek moet bly dink oor myself om tot insig te kom. Data hou nie op nie.
Beleid word gemaak deur die idee, die kategorie, die klassifikasie.
Is die mens agter die kategorie nie uniek nie?
Verhoudings gee sin en laat my voortgaan.
En die skryfproses word vir my 'n ervaring in kreatiwiteit op sigself
(Mortimore in Coffey 2007:10).

Dit voel of ek meer op 'n afstand kan staan.
Beter kan sien en myself beter ken.
Grense kan trek wanneer nodig.
Meer krities in my denke is.
Myself beter kan indink in ander.
Myself beter kan uitdruk op papier.
Terug van die wasgoeddraad trek ek weer literatuur nader en wonder.
Word groei in my interaksie weerspieël?

Agter die tafel in my kantoor sak ek terug in die stoel toe die laaste kind uitstap
en die deur toeslaan. Ek trek die tee-fles nader toe iemand met 'n klop om die deur loer,
“Kan ons die ouer vir juffrou stuur? Sy en haar man is aan die skei. Kind is onderstebo.”
“Die kind is nie verwys, praat eers met die juffrou, laat sy die vorm stuur.”
En ek trek die deur toe, voel stomp, asof ek mure om my self moet trek.
En toe die vrou nie opdaag nie, gee ek nie om nie.

Dis asof ek lossier begin voel, oor alles wat om my aangaan. Is dit die effek van die skrywery?
Jou passie vir inklusiwiteit, is dit oor jy beleef hoe jy beïnvloed word deur wat met jou gebeur en hoe ander ook geraak word deur alles in die klas?

Refleksie oor gedagtes en gevoelens verbeter self-kennis en verstaan, peins ek (Ellis 2004:62).

E-POS

Die vrou met die swart kat se stem oor die foon klink ver.
My man is dood.
Dis môre sy begrafnis.
Alles word niks.
Stilte rek.

Ek wil vir haar 'n bos blomme gee.
Die wêreld vertel dat iemand soos sy nooit behoort af te tree nie.

Die Blackberry flits op die motor se sitplek langs my. Ek kyk in die truspieëltjie. Hou stil net verby die robots van Macassar Croydon. Ek maak seker die deure is gesluit voordat ek die e-pos lees:

In die lig van haar aftrede sal daar 'n her-indeling van studente wees.

'n Beleidsbesluit is geneem.

Ek strek na die agterste sitplek vir die botteltjie water. My keel voel droog.

Ek voel soos 'n naam op 'n lys wat geskuif moet word. My navorsing is gekoppel aan 'n persoon, gebeur binne 'n persoonlike verhouding, rebelleer die self.

Raul se kop loer om my deur saam met die lui van die skoolklok vir pouse.

Stemme skree en lawaai. Ek hoor die skop van 'n bal. 'n Stoel staan voor die deur. 'n Luggie trek tussen die vensters en die deur en ek voel die koelte van waar ek sit op die stoel agter die tafel. Kinders kom in, kosblik onder die arm en gaan sit gesels-gesels by tafeltjies.

“Eet eers klaar,” herinner ek.

Raul staan en swaai aan die deur.

“Wat is dit? Wil jy met my praat?” Hy knik en kom in. Hy kyk op die tafel. Draai sy oë weg as hy praat. Sy hande vroetel. Kringe onder sy oë.

“Ma kom skool toe.”

“Waaroor?”

“Nee,” skud hy sy kop. “Wetie.”

“Dink dis oor die brief. Die brief van meneer.”

“Ek hoop hul kom Dinsdag wanneer ek hier is.

“Ek wil vertel hoe 'n goeie kind jy is.”

Kom hul kla oor die slanery?

Deel van my wens hul kom kla.

“Het jy vertel van die slanery?”

Hy knik.

Verbeel ek my of het sy gesig met omdraai gelig?

Het ek nou die gedagte geplant dat Ma en Pa oor slanery kom praat?

Nie oor kodes en rapport?

Skool druk hom vas. Ek wil hom sien speel. Hoor lag.

En later die aand na kosmaaktyd sweef Raul in die aandlug voor my.
Suiderkruis, Drie Susters, hoor ek Ma se stem.
Saans op die grasperk en plat op die rug onder sterre.
Ek sit op Ma se draadstoel onder die populier by die braaiplek.
Tel sterre.
Raul se liggie flits. My liggie flits. Soos die flits van 'n vliegtuig.
En toe verskiet my ster. Tot niks. Ek kan nie skryf.
En Raul bly weg van skool.

Die meeste onderwysers bevraagteken een of ander tyd die betekenis van hul werk, stel Taubman (2009:129) my gerus en ek draai die kraan oop en was my gesig.
Met die skrywery leer ek dat blaaië soggens met die hand geskryf help.
En Cameron (2002:5), dat jou raad om te stap werk.

Saterdagoggend November 2010 by Mooierge voor Stellenbosch, neem ek die
Annandale afrit vir die Vyftig-ontbyt. Die kelner voor Soverby-restaurant beduie na vrouens met glase in die hand. Aan die praat oor matriekstres, aankope in Pick & Pay, 'n *'bargain store'* in Somerset-Wes, oefen in die gym en karre wat gesteel word.
"Ken nie vir haar," hoor ek die stem oorkant my vra. Sy skink lemoensap in die glas.
"Ons mevrou dominee," lag die stem terwyl haar vinger dwaal oor die spyskaart.
Ek wil protesteer maar laat dit maar daar.
Is glad nie meer bewus van die predikantsvrou-etiket.
Daar waar ek werk het die etiket vervaag.
Of sien ek myself anders, vanweë die skrywery?

My gedagtes haak vas by die predikantsvrou se e-pos.
Sy begin 'n blog.
Nooi predikantsvroue om ervarings te deel.
En ek wonder. Is jy nie te bewus van jou predikantsvrou-wees?
Ek stuur iets terug:
Die predikantsvrou-amp is 'n mite.
My raad aan jou is, vind werk.

Dinsdagaand November 2010 hou ek hou stil voor die Volle Evangelie kerkgebou in

Grootvlei. Menere staan buite gesels in 'n kring. Ouers staan oorkant die pad voor die gebou. Kinders speel in die pad.

Ek draai my ruit af en vra aan Barends, "Is hier nie 'n karwag?" Hy skud sy kop en beduie na parkeerplek langs die vragmotor. Ek besluit dis te verskuil en mik vir plek in die oopte. Twee mans hou langs my stil. Oorbelle in ore en sonder voortande. Uit die hoek van my oog hou ek hul dop. Maak seker die deurknoppie is plat.

Op die hoek van die straat staan seuns in satynhemde, in pienk, oranje en swart.

Skemer kleur die lug bokant huisies, omhein met draad.

Ek hoor my motor se lugverkoeling. 'n Motor ry verby voor in die straat met vensters verdonker en spieëls gedraai soos spinnekopvoelers.

My vingers vroetel in my handsak vir die waterbottel.

Ek sluk teen droogheid in my keel.

Mense begin beweeg. Ek klim uit en sluit.

Koppe draai na my. My vel staan skel uit.

Karelse, Ramos en Thomas staan in 'n kring. Ek sluit by hul aan.

"Graad R mense moet eers uit," beduie Schreuder. Hy trek sy broek reg en dan sy das.

Met omdraai word ek bewus van Lig.

"Naand juffrou."

Derrick, my '*bodyguard*', staan agter my.

Sy mond is ingedui sonder tande.

Sy oë stil in myne.

"Is bly jy is hier. Kyk mooi na my kar."

Ek voel die bekendheid van sy lyf en sy asem as hy saam met my ry. My lyf ontspan toe sy lyf uitkring na mense in die pad en dubbeld vou voor my kar, plat op die randsteen van die pad.

Ek weet hy hou wag. Oor dinge wat ons deel. Nie oor geld.

Sewe kinders in leerondersteuning is op die program aangedui as "*royal stars*."

'n Tik op my skouer laat my omdraai, "Hoekom is hy nie saam met die ander op die verhoog?"

"Diplomas in leerondersteuning word apart uitgegee vir vordering in lees," fluister ek.

My oë fokus terug op die verhoog. Graad sewe meisies doen 'n spirituele dans in wit rokke met rooi gordels en serpe, blink in emosie. Die vrou voor my neem 'n foto met haar selfoon en die dogtertjie op haar skoot waai na die verhoog toe en ek raai die ouer suster moet op die verhoog wees.

Kinders sit in hul grade in skoolklere. Juffrouens sit in aandklere met 'n ruikertjie op die skouer uit die skool se fynbos-tuin. Menere sit in kraaghemp en das. 'n Kind buig voor my en steek een vir my aan. In my broek en hemp voel ek nie deftig genoeg nie.

Die volkslied word gesing. Die kind voor my draai agtertoe. Bly kyk in my oë.

En ek hoor haar vra,

“Hoekom huil die juffrou?”

Halftien vind ek Derrick steeds voor my kar.

Sy oë agtervolg my om die draai tot ek omkyk en waai.

Op die R102 praat ek met myself. Iets is nie reg nie.

Mense sien my die wit vrou met kinders *wat agter is*.

Is dit nie die *scar*

wat ek dra?

Op die verhoog het ek probeer om persepsies te verander,
en juis die teendeel versterk.

Kinders se vordering moet deur meneer en juffrou erken word, inklusief, beloof ek myself.

Anders is dit my laaste prysuitdeling, besluit ek.

Ek wil erkenning gee aan kinders wat anders is. Kinders wat teken en skool toe kom.

Kinders wat bly is sonder iets om voor bly te wees, fluister ek vir die donker,

toe die robot by Macassar,

rooi slaan.

April 2012.

“Ma ek wil vir ma ‘n Amerikaanse ‘poet’ Billy Collins wys op internet” praat

Dantè voor die rekenaar by John se lessenaar.

“Hy het 'n manier van skryf waarvan ek hou. Hy glo die mens het soveel toegang tot kennis, tot stories en realiteit dat die mens al minder vasgevang word deur fiksie. Hy versamel stories en gee erkenning aan stemme en gebruik dit as boublokke om iets anders te skep. Hier is hy besig om 'n gedig voor te lees oor internet, kan ma hoor?”

Ek vroetel aan my oor. *Hoekom hoor ek nie?*

“Haal die ding uit, die pypie is verstopt.”

John haal die draadjie uit, steek die pypie oop en klap die foontjie oop en toe.
Terug in die oor hoor ek pieep-pieep en hul stemme gaan oop.
Dis asof Dantè my wil laat verstaan my skrywery is van belang, dink ek.
Teks word oor en oor gelees met pyltjies op en af en ek luister na my *gut feeling* (Ellis 2004:120), soos teks geskuif en gevleg word.
Is dit die proses van bricolage? (Denzin & Lincoln 2000 in Le Roux 2010:21)

28 November 2010. Dis net voor John laataand die lig afskakel dat Ma se alarm

afgaan. My binnekant ruk. Die nagroom in my hand val op die vloer.
Trap af ruk ek haar skuifdeur oop.
Oë wyd oopgesper lê sy teen die kussings.
“Kind daar is stemme bo in die kas. ‘n Vrou met kind.”
Ek vryf haar hande, hou water voor haar lippe en skakel die lig weer af.
Terug in die bed luister ek na John se asemhaling. Onrus hou my wakker.
Die oggend sewe-uur by die ketel gaan Ma se radio-nuus aan. Die teelepel in my hand val op die vloer. Koffie ingegooi sien ek die bewing in my hand bedaar.
Roosterbrood spring uit. Ek smeer margarine en Seville-marmelade op, en stap trap op.

Ek onthou:

Ma se lyf wals teen my op Laurika Rauch se *Blouberg se Strand*.
Met ‘n blos op haar gesig lê sy terug. “Wil net Liefde hê. Is dankbaar vir elke bietjie liefde, kind.”
Ek meng die macaroni-tuna-kaas. Druk fyn en voer haar lepeltjie vir lepeltjie.
Die pilletjie met joghurt en water agterna.

Tande in die Steradent. Skakel Amazing Grace se CD aan.
Twee blokkies sjokolade uit die yskas.
Die leesbril en die boek.
Gordyn en skuifdeur toe, draai ek om en ruik-proe die Vicks-soen.

“My ma van neëntig is in die hospitaal,” praat Saayman die oggend by ontvangs.
“Gisteraand tot een-uur sit en vraestelle merk.” Haar oë is geswel.
“My ma het nou ‘n noodklokkie voor haar bed vir snags,” vertel ek.

Hoe meer ek van haar weet, hoe meer respek en empatie voel ek.

Raul se Ma flits deur die skreef in Moeder se kantoor toe ek buig oor die intekenboek. Ek klop en loer in. Moeder beduie, “Juffrou moet hier wees.”

Sy roep Ramos oor die interkom.

Ramos groet. En skuif rond in sy stoel.

Raul se Ma haal die brief uit waarop staan hy moet graad ses herhaal.

My binnekant roep, meneer jy slaan dag na dag

en ek het dit aangemeld en niemand praat

mevrou jy het ‘n saak.

Pouse stap Ramos se gesig verlig verby,

Oor Raul se Ma nie gepla is oor slaan.

17 April 2011 05h30:

Ek kyk op my selfoon.

Wat het my wakker gemaak? My laptop-liggie flits.

“Ma kom kyk, ouma kap en praat.”

Ek hardloop in my nagrok trap-af. Haar buitenste skuifdeur langs die voordeur in die binnehof is gesluit. *Die deur word nooit gesluit nie.* Hoe kom ek by haar? Ek voel aan die middeldeur. Sonder dink wriemel ek my lyf tussen deur en klavier in. En stoot.

My lyf beur deur die gleuf tot voor haar bed.

Kers-staander in die hand is sy aan die kap en ek neem dit uit haar hand.

Bedtafel en liggie uitmekaargekap, CD-speler op die vloer.

Boeke, skoene, botteltjies gestrooi en waterglas in ‘n plas.

Brildosies. Pille. Poeier.

Stof is jy. Tot stof sal jy terugkeer.

“Kom ons trek aan.”

Kleintyd, storie-tyd, water-sluk, asem in en uit.

Hurke-kruip, water-tap, mop-emmer en lap.

Ingewriemel teen die muur, koud en hard.

“Hoe gaan dit met jou ma?” vra ek die oggend aan Saayman by die skool.

“Ons het nou ‘n voltydse verpleegster. Kanker het versprei na die brein.”

“Sy kan nie meer badkamer toe gaan, moet gebad word. Dra doek.”

Moegheid in haar oë. Min slaap in my lyf.

Katrain se gesig sweef in die mis toe ek laatmiddag kaalvoet seelangs stap. Skulpies kraak onder my voete en ek spring van klip tot klip om hul te mis. En gly op seegras.

Aangestap by die skool, in langbroek en top, grys-uit-groei-hare, oë geswel, vertel sy.

“My broer is in Tweerivieren-hospitaal. Ek het twee huishoudings. Sy kinders en myne.

Ons sal die goed verkoop.”

“Kyk na jousef, jy moet rus,” en ek sê dit

vir myself.

Moeder druk haar wang teen myne, “Lekker rus.”

Ek stap verby proteas en fynbos-struike. Verby die skoolnaambord en die vigs-teken uitgelê in wit en

rooi baksteen. Verby die boomstomp vir pouse-tee in die son.

Voëls kwetter in die boom bokant my motor toe ‘n stem agter my praat.

“Wil jou selnommer intik. Miskien kan ons iets gaan drink.”

Saayman kyk my aan. En ek voel sonder woorde, vir dit wat tussen ons lê.

Almal gegroet, voel ek steeds verdeeld. Asof ek iets agtergelaat het.

Dis meer as die mense. Dis my *field notes* tref dit my.

Op die R102 hou ek stil en druk die veiligheidsknoppie af.

“Hoop daar’s mense by die skool,” praat ek met John oor die foon.

Dis gevaarlik, die skool het twee uur gelede gesluit.

“Is daar mense in die skool? Ek het iets vergeet in my kantoor,”

vra ek Tredoux oor die foon.

“Almal is nog hier. Mense maak skoon. Ek stuur iemand hek toe.”

Hy wag my in. Sy naskeermiddel vars.

Met verbyskuur in die deur, druk sy drankwalm my vas.

Rooiliggies flikker.

“Jy’t vi my ko kuier.”

“Ek het ‘n boek kom soek.”

Sy oë glo my nie. Kom nader.

“Dagboek vol stories. Ure se dink en skryf. Moet dit hê.”

My asem jaag. My hand hou my voorkop vas.

Laat hom praat. Mense aan die anderkant van die skool kan my nie hoor nie.

“Kom uit. Ek wil sluit. Dis seker by die *copy* masjien.”

Mister Doeries se sleutels klingel. Ek voel sy oë op my rug gang af.

“Het jy nie die boek in Schreuder se kantoor vergeet?” Jaloesie in sy stem.

“Het hom in die gang gegroet. Was nie in sy kantoor.”

“En waar het jy dit toe gekry?”

“Agter Dalene se glasvenster by ontvangs. In ‘n Pick-en-Pay-sak weggepak.”

“Bel my,” eggo sy stem agter my aan.

Skielik pak die twyfel-demoon my beet.

Bochner, ek herinner myself om na jou te luister. Om te leer om die demoon te besweer.

Jy moedig my aan: Aanvaar wat jy doen is belangrik.

Wetenskaplike gepraat kan ek maar laat.

Al wat dit doen, is om my en die leser se aandag af te lei (Ellis 2004:54).

28 Julie 2011 voel Parys ligjare ver. Vir ‘n oomblik maak ek my oë toe. Die man

wat my *insubordinance* verhoor gelei het in Oktober 2007, sit by die tafel. My binnekant trek saam. Vandag sonder *Union Relations* t-hemp is hy die Kringbestuurder. Sy hemp span styf oor sy lyf.

Agter die damask-tafeldoek sit hy met ‘n *mask*.

Soos ‘n koning troon hy oor Saayman op-die-rooi-tapyt.

“Ek is gevra om vir progressie by die ander skool te wees,” praat ek.

“Jy kan nie nou gaan,” praat Moeder gestres.

Hy staan op. Troon oor my. “Bring jou lêers in.”

‘n Kalmte neem van my besit.

Ek plaas die lêers voor hom op die tafel.

“Hierdie is verwysings met kinders se werk vanaf graad een tot sewe. My register is voor.”

Hy blaai deur Christo se profiel.

Draai na my en vra “Do you think more time would be of educational benefit?”

Ses maande later. November 2012.

‘n Dag na Union-Relations se besoek.

En Moeder kry 'n *stroke*.

Saterdag 17 September 2011 sit ek die middag by Conrad se lessenaar en

maak 'n lysie van dinge wat ek klaar gedoen het.

Is dit om jou beter te voel oor die self?

Oor jy twyfel oor die skryfproses? Die in en uit beweeg tussen alles?

Een uur het jy vir die self.

'n lysie:

Eers donker-wasgoed. Dan wit-wasgoed was.

Sokkies sorteer en luister na Bach.

Ouetehuis-sportdag toe met Ma in die rystoel om die blok..

Praat onder die palmboom met familie van die-man-in-die-rystoel,

in sy Springbok rugby-top.

Neem Blackberry foto's.

Voel son in sy oë brand op my rug toe ek paadjie langs met Ma wals.

En droom sy bene kry lewe en sweef saam met my en Laurika Rauch

op maat van die wals.

Terug by die huis dwaal ek op en af van kamer tot kamer.

Maak Conrad se kasdeur oop waar Ma se klere hang. Ruik aan rokke. Muf.

Een vir een haal ek hangers af.

Haar lewe lê in elke rok.

Ek moet dit met Stasoft uitspoel,

en ophang in die wind.

19 Oktober 2012 sit ek in Hottentots Holland-hospitaal en wag voor die dag-teater

met Ma in die rystoel. Gejaag vanaf die skool. My horlosie wys ons wag al drie uur.

"Kan haar nie langer uit die bed hou, sal moet teruggaan," vertel ek die suster beslis.

Sy praat oor die foon en ek fluister in Ma se oor, "Die dokter is op pad."

Sy fluister terug, "Is daar rooiesel op my lippe?"

Verwonderd dink ek, *jy onderskat haar bewussyn en haar omgee vir identiteit.*

My gedagtes word deel van wonder en refleksie,

'n proses wat voortgaan besef ek, al nader die navorsing voltooiing.

Julie 2012 kom die vrou met die swart kat my tegemoet gestap vanaf haar huis se

voordeur. Toe die kat teen my been skuur, merk ek haar been swaai.

“Dis die heup, ek gaan nou vir fisioterapie,” vertel sy.

Ek kyk na plante en skulpe voor die deur en sien die paadjie na die hek is klaar geteël. Op die eetkamertafel lê bolle wol. “Besig om los drade te rol,” verduidelik sy. Aan die een kant van die tafel staan die naaimasjien. “Nou maak ek goed heel wat altyd moes wag.” “Lyk rustig om af te tree,” merk ek op toe ek neersak met my rug na die vuur en sy ‘n stomp opgooi voor sy kom sit.

“Gaan terug na jou honneursjaar se basis-module,” gee sy later raad met die groet. Vir oulaas draai ek om en kyk ondertoe tussen die bome na die labirint. Paadjies geplavei lei na die middelste kern van die sirkel met die groen mos. En kronkel weer terug na die ingang van die sirkel.

Die hek swaai ruk-ruk oop.

En toe ek die motor draai en vir haar waai wonder ek,
hoe lank nog voor ek uitkom uit die labirint?

En wanneer, wonder ek,
moet ek die vrou met die swart kat groet?

Agentskap en struktuur, is dit waarheen sy my stuur?

By die skool staan my deur oop.

Regs van die kraan het Rudolph die deksels van die drein-gate afgehaal. Hy staan met die tuinslang. Spuit binne die drein. Bambanani Jane loer deur die venster van die dames-toilet. Hy beduie aan haar om die toilet te trek. Links van die kraan staan die vragmotor. Werkers kap die grond oop om nuwe lyne te lê.

Tikbendes het die lyne gesteel vir tik.

Kinders hardloop binne saam met die toilet-stank.

Ek volg die vrou met die swart kat se raad. Slaan my Honneurs-boek oop. En tree met Dunn en MacIntyre (2002:1) in gesprek, vooroor gebuig tussen kinders wat met melkdoppies tel.

“Terugtel vanaf twintig.”

“Twintig, neëntig.”

“Neëntien,” onderbreek ek oor en oor.

Opvoeding is noodsaaklik stem ek saam,

Maar is hierdie nie onmoontlik nie?

“Gaan haal vir my ‘n koppie in die kombuis, ek wil tee skink uit die fles.”

Koppie in die hand kom hy terug.

“Dit is ‘n fles. Die fles is groen. Ek skink die tee in die koppie,” lees hy.

“Oor jy mooi gelees het, kan jy ook tee kry.”

Ek staar na hiërogliewe op sy papier sonder spasiëring.

“Jy is slim, hoekom oefen jy nie?”

Toe hy loop voel ek gedreineer en gooi die laaste bietjie rooibostee uit die fles en soek inspirasie by professor Waghid (2001). Hy praat oor belangrikheid van verbeelding.

Gebruik die woorde van Passmore (1998:249) en verduidelik: bewusmaking van verwondering, om verby die alledaagse te kyk, dra by tot ruimte skep vir verbeelding (1998:246).

En ek staar voor my by die deur uit oor die palmboom en luister na die taxi en kinders wat water drink by die kraan.

‘Teken,’ besluit ek toe die graad drie’s instap.

“Kan nie.” Ek sien die soeke na boeke om af te trek.

Onsekerheid om te waag, om verbeelding te gebruik.

Tot een skaam-skaam langs die tafel sy tekening uithou. Die perd beweeg.

En ek plak die ‘*sticker*’ voor sy kop.

Stemme word stil.

Vorentoe gebuig. Gefokus.

My navorsing oor die *Monart method*, ‘n metode om kinders met spesiale behoeftes te leer teken, word ‘n afdraai-pad. Ek besef dis ‘n effek van die skryfproses, omdat ek vanweë my ervaring kinders se bewussyn wil verskerp. Ek droom dat teken die self sal oplik.

En sal lei tot verantwoordelikheid?

“Heti poti ni,” hoor ek.

Ek buk om potlode uit my sak te haal.

‘n Stem langs my vra “Het juffrou toiletpapier? Ek heti pou.”

Ek draai om, kyk hom aan.

Al die jare hoor ek die woord en weet wat dit beteken maar wonder,

waar kom dit vandaan?

“Pou. ‘n Pou is ‘n voël. Met kleure soos die reënboog.”

Ek buk weer af. Vroetel in my sak. Tussen die Siemens-gehoorfoon-blikkie, die Dove-armsproei, die brildosie en die botteltjie *Dischem Hand Sanitize* vind my hand die rolletjie papier.

“Wat beteken dit?”

Hy neem die toiletpapier. Buig oor na my. Huiwer. En fluister.

“Pou. Dis om te gaan kak, juffrou.”

Kinders lawaai buite, stemme dwaal verby en ek hoor die Vrydag-lag voor my deur.

Trevor Pateman 2003:6) se stem lig my op, “life and writing have this in common, that they are always human, all too human.”

Die deur klap toe. Ek gaan sit agter die tafel. Nog deure klap in die gang. Ratel in die wind. Die buislig voel skerp. Ek wag op kinders.

Hoe voel kinders wat uit die klas opstaan en LSEN juffrou toe stap?

Moeder kyk af na die dagboek oop voor haar, hare vars gewas en oë moeg.

“Suster kom bloeddruk- en HIV-toetse doen. Pouse moet almal kom.”

Pouse is Miriam, Mister Kleyn, die Bambanani-mense en kosvroue saam in die personeelkamer om getoets te word. “Positief of negatief. Dis vertroulik,” verseker Moeder.

“Kyk na jousef en oefen gereeld, ander kan dit nie vir jou doen nie,” praat die arbeidsterapeut, lid van die kliniek-span.

Driekwart van die personeel se bloeddruk is te hoog.

“Suster gaan weer kom. As dit weer so is, moet ons pille kry.”

Die dakwaaier se arms swaai. Almal staan op. Huistoe-gaan-tyd. Een-vir-een buig ieder en ‘n elk oor die boek. Strek vir die aanhaak van die sleutel aan die bord. Soek vir die pen.

“Waarheen het die pen al weer verdwyn?” hoor ek ‘n stem.

En sien die oorbuig en krap vir ‘n pen in die sak, voor die groet.

Die garage se deur dreun-steun oop en Snowy blaf.

Ek skakel die ketel aan en sak op die bank neer.

Dantè kom trap af, “Hallo ma, hoe was ma se dag?”

“Sal ma my hare sny?”

“Bietjie later as jy vir my koffie maak.”

Op die rusbank kop op die kussing spook gedagtes oor die dag.

Daar op die rusbank weet ek.

Wat bring vordering mee?

Assessering deur foute-analises?

Die kind self moet besluit, *ek wil*.

Saam met die een wat dink hy is goed, die een wat nie op hom vloek?

“Gaan roep vir juffrou die kind met wie jy elke dag speel.” En dit word ritueel.

Moet ondersteuning nie fokus op *netwerk*?

Het leerondersteuning as institusie nog plek?

Werk leerondersteuning nie teen inklusie nie?

Het verwysingsvorms nog plek?

Vertroebel dit nie verhoudings nie?

Plaas dit nie ‘n etiket om die kind se nek?

Hoe kan een reël vir ‘n ieder en ‘n elk geld?

Moet leerondersteuning nie meer fokus op ouerleiding en skoolgereedheid nie?

Eienskappe soos vriendelikheid en respek?

Of goed wat kinders doen. Soos regmaak, teken, vang, klim en spring?

Wat van uniekheid van elke kind? Waardering vir die self?

En wat van die beskouing, als is genade?

Moet ek nie die kind leer wie hy is nie?

In plaas van elke dag remedieër en assesseeer?

Gestandaardiseerde toetse om kinders in vlakke te deel,
of vry-skryf en vry-teken?

Wat is van waarde vir die self?

Boeke met rekenaar-uigedrukte aktiwiteite, so presies en korrek.

“*Just to cover my back*,” hoor ek Ramos in die gang. Hy het ‘n mus op sy kop. Sy hemp span styf om sy maag. “*Paar gevalle wat ek met juffrou moet bespreek*.”

Ek gaan weer terug na Maxine Greene (1967) se boek wat ek aan die begin gelees het.

Google haar op internet en lees haar teorie:

choice of actions that led to self-formation ... purpose to construct the self and the world ... to create meaning in their lives ... to embrace ambiguity, to notice the unusual without fear and to look upon the ordinary with new eyes .. speech and free writing situations in which they can find out what they think and why (2002:54).

Ek maak my boek toe. Laat die graad sewes uitstap.

Verby die motors op die parkeerterrein na die fynbos-tuin.

“Skryf wat jy hoor, sien en voel. Voel die protea se fluweel onder jou vingers. Streel die blare. Luister na die voëls. Kyk op na die sonstrale deur die blare en die lig op die skoenlapper se vlerke.”

Suig-suig met bessies uit die boom in hul kieste stap hul terug. Verby die *chips* papier in die watervoor. Trap op verby die blou *choice* letters van die kondoom.

En ek dink oor hoe my manier van doen en praat verander,
vanweë die skrywery.

Moeder se interkomstem vra stilte.

“Kom ons dink aan Chanice Jacobs in graad sewe.

Sy is in Tygerberg in ‘n koma.”

Sy het pille gedrink.

Mei 2012.

John onder die houtkruis by sy lessenaar draai skuins na my op die dubbelbed,

“Sit net gou die preek op *power point*.”

Sy vingers trippel heen en weer en ek weet ek mag nie praat nie.

In stilte hoor ek sy dink en voel ek sy Gees skep en skarrel tot hy terugleun.

“Pinkster se sesde preek is klaar.”

Ek kyk deur die venster. Die vliegtuigliggie flits oor Helderberg. Ek kry die opstyg-gevoel.
Die oorgaan tot ‘n ander ruimte.

En beseft die skrywery maak my lossier voel van alles.

Is dit die begin van die liminale ervaring waaroor Lollar (2010) se artikel gaan en waarna Richards (2012:57) ook verwys?

Ek stap uit my klas op die boonste verdieping al langs die reling en kyk oor

Sevenwacht in die verte, oor die palmboom en die skool se dak. Die dak se sinkplaat-

groen is verbleik. Op die riffels van die sinkplaat is stok en klip gegooi. Aanpaksels van vullis en mos kleef donker en geel.

Onder staan kinders by die kraan.

In my lokaal vee Kaylin met die besem. Sy trek die matte by die deur uit en skud. Sy kap die mat oor die reling. Stof dwarrel ondertoe.

“Hier is vir jou ‘n stuk kafferwaatlemoen,” sê ek.

Die besem val plat. Sy los die mat. Druk haar hand voor haar mond.

“Haai, juffrou, ons mag mosi so pratie.”

“Daar is nie ‘n ander woord nie,” sê ek.

Die deur klap agter my toe. Ek gaan sit agter die tafel. Deure klap in die gang.

Ek wag op kinders. Wag dat meneer of juffrou kinders moet stuur.

Ek staan nie op om hulle in klasse te gaan soek nie.

En toe niemand kom nie, gee ek nie om nie.

Kaylin dra my sak motor toe. Ek krap in my beursie en groet.

‘n Taxi toet.

Augustus 2012. Snowy blaf toe ek stilhou in die garage. Voor die hek, swaai ek die sak oor my skouer, skuif die halwe baksteen reg en staan met die linkervoet daarop. En strek die linkerarm hoog bo-oor die hek. Tot my vingers die skuiwer vind en wikkel en oopdruk.

“Ma,” sê Amelia op die rusbank voor die televisie “Oprah vertel dat haar lewe verander het toe haar graad een juffrou vir haar laat glo het dat sy van waarde is, dat sy spesiaal is. En die juffrou was wit,” voeg sy by.

Sy vra nie meer dat ek moet wegkom nie.

Ervaar sy my self wat verander?

Dat dit nie meer so van belang is wat ander van my dink, hoe ander my sien, hoe ander my verstaan nie?

Ek fokus op wat ek glo. Wat ek rondom my waarneem en verstaan.

Ander se opinie van my, dis nie my besigheid nie.

My opinie van myself, dis wat saakmaak (Cameron 2002:188).

Dis tog wat ek elke dag aan ander vertel.

En ek hoor my suster se stem.

“Hoe gaan dit met die skrywery?”

“Lyk of die gehoorfoon werk. Jy praat. Vertel stories,” merk sy op oor die koppie tee.

Is dit die skrywery? wonder ek.
Miskien is ek nou op die labirint se kern.
Voel ek koelte van die mos?
Onder in Pandora se kissie?
Vrede en Hoop?

Koffie in die hand dink ek oor die dag.
Woord vir woord, vanaf bladsy een, begin ek leestekens toevoeg tot die teks.
Insert, symbol, insert, oor en oor. Vasberade om aan te hou, oor en oor.
Ek ken nie die maklike manier. Net die lang pad.
Die proses van sintese is aan die uitloop, voel ek.

Hoekom voel jy so rustig? Is dit oor jy al meer ervaar dat die betekenis van alles oor interaksie gaan?

Trap op gaan lê ek op die bed en raak aan die slaap.
Iets wat jy in jare nie kon doen, dink ek met wakkerword.
Is dit oor jy rustig voel in jouself?
Is die plot van my storie nie juis die proses van skryf nie?
Gaan die storie nie oor die proses, hoe ek geleer het om te skryf nie?
Dat ek geleer het om in kontak met my bewussyn te wees?
Dat ek wil aanhou lees en skryf nie?

Teks wat volg kan seker beskou word as die analitiese fase? mymer ek, maar is analise nie deurlopend binne die storie nie? Ek skuif nog steeds teks en besluit watter literatuur pas waar. Ek sien die konsep van identiteit nou helder uitstaan en die konsep van aanvaarding daarmee saam.

26 September 2012 hou ek in stort-reën voor die swartkat-vrou se huis in

Stellenbosch stil.

Ek vroetel in my handsak vir die selfoon. Die foon lui en ek druk dood. Die hek gaan ruk-ruk oop. Met 'n wit blouse en jean kom sy voordeur uitgestap, sonder die heupswaai. Die operasie was 'n sukses, sien ek. Sy beduie na die eetkamertafel. Ek trek my reënbaadjie se kappie af. Trek my vingers deur my hare. Sien die kaggel brand. "Rooibostee?" vra sy. "Net water," besluit ek.

Sy gee die waterglas met suurlemoenskyfie aan. Stap terug en gooi 'n stomp op die vuur.

Ek probeer haar gesig lees. In haar hand hou sy my skrywery.

Teks agterlaat. Voel soos 'n baba weggegee. 'n Deel van my self, onthou ek.

Blaaie is gemerk in kleur. Pienk, geel en groen.

Sy dui begrippe aan wat verduideliking nodig het en moedig aan.

Wys met haar vinger na plakkers waarop staan: *great*.

“Skryf oor wat jy *doen* binne die proses van skryf.”

By die tafel oorkant haar vroetel ek vir my pen en boek.

My pen begin gly. 'n Stroom bewussyn stort uit.

Tot ek leeg voel. Stil. En die kat voel skuur teen my been.

En toe my oë oor dit wat ek geskryf het gly, besef ek ek is besig met die laaste fase van:

Verlaggewing.

Die besef daal neer: die teks met fragmente van my ervaring. nie die narratief nie. Die storie gaan oor my as navorser. Hoe ek verander binne my outo-etnografiese skryfproses as reis!

Na twee en 'n half jaar kom ek tot die insig dat die proses die plot van die storie is. En ek fokus meer op die skryfproses as reis.

Ek moet dink hoe ek woorde plaas om stemme te weef, sonder om die vloei van die teks te onderbreek. Data word versamel soos 'n etnograaf, terwyl ek probeer soos 'n storieverteller skryf, om gevoel van die vloei van die lewe oor te dra (Ellis 2004:18).

Ek moet gedurig besluite neem oor volgorde van fragmente.

Ek gebruik herinneringe uit my verlede om teks te ondersteun.

Teks word gedurig geskuif, uitgewis of oorgeskryf.

Ek gebruik tyd en datums om tred te hou met refleksie en teks.

Is dit die proses van bricolage wat ek nou verduidelik?

Omdat ervaring diep uitgehaal word uit herinneringe en kompleks in beleving is, neem die proses tyd en behels oorskryf en herskep, totdat ek my styl en stem vind.

“Skryf hoe die proses jou laat *voel*,” vra sy.

Ek kry afstand. Voel asof ek my eie plek het. Sien beter en kyk met ander oë na my omgewing. Sien raak hoe mense affekteer word, deur dinge wat in hul lewens gebeur.

My ondersteuning verander en fokus om mense te laat glo in die self. Ek praat reguit oor identiteit en oor die feit dat mens nie net 'n kode is nie.

My ondersteuning fokus om kinders anders te laat kyk deur verbeelding.

En om kinders verantwoordelikheid te laat neem vir vordering.

Soos Richards (2012:158), besef ek dat my ervaring en dit wat met my gebeur deel is van wie ek is. My identiteit voel meer soos 'n Geheel.

By die huis blaai ek deur my blaaië. Sy het nie teks doodgekrap nie. Ek moet self besluit wat moet in en wat moet uit. *Vertrou jou gevoel* praat ek met die self. Ek probeer agterkom wat die doel van die kleure is. Sy het nie verduidelik nie. Ek moet self die raaisel ontrafel. Dit lyk of teks in *pienk* performatiwiteit as konsep oordra. Die meeste plakkers is pienk. *Geel* lyk na meelewing. Die *groen* dui op identiteit, dink ek.

Ywerig begin ek van voor af *copy* en *paste*. Teen die derde dag begin twyfel knaag.

Ek skakel. "Die teks wat ek die eerste jaar geskryf het het ek meestal *delete*."

"Hoekom?" vra sy.

Oor ek nie meer dieselfde voel nie. Oor ek verander het. Ek wil nie meer daardie dele onthou nie.

Dis wat ek ervaar het tot 2009, besef ek, en 9 Mei 2009 het ek begin skryf en dis nou Oktober 2012. So die skrywery het my verander!

"Die tweede rede is oor ek bang is mense herken hulself in die teks."

"Ek maak nou een saamgestelde karakter van die skoolhoof en gebruik deurgaans die naam Moeder. Verskeie kinders word Raul. Saayman word saamgestel as juffrou. Ek dink meer kompak. Probeer my in die leser indink. Ek moet teks verkort en karakters nie herkenbaar laat. Dele uit die verlede lyk na die aangewese dele om uit te sny," mymer ek.

"Dink weer mooi. Onthou, dis nodig dat jy aantoon waar jy begin het. Wat aanleiding gegee het tot jou navorsing."

"Ek het die teks nog op 'n ander dokument," troos ek. "Sal weer kyk."

"Probeer aan die storie, inleiding, voorwoord en analise gelyk werk," gee sy raad.

Die probleem met die navorsing is dat data nie ophou nie. Elke dag se ervaring bring weer en weer data. Wanneer hou ek op? Die teks speel verstrengeld heen en weer uit

tussen analise en storie. Vanaf vooraf oorwegings voor die storie, tot meer data binne die storie en terug na refleksie.

Die probleem word erger hoe nader voltooiing kom. Ek bestee al meer tyd om terug te gaan na ouer dokumente. En wonder: wat het ek nie gesê nie? Wat het ek uitgelaat? Ek ondervind dis moeilik om uit data te beweeg en lees. Chamberlain (2000:20) verwys hierna as die algemeenste probleem van 'n navorser.

Terselfdertyd besef ek: geen narratief is ooit voltooid nie. Elke storie is deel van 'n groter geheel (Richards 2012:147).

5 November 2012 stap ek gang af in die skool en voel ek is naby die labirint se uitgang.

Dis Guy Fawkes dag. Kollegas sit in groepies in banke en gesels. Min kinders in die klas. En ek onthou moeder se stem oor die interkom:

“Kinders kom môre skool toe op eie risiko. Die skool neem nie verantwoordelikheid nie.”

Eenuur roep Saayman in die gang. “Wonder of die hoof weet wat buite aangaan.”

Gangsters stap voor die skool, met klippe, stokke en *paint*.

Ek stap verby die *Unit*-klas vir kinders met spesiale behoeftes, dis nie-amptelik en niemand weet, verseker 'n stem.

Stanley in die deur wink my nader.

“Waarheen moet die kinders volgende jaar gaan?”

“Volgende jaar se meneer?” vra sy en beduie oor die klas, hare vars gesool en oë moeg.

En ek onthou:

Ek staan in die deur. Hy het 'n lat in sy hand. En slaan.

Die kind vou inmekaar, haar hande oor haar kop, voor hy my in die deur sien staan.

Voor my prewel Saayman toe sy die vorms vir 2013 na my uithou,

“Wil nie meer skuldig voel nie.”

En toe ek aanstap, gaan staan ek in my voetspore stil.

Skuldig?

Hoor ek weer eens haar woord vir ‘*useless*’ voel?

15 November 2012.

“Taxi-koeëls mis my met ‘n kwartier. Agter Shoprite.

Aangery van die ander skool om IQMS-vorms te kom teken.”

Dis die woorde wat ek vir John tik op my foon, veilig terug in my kantoor.

Moeder staan by die hek, agter slot. Die staal-skuif van die hoofingang is gesak.

Rudolph stap saam met my in. Ek voel bang.

Een-uur kry ek die gevoel almal is bly om te ry.

15 November is *Pay-day*.

Terug in die motor maal gesprekke van die dag: Rudolph se tweelingdogter se begrafnis

op De Rust by Oudtshoorn. “Wat verdien jy hier?” “Sestig rand ‘n dag. Dis wat

bambanani’s kry. Mense hier weet nie wat ek kan doen. Elektriese werk. Loodgieterwerk.

Het by Paul Roos op Stellenbosch gewerk. Kan rugby-veld en atletiekbaan kalk.”

Die vere van die stoffer, gedruk in die agtersak van sy broek, wapper agterna toe hy groet.

Nog stemme in my kop: Tredoux vertel van sy grootwordjare in Klawer. “Verlang na my

ou makkers, onthou die een was ‘n Dippenaar. Saam berg geklim, in die veld gespeel. Wil

hul so graag weer sien. Blanke kinnere.”

In hierdie teks is stemme vanuit albei skole vermeng. Stemme word meer en meer terwyl ek huis toe ry en gedagtes probeer afsny.

En by die huis lees ek Harper Lee (1960) se boek en staan stil by die woorde:

Mens verstaan nie regtig ander, voordat jy nie dinge vanaf die ander persoon se kant af beskou nie – tot jy binne sy vel klim en binne sy vel rondloop nie (35).

Terug by die skool verby ontvangs op pad motor toe wonder ek:

Wanneer gaan ek groet?

En merk Zandra by die deur staan. Sy hou haar maag vas, oë blink.

“Sy wag op haar ma, het maagpyn, die sielkundige het haar gesien,” praat Dalene.

Stres oor sy voel daar is iets verkeerd met haar? Sy kan nie verstaan, want sy kom van Burundi, maar ken Frans. Hier word sy op veertien in graad vier geplaas. Ek moet onthou om oor haar te praat.

Ek voel hoe sy styf onder my arm indruk.

En op pad huis toe gaan ek oor tot bepeinsing: hoeveel probleme word sielkundig hanteer en ge-etiketteer, wat sosiologies hanteer behoort te word? (Church 1995:39)

Pas toetsings by die kind se wêreld van kommer en onsekerhede. Families, werk, veiligheid en gesondheid? Dinge waaroor daar geen beheer is nie? Die gaping tussen die kind se wêreld en die skool, word dit nie al hoe groter nie?

Kinders maak babas groot.

Maak staat op Vaseline vir ekseem.

En Sunlight seep vir aknee.

En oorleef sonder brood.

Skielik lyk die einde nie meer in sig.

My gepraat sal weer moet begin.

Die proses van byvoeg en skuif moet voor begin,

Wanneer gaan ek die vrou met die swart kat groet?

Wat nou? wonder ek.

Wat van al my data wat ek versamel het deur die verloop van die navorsing wat ek nie aan die begin wou plaas omdat ek dit nie in die pad van die gewone leser wou hê nie?

En wat van die akademiese leser? wonder ek.

Nou is dit tyd vir terugstaan om te kyk vanuit 'n ander hoek, hoor ek Bochner se stem (Ellis 2004:110). Vir oulaas flits stemme voor my. Denzin (2003:269) maak melding van refleksie wat die waarnemer dwarsoor ruimtes in en uit laat beweeg binne data, vir 'n lang tydperk. Hy verwys na rekord hou van werklike ervaring en krag tussen data-verhoudings wat lei tot "AH HA" ervaring en refleksie.

Is dit wat ek probeer doen het?

Hoe klim ek uit al die data en stemme uit die literatuur?

Is dit die bewuswording van die uitdaging in outo-etnografie ten opsigte van balans tussen akademiese standarde en my storie, soos beleef deur Sparkes (2000:28) en Lemmer (2012:6)?

Ek kom tot verstaan dat die palimpsest (Derrida 1978 in Richards 2012:11) nimmereindigend geskryf kan word. Slegs klaar sou wees as ek as skrywer bereid sou wees om dit te laat gaan.

En dis wat ek nou moet doen. Voordat ek groet wil ek die leser nog vertel van afdraai-paaie in die skryfproses:

Muncey se gebruik van artefakte (2005:2) laat my aanvanklik wonder: Sal ek my storie raam met drie horlosie-foto's en die teks afbaken in verlede, hede en toekoms? Met Ma se ou stoel as aanduiding van refleksie? Weer besluit ek om nie teks te probeer afbaken nie. En nie die leser se aandag visueel met foto's af te lei nie. Ek wil my verlaat op die leser se verbeelding.

Ek lees Ellis (2004) se bespreking van Richardson (2000:15:16) se kriteria vir die beoordeling van narratiewe teks weer en reflekteer:

Kan my storie lei tot beter sosiale verstaan?

Is teks kreatief, refleksief en subjektief?

Word die leser emosioneel en intellektueel aangeraak?

En beeld die teks werklike ervaring uit?

Ek besluit om te luister na die vrou met die swart kat se stem oor die foon:

“Gooi die stemme weg. Jy kan hul later gebruik om iets anders mee te skryf.

Dis nodig om 'n samehangende geheel te kry.”

Die besluit laat my voel asof ek skoonmaak. Kas regpak. En ek leer dat om data wat oortollig is, uit te wis 'n deurlopende proses is, tot die einde toe.

Hoe beskerm jy jou mense in die teks? vra ek my self.

Ek verander name. Maak karakters saamgesteld.

My skryfproses ontwikkel binne vertroue saam met deelnemers oor jare.

Ek bly binne verhouding met karakters en hou in gedagte dat die leser ook deelnemer in my teks kan wees en dat elkeen van my karakters sal lees wat ek skryf (2004:150). Ek voeg detail by wat gebeur anders voorstel (Ellis 2004:151-152).

Ek maak 'n verskuiwing vanaf die etiese vrywaring as skriftelike prosedure tot Kuntz se verhoudings-etiek (Rossman & Rallis 2010: 387-388). Gevolglik is die etiese deel nie 'n

afsonderlike deel van my navorsing nie, maar behels betroubaarheid, openheid, eerlikheid, respek, versigtigheid en sensitiwiteit (Davies & Dodd 2002: 281 in Rossman & Rallis 2010: 390).

Ek herinner myself aan ander skrywers wat oor etiese kwessies skryf soos Wall (2006:9) en Denzin (2003:262) wat verwys na performatiewe etnografie as etiese teorie. Onthou dan Sparkes (2000:29) se vraag en weet dis vir die leser nou van belang om te antwoord wat betroubaarheid betref:

Is teks geloofwaardig geskep? (Garratt & Hodgkinson in Sparkes 2000:29 in Wall 2006:9).

Hoe betroubaar is die gebruik van geheue en herinnerings in navorsing? hoor ek 'n stem vra.

Herinneringe kom terug wanneer ek ander binne dieselfde situasies sien. My geheue bring vorige ervarings terug wat net ek weet en die kennis vorm die basis vir my etnografiese data (Chang 2008:71). Ander skrywers steun hierdie siening (Clandinin in Russell & Munby 1992:125 in Hayler 2011:14).

Jean Jacques Rousseau het reeds in 1781 in sy *Confessions* moontlikhede en beperkinge van herinneringe opgemerk:

I have only one faithful guide on which I can count; the succession of feelings which have marked the development of my being ... I may omit or transpose facts, or make mistakes in dates; but I cannot go wrong about what I have felt, or about what my feelings have led me to do; and these are the chief subjects of my story (Rousseau, 1781/1953:262 in Hayler 2011:17).

Ek sit voor die rekenaar en lees vir oulaas teks.

En hoor John se stem praat.

“Met wie praat jy?” roep ek sonder om op te kyk.

“Ek het vir ons plek gekry die naweek op Greyton. Dieselfde plek as drie jaar terug.”

Ek sit die pen in my hand neer.

Stut my kop en kyk deur die venster na die palmboom.

En dan onthou ek:

“Sal jy afdraai?” vra ek vir John in die motor net voor Greyton.

Voor die kerk in Genadendal hou hy stil.

Dis stil in die motor tot Amelia van agter af praat.

Sy lees hardop die woorde op die muur van die gebou,

skuins oorkant Greyton se kerk:

Alcohol Anonymous,

vanuit die geskiedenis.

Bo teen die koppie vanuit die begraafplaas knip-oog hy vir my.

Ek hoor hom langs my praat in die skool se gang, voel sy arm om my.

My oë gly terug na die deur van die kerk.

In die motor se spieëltjie sien ek berge, wolke en die vallei.

En ek hoor weer Watson (1990) se stem uit sy boek praat vanuit die Sederberge:

These mountains are not interested in politics ... have only one question: And what about God? ... I'm no longer interested in anything – or any theory – that does not have love at its centre

(Watson 1990 :192).

Ek draai weer terug na die rekenaar.

“Dink jy ek sal môre die tesis kan inhandig?” vra ek aan John.

“Ek sal jou help oorlees,” belooft hy.

“Conrad het 'n e-pos gestuur uit Amsterdam.”

Hy hou die blackberry na my toe uit.

Ek hoor die voordeur klap.

Amelia waai saam met die wind en die budgie-hok in haar hand binne.

“Ma moenie die tesis verduidelik nie,” gee Dantè raad.

Snowy spring uit sy mandjie om te groet.

3 Desember 2012

Bepeinsing

Op Ma se stoel onder die populier in die agterplaas peins ek vir oulaas.

Ek hoor Hall (1996:46) se stem:

identity is never arrived at, it is always becoming, always being narrativised
(aangehaal uit Thomson 2004:46).

Ek maak my oë toe. Ek is nie meer Lady Di nie.

In die gees leef ek my in binne hierdie vrou,

sensitief van gees as prinses van harte en uit pas met haar menswees.

Die vrou met die swart kat gee my vertrouwe om aan te hou en in myself te glo.

Is dit nie die belangrikste wat ek kinders moet gee en mense saam met my nie?

Die skrywery bring my in kontak met myself en gee my my siel terug.

Ek skuif oor na 'n ander ruimte. 'n Ruimte van tussen-in wees.

Ek wonder oor Bourdieu (1985:12) se *habitus* (Lemmer 2012:5). Dui dit op my belewing van deel wees – met my agtergrond enersyds verweefd met mense en andersyds steeds tussen-in? Omdat ek van dag tot dag heen en weer skuif binne ruimtes en my tussen-in wees bly kleef? Ek wonder oor my spanning binne hierdie ruimte van tussen-in wees. En diegene by die skool wat buite hul wêreld ook andersheid beleef?

Ek wil my storie draai na 'n kind, 'n kind wat vir jou bekend is. Beleef die kind in my storie.

Wonder hoe die kind geraak word deurdat sy identiteit in die skool 'n kode een of twee

word. En wonder saam met my, hoe die meneer en die juffrou se aksie en identiteit

bepaal word deur meting?

En dan droom ek:

Ek sien die trein

toe ek huis toe ry.

Lê-lê soos Pa sou sê.

Langs die motor kronkel hy soos 'n geelslang.

'n Kind weerkaats in die ruit.
Nog kinder-koppies in elke ruit.
Waarheen? wonder ek.

Opgewonde en bly. Dis hoe ek wil onthou.
Op-pad êrens heen.
Na Utopia.

My hand voel die brood-sakkie op my skoot.
'n Plassie bloed binne die sakkie op my skoot.
En langs my op die motor se sitplek flits die boek se letters,
To kill a Mocking bird.

Raul se lag is van oor tot oor. Sy ogies trek splete. Sy trui-skouernate hang flenters na vore. Uitgerafel. Oorkant my tafel hou hy sy hand uit. Sy gesig weggedraai.
Ek het vir juffrou *gemis*.
Dis vir juffrou.
Moerbeie.
Van die boom,
uit onse
jaart.

Verduidelikings

Hoekom doen ek die navorsing?

Twaalf jaar lange ervaring as wit leerondersteuning onderwyseres tussen twee bruin skole in die omgewing van Kuilsrivier, lei tot my nadenke oor anders wees binne my omgewing. Hierdie bepeinsing ontwikkel mettertyd gedurende die skryfproses tot die volgende navorsingsvraag:

Hoe lei spanning tussen meelewing en performatiwiteit tot ontwikkeling van my identiteit en outo-etnografiese reis?

Die titel het aanvanklik ontwikkel vanaf: Spanning in die onderwys tussen performatiwiteit en meelewing tot: selfvorming. Selfvorming word later vervang deur selfmaking (Fataar 2010) en word uiteindelik: outo-etnografiese reis.

Die leser moet verstaan: ek skryf nie om mense se foute oor te vertel nie maar wil eerder groei, verandering en meelewing weergee. En laat blyk hoe my gevoel van andersheid my sagter en meer empaties maak.

Om die vraag te ondersoek, moet verstaan word hoekom ek die vraag vra.

Die probleem wat my navorsing aanspreek is die volgende:

binne my ervaring en praktyk as leerondersteuner streef ek na demokratiese beginsels, maar neem waar dat onderwyspraktyk ontrafel tot 'n kultuur van meting. Ek sien die gaping tussen die leefwêreld van die kind en skool. En ek wonder: word die omvang van die kind en onderwyser se identiteit, sowel as dinge wat in hul lewens gebeur in ag geneem (Ellis 2004:127)?

Ek verwag dat die leser my manier van skryf en die gebruik van my eie stem binne die ondersoek-proses sal bevraagteken. Daarom wil ek eerstens verduidelik hoekom ek nie die akademiese stem gebruik nie.

Ek hoop die skryfstyl maak die navorsing toeganklik vir gewone lesers om die moontlikheid te bied dat my stem wyer gehoor kan word as slegs binne die akademie. Die

gebruik van my storie kan my ervaring as verteller met ervaring van die leser verbind (Conle in Le Roux 2010: 23) en tot refleksie lei by lesers om meer sensitief en inklusief op te tree.

Die narratief gaan onderliggend nie oor myself nie. My siening van die self is nie onafhanklik nie. My self is interafhanklik verweef en deel van kulturele gemeenskap (Chang 2008:26). Soos die antropoloog Rosaldo (1984) verklaar is ons nie individue, maar sosiale persone (Chang 2008:17). Ek ervaar kultuur as 'n proses van identiteitswording binne interaksie. My self word in verhouding tot ander gekonstrueer deur ontwikkeling van persepsies (Chang 2008:9). Ek doen dus nie die navorsing met die self in afsondering nie. Die navorsing is in aksie binne interaksie en refleksie en is beliggaamde etnografiese praktyk (Walford in Coffey 2007:8).

Om sosiale begrip te kry moet ek self-verstaan kry. Self-verstaan is alleen moontlik deur refleksie. Wat is refleksie? Freeman (2003:544) beskryf refleksie as volg:

refleksie omvat prosesse van self-waarneming en self-ondersoek. Diegene van wie refleksie nie vereis word nie, word opgeneem binne take sonder die geleentheid om refleksie te ontwikkel (Adams 2006:521).

Refleksie gebeur in my gedagtes as skrywer na aanleiding van elke-dag-ervarings. Gevolglik is dit nodig dat ek die leser intrek binne my gedagtes en beleving en daarvoor is my eie stem nodig.

Ek soek 'n metodologie waardeur ek my beleving van werklikheid kan oordra. Miskien vanweë die feit dat net 'n deel van my identiteit by die skool gesien word? Soos Thompson (2004:45) net gesien word as die skoolhoof geassosieer met probleme? En ek die wit vrou wat werk met kinders wat agter is?

Om beleving oor te dra aan die leser sien Wall (2006: 10) as die doel van kwalitatiewe navorsing. Die doel van my navorsing is juis om die leser in te trek in beleving. As die skryfproses 'n metode van ondersoek is, ervaar ons taal in gebruik binne die werklikheid. Rose (1992) beskou skryf as 'n metode van ondersoek om die self te konstrueer binne die wêreld van werklikheid (in Richardson 2000:923-924). Die etnografiese lewe is 'n

verwondering oor die misterie van die lewe (Rose in Ellis 2004:7). Die benadering is gefundeer in eksistensialisme. Die navorser beskryf gevoelens in aksie en is passievol betrokke in beleving van realiteit (Macquarrie 1972:15).

Wat is die outo-etnografiese metode van ondersoek?

Wall (2006:4) verduidelik dat Moustakas (1990) hierdie kwalitatiewe navorsingsmetode reeds in die laat 1960's gebruik het. Hy verwys na heuristiese ondersoek. Ellis en Bochner (2004) is die skrywers wat die term outo-etnografie begin gebruik het. Ander skrywers verwys ook na persoonlike narratiewe (Wall 2006:4).

Hierdie postmodernistiese genre word uiteenlopend in die literatuur gedefinieer. Vir die doel van my navorsing wil ek net 'n paar stemme uitlig uit die literatuur. Stemme wat illustreer hoekom ek die metode kies. Sparkes (1996:467) beskryf die skryfproses as hoogs persoonlike weergawes van die navorser deur die verbinding van die self met die sosiale. Hy trek die leser binne sy wêreld in en hoop die leser reflekteer oor sy lewe in verhouding met sy lewe as skrywer (Sparkes 1996:467 in Wall 2006:7). Hy noem dat hierdie metodologie empatie kan bevorder en kan bydra tot sosiologiese verstaan (Sparkes 2002b in Holt 2003:7).

Die skrywers Ellis en Bochner (2004:739) fokus meer op outobiografiese beskrywings as op etnografiese ontleding en interpretasie. Ek volg hul siening en sluit myself met outobiografiese beskrywings in, sowel as etnografiese besonderhede en verduideliking.

Ter wille van beter verstaan vir die leser verduidelik ek dat daar twee soorte outo-etnografie onderskei word:

Analitiese outo-etnografie word gebruik as teoretiese instrument. Die teks ontleed en interpreteer breë sosiale verskynsels van die individu se ervaring (Anderson 2006:380 in Lemmer 2012:4).

Evokatiewe outo-etnografie skep meelewing en is poëties, performatief en literêr met klem op die verhaal (Ellis & Bochner 2006:446).

Die leser moet self besluit watter soort outo-etnografie my verhaal is.

Hoe doen ek outo-etnografie?

Die proses bestaan uit die byhou van daaglikse joernaal-inskrywings en refleksie. Ek verkies dat die leser saam met my die reis meemaak en om die skryfproses te vleg binne die storie. Ek leer oor die metodologie as skryfproses deur te doen en te skryf.

Ek versamel nie data om bewyse te staaf nie. My fenomenologie word gevorm deur beskrywings (Macquarrie 1972:25). Die skryfproses word die skep van 'n eie epistemologie. Soos Hayler (2011) verbind ek die metodologie met die siening van Freire (1972) om betekenis te maak uit ervaring in samewerking met ervaring van ander om tot beter verstaan te kom (Hayler 2011:1-4).

My leser moet deelnemer wees in die skep van betekenis. Soos Richardson (2000:11) gebruik ek fiksie-tegnieke soos karakterisering en dialoog. Interpretasie word teruggehou, sodat die leser self teks interpreteer en saam met my gebeurte in emosie beleef (Richardson 2000:11 aangehaal in Wall:6).

My storie moet sy werk op sy eie doen (Sparkes 2007: 541). Postmodernistiese navorsing aanvaar dat die wêreld nie gegee word nie, maar gekonstrueer word (Pelias 2005:417-20 in Sparkes 2007:540). Ruimte word gemaak in die teoretiese raamwerk vir *messiness*, fragmente en teenstrydighede, 'n utopiese poging om verskillende diskoerse te verenig in 'n geheel (Denzin 2009 in Richards 2012:27).

Binne die post-modernistiese denke geld die volgende:

the way of saying

is the what of saying

(Van Maanen 1988:68 in Richards 2012:24).

Barthes in Jefferson (1986) verwys na die skryf-aktiwiteit van outo-etnografie as 'n nuwe soort ervaring (in Richards 2012:55) en dis wat ek binne my reis beleef.

Soos Dolort en Sambrook (2011:587) argumenteer, illustreer my navorsing my proses van *becoming* en is dit nie 'n finale geredigeerde produk nie.

Ek laat binne die storie konneksies vir interpretasie tussen die persoonlike en kulturele en verkies om die leser emosioneel binne die ervaring te hou. Ek wil teoretisering binne die

storie laat gebeur (Ellis 2004:199). Daarom sluit ek beskrywings in. 'n Tegniek wat Ellis beskou as moontlik die belangrikste aspek van outo-etnografiese skryfwerk: om te wys wat gebeur deur die leser binne detail en gebeure in te bring, eerder as om te vertel *wat gebeur het*. Betekenis lê binne detail en reaksie (2004:14).

Die teorie van my navorsing en skryfproses sluit aan by Whitman se filosofiese demokratiese visie en behels 'n visie van inklusiewe liefde met aanvaarding van alle mense (Nüssbaum 2001:645). Hierdie liefde gee erkenning aan mense se elke-dag-se-lewe binne die chaos van die werklikheid. Gevolglik word die leser nie gelaat met 'n geheel-tekste nie, maar met beelde en insigte (712).

Nüssbaum (2001) se visie vir inklusiwiteit hang saam met my ervaring dat daar dinge is wat met mense gebeur waarvoor jy nie beheer het nie (314-315). Die besef beïnvloed mense se manier van wees. Erkenning van kwesbaarheid word deur Nüssbaum beskou as 'n epistemologiese vereiste vir empatie (319). Sy haal Bateson (1991) aan en verduidelik: empatie speel 'n belangrike rol in *compassion* (331). Laasgenoemde word verbind met etiese teorie (2001:336-337). Opvoeding moet ervaring insluit waardeur kinders ander se ervaring deur verbeelding beleef. Empatie moet uitkring na mense wat verskillend is (426). Kinders moet deur verbeelding en stories agente word (Nüssbaum 2001:432-433).

Om die storie te verstaan verduidelik ek enkele woorde en begrippe:

Meelewing:

Volgens Nüssbaum (2001) is meelewing 'n emosie. Emosie dui op iets of iemand. Emosie beliggaam 'n beskouing. Is gemoeid met waarde en is van belang in die persoon se lewe (2001:27-28). Nüssbaum beskou die erkenning van kwesbaarheid as 'n epistemologiese vereiste vir empatie (2001:319). 'n Wêreldbeskouing word dus vereis waarvolgens besef word dat slegte dinge met mense gebeur al het hul geen fout begaan nie. Dinge kan gebeur buite ons beheer.

Die persoon wat empatie betoon rekonstrueer ervaring deur verbeelding (2001:302). Empatie behels dus emosionele deelname in die persoon se lyding (2001:328) en is gevolglik 'n terapeutiese aksie met sensitiwiteit. Daarsonder is mense onbetrokke (2001:330-333).

Nüssbaum gebruik Damasio (1994) se woorde en verduidelik emosie as intelligente bewussyn (2001:115).

Hierdie teorie van Nüssbaum wat ruimte vra vir verbeelding in opvoeding, is die grondslag van my navorsing. Kinders moet hul kan verbeel binne ervaring van ander. Empatie hê met mense wat verskillend is (Nüssbaum 2001:426). Hulle moet hul eie identiteit en ruimte deur verbeelding kan herskep. Dit is wat ek geleer het om deur die skryfproses te doen en hoe my leerondersteuning verander.

Ander:

Dié begrip verwys na deelnemers en stemme in my narratief. Engelbrecht (2011:22) skryf dat bewuswording van normdenke noodsaaklik is vir begrip van die ideologiese wyse waarop “ons” oor “onself” en oor “ander” dink. Dit dwing die mens tot die besef dat elkeen die ander slegs ken ten opsigte van die mate waarin die “ander” ooreenstem of verskil van “ons” as die norm (Blommaert & Verscuren 1998; Botman *et al* 2001 in Engelbrecht 2011:22).

Sy verduidelik dat “wit” binne Westerse denke nie as ‘n ras-kategorie beskou word nie, maar as ‘n onveranderlike norm ten opsigte waarvan alles wat nie-wit is nie gekontrasteer kan word (Ferree & Hall 1990; Mok 1999 in Engelbrecht 2011:22). Sy haal ook Pattynama & Verboom (2000) se skrywe oor die gebrek aan wit selfrefleksie in Westerse samelewings aan. Selfrefleksie as ‘n wetenskaplike vaardigheid verseker insig in vanselfsprekende uitgangspunte, idees en menings en elke student behoort daarmee toegerus te word omdat dit normdenke deurbreek (Engelbrecht 2011:23).

Labirint:

Wikipedia beskryf ‘n labirint as volg:

An intricate structure of interconnecting passages through which it is difficult to find one’s way; a maze.

My skrywery word ‘n aksie van wonder en weer dink. Terugstap en omdraai. Vorentoe beur en weer begin. Oor en oor verstrengeld binne ‘n *labirint*.

Palimpsest:

Dit is ‘n perkamentrol uit antieke tye waarop teks oor en oor uitgewis en oorgeskrif word.

a manuscript page from a scroll or book from which the text has been scraped off and which can be used again ... literally meaning *scraped clean and used again*.

Die term word gebruik oor dissiplines heen. Geskiedkundiges gebruik die term as beskrywing van hoe mense tyd ervaar: *a layering of present experiences over faded pasts*.

'n AH-HA-moment.

'n Menslike ervaring van skielike verstaan van 'n probleem of konsep. Konstruering van kennis in die eerste fase speel verstrengeld uit. Die tweede fase bring insig wanneer die persoon se fokus onderbreek word en voor-die-handliggende insigte helder word.

Desember 2012

Ek leer dat die skryfproses voltooid moet wees en teks telkens herlees moet word om fases van die navorsingsproses te onderskei. My fases sluit aan by Lemmer (2012:6) se ervaring, sien ek. Ek maak opskrifte vir die fases. En Delete weer. Dit voel nie reg nie. 'n Raamwerk pas nie. Laat my ingedruk voel. Dis nie hoe ek tot kennis kom nie. My skrywery is juis 'n poging om eerlik te wees. Om wat ek doen en voel in te sluit as data. Om te wys hoe ek tot verstaan kom. Om aan te toon hoe belangrik die self en verhoudings binne ontwikkeling van beleid is (Church 1995:44-45).

Ek begin Moustakas (1990) se fases in die skryfproses onderskei waaroor Wall (2006:4) skryf. Ek onthou my pogings van indeling volgens die proses van Moustakas (1990 in Wall 2006: 4).

Hierdie fases speel af binne my storie en ek wil dit aan die leser oorlaat om elemente daarvan te herken:

die periode van betrokke raak by heuristiese navorsing met introspeksie en refleksie wat 'n vraag na vore bring;

verdieping wat konsentrasie behels op die vraag en ondersoek van kennis;

die inkubasie periode met sy fokus op afleidings sodat die onderwerp in die onderbewussyn ontwikkel. Dis wat gebeur binne my storie, dink ek.

Die illuminasie periode is die mistieke fase. Iets nuuts word gesien in die bekende;

en dan volg ontvouing met insigte oor die die fenomenologie.

En laastens die kulminasie of hoogtepunt tot kreatiewe sintese (Moustakas 1990 in Wall 2006:4).

Moustakas maak duidelik dat die proses die totale self met passie en aksie inneem.

Hierdie proses beleef ek kompleks en word nie volgens 'n spesifieke formule gedoen nie (Ellis 2004:119-120). Moustakas (1990:43) beskryf die navorsing as "*open-ended*" en dat elke proses op sy eie manier ontvou (aangehaal in Wall 2006:5). Ek kom tot insig dat die proses, die manier hoe die skryfproses ontvou, die onderliggende plot is. Soos Shields dit stel in sy boek *Reality Hunger* (2011:171):

its deepest plot was uncovering the process by which it come into being.

Njungiri e.a. (2010 in Lemmer 2012:6) praat van soortgelyke fases in die skryfproses: die aanvanklike stadium:

data-versameling oor metodologie en daaglikse neerskryf van data, wat meestal vertellings was;

die daaropvolgende stadium wat ek as storie-skryf-proses ervaar binne 'n langdurige proses van drie jaar;

data-hersiening en kodering wat ontvou soos konsepte en insigte bymekaar geplaas word en teks geweef en gevleg word totdat dit 'n geheel word;

en dan verslaggewing aan die einde wat betekenis gee.

Ek wis teen Oktober 2012 my pogings tot indeling van my storie volgens Moustakas se fases uit. Teen November 2012 bepeins ek Lemmer (2012:6) se raamwerk vir haar outo-etnografiese reis. Moet ek Lemmer (2012:12) se indeling probeer?

My wisselende ruimtes maak presiese indelings van my refleksiewe reis onmoontlik, besluit ek.

Stappe oorvleuel.

Net soos Lemmer (2012:6) werk ek dikwels in al vier fases.

Ek leer my teks word geskep binne liminale ruimtes tussen ervaring, weet en wonder en kan nie geskei word van my self nie (Spry:726). Die leser se belewing saam met my is van belang en ek moet gesien, gehoor en gevoel word (Spry 2001:8) en met indelings gaan belewing verlore.

Ek veronderstel dat teorie binne my storie gebeur (Ellis 2004:199). Analise vind plaas binne die samestelling van die narratief. Die proses van skryf word belangriker as die inhoud van teks en ek beleef dat ek nie die skryfproses kan skei van die storie nie.

Skrywers soos Bochner (2000), Clough (2000), Denzin (2000) en Richardson (2000) verduidelik die probleme rondom die toepassing van tradisionele kriteria op die beoordeling van outo-etnografie (Ellis 2004:252-255).

Die toepassing van tradisionele kriteria is nie van toepassing op die beoordeling van outo-etnografie nie. Teks word beoordeel volgens die mate waartoe die skrywer daarin slaag om empatie te bevorder en 'n bydrae te lewer tot sosiologiese verstaan (2002b in Holt 2003:7).

Die volgende vraag van Sparkes (2000:29) word belangrik om te antwoord:

word teks geloofwaardig opgeroep uit die leser se ervaring? (Garratt & Hodkinson in Sparkes 2000:29 aangehaal deur Wall 2006:9).

My storie is nie data wat ontleed en gekategoriseer word nie. My storie beeld 'n lewe uit (Bochner 2001:132 in Wall 2006:9).

Story as analysis for evocation in addition to representation as goal for social science research, for generalization through the resonance of readers and for opening up rather than closing down conversation (Ellis 2004:22).

Hayler (2011:37) pas Anderson (2006) se beginsels vir analitiese outo-etnografie aan. En ek pas sy beginsels verder aan by my storie:

Ek is deelnemer binne die navorsing, volg refleksie binne die skryfproses, is waarneembaar as sosiale agent met gevoelens en ervaring as deel van data en metode en word gesien in interaksie met deelnemers.

Wat hoop jy om te bereik met jou navorsing deur outo-etnografie as metodologie?

hoor ek die stem uit die akademie oorkant die seminaar-tafel vra en ek besef dis tyd vir my '**King's Speech**':

"My storie dra verlange na verbeelding en toeganklikheid vir die gewone leser. Deur die leser in te trek binne my refleksie en beleving hoop ek om by te drae tot beter sosiale verstaan" (Conle in le Roux 2010; Sparkes 2007; Chang 2008).

Ek hoop my verhaal het dit bereik."

Ek haal diep asem en verskuif die diktafoon voor my mond.

"Miskien kan my belewenis as leerondersteuner oor grense heen onderwysers help sin maak binne die huidige praktyk van simboliese geweld (Chang 2008). Verhoudings gee sin en betekenis maar kan nie gemeet word nie (Ball 2003: 223).

Miskien kan my storie verlange oordra na rekonstruksie van kurrikulum 'around life-based contexts' (Moll & Gonzalez in Zipin 2012:320).

Miskien kon ek iets vertel wat onvertelbaar geword het en sigbaar maak wat performatiewe diskoerse aan kinders se selfbeeld doen.

En aan onderwysers se selfbeeld wat swak uitslae beleef vanweë voorstellings van skole en leerders se prestasies," praat ek met my oë gedraai na die stem.

Miskien beleef die leser iets van my selfmaking en 'The Capacity to Aspire' (Fataar 2010) wat kan bydrae tot losmaak van stemme (Zipin 2012). En ek hoop om self betrokke te raak by leiding van persoonlike ontwikkelingsprosesse (Chang 2008: 197-198).

Wat het jou navorsing waarskynlik bereik? is die volgende vraag.

"Ek aanvaar my navorsing het 'n kritiese herbedinking van die self bereik.

My beleving is nie net weerkaatsing uit die spieël van selfverheerliking nie. Ek kyk met teoretiese lense deur die oë van filosowe en navorsers.

Waarskynlik vernou my navorsing die wêreld tussen akademie en realiteit en kan dit dui op verweefdheid van dissiplines en oorbrugging van die kind se wêreld tot die van die skool.” (Dolby 2001; Zipin 2012)

“Die skryfproses lei my tot verstaan van Lollar (2010) se artikel oor die liminale ruimte en waarna Richards verwys (2012:57) waar refleksie plaasvind wat lei tot verandering in identiteit. Die skildery op die voorblad van (Ellis 2004) se boek dui op ’n beliggaamde vrou. Volgens skrywers soos Le Roux (2010:20) en Richards (2012:62) behels identiteitsverandering ’n permanente wordingsproses en en laat ruimte vir voorstelling van die navorser se elke-dag-se-lewe (Denzin 2009 in Richards 2012:66).

Gesprekke met kollegas dui aan dat ek vertel van ander mense in soortgelyke situasies, wat aandui dat daar ruimte is vir verdere ondersoek oor hierdie belewenis-wêreld van ander,”

sluit ek my King’s Speech af.

My navorsing is voltooi. Steeds wil ek aanhou lees.

In die biblioteek haal ek die boek *The Weight of the World* van Bourdieu (1999) af van die rak. My arm knak onder die boek se gewig en ek sak in die gemakstoel neer. Die koffiemasjien dreun toe stemme uit Bourdieu se boek stories vertel van mense met dieselfde belewenis as ek. Stories wat aandui dat die kind en onderwyser se wêreld en identiteit nie in ag geneem word nie (Bourdieu 1999:530-532).

In die motor dwaal my oë oor wingerdblare toe ek huis toe ry.

Dis nie meer somer nie. Dis Herfs.

Ek skakel die CD aan.

Dis nie Elton John se Lady Di lied nie.

Dis die vrou uit die fliek: *As it is in Heaven*.

En saam met haar sing ek my lied van bevryding.

BIBLIOGRAFIE

- ADAMS, M. 2006. Hybridizing habitus and reflexivity: towards an understanding of contemporary identity? *Sociology*, 40(3): 511 - 528.
- ALBOM, M. 1997. *Tuesdays with Morry: An Old man, a Young Man, and Life's Greatest Lessons*. New York: Doubleday.
- ALBOM, M. 2009. *Have a little faith: A True Story*. London: Sphere.
- ANSELL, A. 2004. Two nations of discourse: Mapping racial ideologies in post-apartheid South Africa. *Politikon*, 31(1): 3-26.
- APPIGNANESI, R., GARRATT, C., SARDAR, Z. & Curry, P. 1995. *Introducing Postmodernism*. Cambridge: Icon Books.
- ATKINSON, P. 2004. Performing ethnography and the ethnography of performance. *British Journal of Sociology of Education*, 25(1): 107 - 114.
- BADROODIEN, A. 1999. Race, crime, welfare and state social institutions in South Africa from the 1940's. *Social Dynamics*, 25(2) :49 - 47.
- BALL, S.J. 1998. Educational studies, policy entrepreneurship and social theory. In Slee, R. & Weiner, G. (eds.). *School Effectiveness for Whom?: Challenges to the School Effectiveness and School Improvement Movements*. London: Falmer Press. 70 – 83.
- BALL, S.J. 1990. *Politics and Policy Making in Education*. London: Routledge.
- BALL, S.J. 2003. The teacher's soul and performativity. *Journal of Education Policy*, 18(2): 215-228.
- BALLARD, R. 2004. Assimilation, emigration, semigration, and integration: "White" people's strategies for finding a comfort zone in post-apartheid South Africa. In Distiller, N. & Steyn, M. (eds.). *Under Construction: 'Race' and Identity in South Africa Today*. Sandton: Heinemann. 51-66.
- BEHAR, R. 1996. *The Vulnerable Observer: Anthropology that Breaks Your Heart*. Boston: Beacon Press.
- BELL, R. 2011. *Love Wins*. London: Collins.
- BERKHOUT, S.J. & WIELEMANS, W. 1999. Toward understanding education policy: An integrative approach. *Education Policy*, 13(3): 402-420.
- BERKHOUT, S.J. 2005. Oor verbeelding en verwerkliking in opvoedingsbeleid. *South African Journal of Education*, 25(5): 127 - 131.

- BERKHOUT, S.J. 2008. On Being a White African Woman and "Indexed Identity". *Education and Society*, 26(2): 53-68.
- BOCHNER, A.P. & ELLIS, C. 2002. *Ethnographically Speaking: Autoethnography, Literature, and Aesthetics*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
- BOURDIEU, P. 1998. The essence of neo-liberalism: Utopia of endless exploitation. *Le Monde Diplomatique*, December 18. [Online] Available: <http://www.monde-diplomatique.fr/en/1998/12/08bourdieu.html> [date accessed].
- BOURDIEU, P. et al. 1999. *The Weight of the World: Social suffering in contemporary society*. Cambridge: Polity.
- BRENNAN, M. & WILLIS, S. 2008. Sites of contestation over teacher education in Australia. *Teachers and Teaching*, 14(4): 295 - 306.
- CAST, A.D. 2003. Power and the ability to define the situation. *Social Psychology Quarterly*, 66(3): 185 - 201.
- CHAMBERLAIN, K. 2000. Methodolatry and qualitative health research. *Journal of Health Psychology*, 5(3): 285 - 296.
- CHANG, H. 2008. *Autoethnography as Method*. Walnut Creek, Calif.: Left Coast Press.
- CHARMAZ, K. & MITCHELL, R.G. 1997. The myth of silent authorship: Self, substance, and style in ethnographic writing. In Hertz, R. (ed.). *Reflexivity and Voice*. Thousand Oaks, Calif.: Sage. 193-215.
- CHARMAZ, K. 2000. Looking backward, moving forward: Expanding sociological horizons in the Twenty-First Century: 2000 presidential address to the Pacific Sociological Association. *Sociological Perspectives*, 43(4): 529 - 547.
- CHURCH, K. 1995. *Forbidden Narratives: Critical Autobiography as Social Science*. Luxembourg: Gordon and Breach Publishers.
- CIXOUS, H. 1998. *Stigmata: Escaping Texts*. London: Routledge.
- CIXOUS, H. 2008. *Love Itself: In the Letter Box*. Malden, MA: Polity Press.
- CLARK, C. 1997. *Misery and Company: Sympathy in Everyday Life*. Chicago: University of Chicago Press.
- CLOUGH, P.T. 1997. Autotelecommunication and autoethnography: A reading of Carolyn Ellis's final negotiations. *Sociological Quarterly*, 38(1):95 - 110.
- COFFEY, A. 2007. The place of the personal in qualitative research. *Qualitative Researcher*, 4. [Online] Available: http://www.cardiff.ac.uk/socsi/qualiti/qualitative_researcher.html [2012, November 27].
- COHEN, A.P. 1994. *Self Consciousness: An Alternative Anthropology of Identity*

London: Routledge.

- COMPTON, V. 2005. Wrangling minotaurs 101: The labyrinth as mythopoetic technology. Unpublished paper delivered at the IERG 3th Annual International Conference. July, Vancouver.NET, D.C. 1991. *Consciousness Explained*. London: Penguin.
- DENNET, D.C. 1991. *Consciousness Explained*. London: Penguin.
- DENZIN, N.K. 2003. Performing [Auto] ethnography politically. *The Review of Education, Pedagogy and Cultural Studies*, 25(3): 257 - 278.
- DENZIN, N.K. 2003. *Performance Ethnography: Critical Pedagogy and the Politics of Culture*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- DEVAULT, M.L. 1997. Personal writing in social sciene: Issues of production and interpretation. In Hertz, R. (ed.). *Reflexivity and Voice*. Thousand Oaks, Calif.: Sage. 216-228.
- DE VILLIERS, E. 1990. *Walking the Tightrope: Recollections of a Schoolteacher in Soweto*. Parklands: Jonathan Ball Publishers.
- DOLBY, N. 2001. *Constructing Race: Youth, Identity, and Popular Culture in South Africa*. Albany: State University of New York Press.
- DOLORIERT, C. & SAMBROOK, S. 2011. Accommodating an autoethnographic PhD: The tale of the thesis, the viva voce and the traditional business school. *Journal of Contemporary Ethnography*, 40(5): 582 – 615.
- DONALD, D., LAZARUS, S. & LOLWANA, P. 2002. *Educational Psychology in Social Context*. (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- DU GAY, P. 1997. *Production of Culture, Cultures of Production*. London: Sage.
- DUNCAN, M. 2004. Autoethnography: Critical appreciation of an emerging art. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(4): 1 - 14.
- DURRHEIM, K. 2005. Socio-spatial practice and racial representations in a changing South Africa. *South African Journal of Psychology*, 35(3): 444-59.
- DYSON, M. 2007. My story in a profession of stories: Auto ethnography - an empowering methodology for educators. *Australian Journal of Teacher Education*, 32(1): 36 - 48.
- ELLIS, C. 2004. *The Ethnographic I: A Methodological Novel about Autoethnography*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
- ELLIS, C. 1991. Sociological introspection and emotional experience. *Symbolic Interaction*, 14(1): 23 - 50.

- ELLIS, C. 1998. "I hate my voice": Coming to terms with minor bodily stigmas. *The Sociological Quarterly*, 39(4): 517 - 534.
- ELLIS, C. & BOCHNER, A.P. 2000. Autoethnography, personal narrative, reflexivity: researcher as subject. In Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (eds.). *Handbook of Qualitative Research*. (2nd ed.). Thousand Oaks, Calif.: Sage. 733-768.
- ELLIS, C. 1999. Heartful autoethnography. *Qualitative Health Research*, 9(5): 669 - 683.
- ENGELBRECHT, P., GREEN, L., NAICKER, S. & ENGELBRECHT, L. 1999. *Inclusive Education in Action in South Africa*. Pretoria: Van Schaik.
- FATAAR, M.A. 2010. Education Policy Development in South Africa's Democratic Transition, 1994 – 1997. Stellenbosch: SunMedia.
- FATAAR, M. A. 2010. Youth self-formation and the 'capacity to aspire': the itinerant 'schooled' career of Fuzile Ali across post-apartheid space. *Perspectives in Education*, 28(3): 34 - 45.
- FATAAR, M.A. 2010. Pedagogy of Hope in the 'Capacity to Aspire': Youth subjectivity across the Post-apartheid Schooling Landscape. Inaugural delivered at the Department of Education Policy Studies, University Stellenbosch. 01 June, Stellenbosch.
- FREEMAN, M. & PREISSLE, J. 2010. Pedagogical ethical dilemmas in a responsive evaluation of a leadership program for youth. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 463 - 478.
- FRISOLI, P. S. 2010. Assumptions, emotions, and interpretations as ethical moments: navigating a small-scale cross-cultural online interviewing study. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 393 - 405.
- GERGEN, K.J. 2000. *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life*. New York, NY: Basic Books.
- GEBER, H & KOYANA, S. 2012. Mentoring unemployed science graduates in South Africa: early lessons. *Acta Academica*, 44(2): 88 - 109.
- GILDERSLEEVE, R.E. 2010. Dangerously important moment(s) in reflexive research practices with immigrant youth. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 407 - 421.
- GOLDBERG, N. 2006. *Writing Down The Bones: Freeing the Writer Within*. Boston: Shambhala.
- GREEN, M. 2000. *Releasing the Imagination: Essay on Education, the Arts and Social Change*. San Francisco: Jossey-Bass.

- GREEN, M. 1967. *The public school and the private vision. Existential encounters for teachers*. San Francisco: Jossey-Bass.
- HALQUIST, D. MUSANTI, S.I. 2010. Critical incidents and reflection: turning points that challenge the researcher and create opportunities for knowing. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 449 - 461.
- HANEKOM, A. 2005. Om tot beter verstaan van die leesproses te kom: 'n outobiografiese narratief. Ongepubliseerde M.Ed. verhandeling. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch.
- HARMAN, G. 2007. *Heidegger Explained: From Phenomenon to Thing*. Chicago: Open Court.
- HATTAM, R., BRENNAN, M., ZIPIN, L., & COMBER, B. 2009. Researching for social justice: contextual, conceptual and methodological challenges. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 30(3): 303 - 316.
- HAYLER, M. 2011. *Autoethnography, Self-Narrative and Teacher Education*. Rotterdam: Sense Publishers.
- HELD, D. 1980. *Introduction to Critical Theory: Horkheimer to Habermas*. London: Hutchinson.
- HEMINGWAY, E. 1952. *The Old Man and the Sea*. London: Jonathan Cape.
- HEYSTEK, J. 2011. Lead, Manage or Govern Schools For Results – Which Results? Inaugural delivered at the Departement of Education Policy Studies, University Stellenbosch. 25 October, Stellenbosch.
- HIRSCHAUER, S. 2006. Putting things into words. Ethnographic description and the silence of the social. *Human Studies*, 29(4): 413 – 441.
- HUNT, C. 2006. Travels with a turtle: metaphors and the making of a professional identity. *Reflective Practice*, 7(3): 315 - 332.
- JACOBS, I. 2007. Performing the Self: autobiography, narrative, image and text in self-representations. Unpublished masters theses. Stellenbosch: Stellenbosch University.
- KEMP, T. 2011. *Skool*. Cape Town: Tafelberg.
- KINCHELOE, J.L. 2005. Autobiography and critical ontology: Being a teacher, developing a reflective persona. In Roth, W. (ed.). *Auto/Biography and Auto/Ethnography: Praxis of Research Method*. Rotterdam: Sense Publishers.
- King, S. 2000. *On Writing: A Memoir of the Craft*. New York: Scribner.
- KOVACH, J.A. 1998. Macroecological reforms as a strategy for reducing educational risks associated with poverty. *Journal of Education Policy*, 13(2): 167 - 178.

- KUNTZ, A.M. 2010. Representing representation. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 423 - 433.
- LANDSBERG, E. 2005. *Addressing Barriers to Learning: A South African Perspective*. Pretoria: Van Schaik.
- LAPADAT, J.C. 2009. Writing our way into shared understanding. Collaborative autobiographical writing in the qualitative methods class. *Qualitative inquiry*, 15(6): 955 – 979.
- LEE, C.D. 2010. Soaring above the clouds, delving the ocean's depths: Understanding the ecologies of human learning and the challenge for education science. *Educational Researcher*, 39(9): 643 - 655.
- LEMMER, E.M. 2012. Konstruering van die akademiese *habitus*: 'n analitiese outo-etnografie van 25 jaar in die akademiese wereld. *LitNet Akademies: 'n Joernaal vir die Geesteswetenskappe*, 9(3). [Online]. Available: <http://www.litnet.co.za/Category/akademies/litnet-akademies/litnet-akademies-geesteswetenskappe> [2012, November 29].
- LEOTARD, J.F. 1984. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- LOLLAR, K. 2010. The liminal experience: Loss of the extended self after the fire. *Qualitative Inquiry*, 16(4): 262 - 270.
- LUKE, A. 2011. Generalizing across borders: Policy and the limits of educational science. *Educational Researcher*, 40(8): 367 - 377.
- MACINTYRE, C. & DEPONIO, P. 2003. *Identifying and Supporting Children with Specific Learning Difficulties: Looking beyond the Label to Assess the Whole Child*. Londen: RoutledgeFalmer.
- MACQUARRIE, J. 1972. *Existentialism*. London: Hutchinson.
- MARSHALL, C. & MITCHELL, B.A. 1991. The assumptive world of fledgling administrators. *Education and Urban Society*, 23(4): 396 - 415.
- McDOWELL, L. 1999. *Gender, Identity and Place: Understanding Feminist Geographies*. Cambridge: Polity Press.
- MEYER, W.F., MOORE, C. & VILJOEN, H.G. 2008. *Personology: From Individual to Ecosystem*. (4th ed.). Johannesburg: Heinemann.
- MORRISON, T. 1987. *Beloved*. London: Vintage.
- MOSELSON, J. 2010. Subjectivity and reflexivity: Locating the self in research on dislocation. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 479 - 494.

- MUNCEY, T. 2005. Doing autoethnography. *International Journal of Qualitative Methods*, 4(1): 1 - 12.
- MYKHALOVSKIY, E. 1996. Reconsidering table talk: Critical thoughts on the relationship between sociology, autobiography, and self-indulgence. *Qualitative Sociology*, 19(1): 131 – 151.
- NEL, B.F. 1971. Die ontstaan en opkoms van 'n moderne antropologies-eksistensiële psigologie. *South African Psychologist*, 1(2): 2 - 10.
- NÜSSBAUM, M.C. 2001. *Upheavals of Thought: The Intelligence of Emotions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PATEMAN, T.. 2003. The empty word and the full word: The emergence of truth in writing. In: Hunt, C. & Sampson, F. *The self on the page. Theory and practice of creative writing in personal development*. (eds.). London: Jessica Kingsley. 153 - 163.
- PERRY, B.G. 2000. Beginning anew: doing qualitative research. *Canadian Journal of Sociology*, 25(1): 97-107.
- PRINSLOO, E. 2001. Working towards inclusive education in South African classrooms. *South African Journal of Education*, 21(4): 344 - 348.
- RACHELS, J. 1986. *The Elements of Moral Philosophy*. New York: McGraw-Hill.
- RALLIS, S.F. 2010. 'That is NOT what's happening at Horizon!' : Ethics and misrepresentation knowledge in text. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 435 - 448.
- RALLIS, S.F. & Rossman, G.B. 2010. Caring reflexivity. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 495 - 499.
- REAY, D & WILIAM, D. 1999. I'll be a nothing: Structure, agency and the construction of identity through assessment. *British Educational Research Journal*, 25(3): 343 - 354.
- REED-DANAHAY, D.E. 1997. *Auto/Ethnography: Rewriting the Self and the Social*. Oxford: Berg.
- REED-DANAHAY, D. 2002. Turning Points and textual strategies in ethnographic writing. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 15(4): 421 - 425.
- RHEDDING-JONES, J. 1996. Researching early schooling: poststructural practices and academic writing in an ethnography. *British Journal of Sociology of Education*, 17(1): 21 - 37.

- RICHARDS, R.J. 2012. "You look very well for a transplant": Autoethnographic Narrative and Identity in Chronic Kidney Disease, Kidney Failure and the Life Post-Transplant. Unpublished doctoral dissertation presented. Stellenbosch: Stellenbosch University. [Online]. Available: <http://scholar.sun.ac.za/handle/10019.1/19909> [2012], November 29].
- RICHARDSON, L. 1994. Writing: A Method of Inquiry. In Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (eds.). *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage. 516 - 529.
- RILKE, R.M. 2004. *Letters to a Young Poet*. New York: Norton.
- ROSMANN, G.B. & RALLIS, S.F. 2010. Everyday ethics: reflections on practice. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(4): 379 - 391.
- RUDRUM, D. 2005. From narrative representation to narrative sse: Towards the limits of definition. *Narrative*, 13(2): 195 - 204.
- SHIELDS, D. 2010. *Reality Hunger: A Manifesto*. New York: Alfred A. Knopf.
- SPARKES, A.C. 2007. Embodiment, academics, and the audit culture: a story seeking consideration. *Qualitative Research*, 7(4): 521 - 550.
- SPRADLEY, J.P. & McCURDY, D.W. 1988. *The Cultural Experience: Ethnography in Complex Societies*. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press.
- SPRY, T. 2001. Performing autoethnography: An embodied methodological praxis. *Qualitative Inquiry*, 7(6): 706 - 732.
- STEIN, S. 1999. *Solutions for Writers: Practical Craft Techniques for Fiction and Non-fiction*. London: Souvenir Press.
- STEYN, M.E. 1999. *The Shifting Sands of Whiteness: The Return of the Repressed in White Identity in the New South Africa*, National Communication Association Annual Convention, New York.
- STEYN, M.E. 2001. "Whiteness Just Isn't What it Used to Be": *White Identity in a Changing South Africa*. Albany: State University of New York Press.
- STEYN, M.E. & Foster, D. 2008. Repertoires for talking white: Resistant whiteness in post-apartheid South Africa. *Ethnic and Racial Studies*, 31(1): 25 - 51.
- TAMBOUKOU, M. & BALL, S.J. 2003. *Dangerous Encounters: Genealogy and Ethnography*. New York: Peter Lang.
- TAYLOR, J.B. 2008. *My Stroke of Insight*. London: Hodder & Stoughton.
- THOMSON, P. 2004. Severed heads and compliant bodies? A speculation about principal identities. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 25(1): 43 - 59.
- TOMASELLI, K.G. (ed.). 2007. *Writing in the San/d: Autoethnography among Indigenous Southern Africans*. Lanham, MD: Altamira Press.

- TRIGG, R. 1999. *Ideas of Human Nature: An Historical Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- TRAHAR, S. (ed.). 2006. *Narrative Research on Learning: Comparative and International Perspectives*. Oxford: Simposium Books.
- VAN NIEKERK, M. 2004. *Agaat: Roman*. Kaapstad: Tafelberg.
- VOITHOFER, R. 2005. Designing new media education research: The materiality of data, representation, and dissemination. *Educational Researcher*, 34(9): 3-14.
- VORSTER, P.J. & Sutcliffe, C.M. 2000. The role of teachers in the identity formation of adolescents restrained in their becoming. *South African Journal of Education*, 20(1): 10-15.
- WAGHID, Y. 2001. Is Outcomes-based education a sufficient justification for education? *South African Journal of education*, 21(2): 127 - 132.
- WAGHID, Y. 2009. Education for responsible citizenship: Conversation. *Perspectives in Education*, 27(1): 85 - 90.
- WAGHID, Y. 2009. Cosmopolitanism and education: learning to talk back. *South African Journal of Higher Education*, 23(1): 5 - 7.
- WALL, S. 2006. An autoethnography on learning about autoethnography. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(2): 1 - 12.
- WALLACE, M. 1996. Policy interaction and policy implementation: A case of school merger under Duress. *Educational Management Administration and Leadership*, 24(3): 263 - 275.
- WATSON, S. 1990. *Selected Essays 1980 – 1990*. Cape Town: Carrefour Press.
- WILSON, V. 1998. The last blue mountain? Doing educational research in a contract culture. In Walford, G. (ed.). *Doing Research about Education*. London: Falmer Press. 64 - 76.
- YANCEY, P. 2003. *Rumours of Another World: What on Earth are we Missing?* Grand Rapids, Michigan: Zondervan.
- ZIPIN, L. et al. 2012. *Education for Futures in Marginalized regions: A sociological framework for rethinking and researching aspirations*. Victoria University.
- ZIPIN, L. 2005. The Pedagogical Challenge: Facing the aporetic madness of social justice. AARE 2005 Annual Conference.

ADDENDA

Performatief

- A WKOD Toestemming vir navorsing
- B Die funksionering van ILST
- C Leerondersteuning foute-analise
- D Woord/klank herkenning
- E Visuele/ Ouditiewe diskriminasie
- F ICE Spelling test
- G Individuele diagnostiese leestoets: graad 6
- H Individuele diagnostiese leestoets: graad 7
- I Ballard rekenkunde toets
- J Ballard meting
- K Young groep wiskunde toets
- L Young groep wiskunde toets
- M Young groep wiskunde meting
- N Connors evaluering onderwysersvraelys
- O Connors evaluering onderwysersvraelys

Meelewing

- P Leerder tekening/ skryf
- Q Leerder tekening / wiskunde
- R Leerder tekening / woorde
- S Leerder tekening / sokker plakkaat
- T Leer van lyne: (persepsie)
- U Leer van lyne: (persepsie)
- V Leer van lyne: (persepsie)
- W Stem van 'n vrou

A WKOD Toestemming vir navorsing

DIREKTORAAT: NAVORSING

Audrey.wyngaard2@pgwc.gov.za
tel.: +27 21 467 9272 faks: 0865902282
Privaatsak x9114, Kaapstad 8000
wced.wcape.gov.za

VERWYSING: 20120903-0057

NAVRAE: Dr A.T Wyngaard

Mev Marietjie Van der Merwe
Unit 4334
Greenways
Strand
7140

Beste Mev Marietjie Van der Merwe

NAVORSINGSVOORSTEL: SPANNING TUSSEN PERFORMATIWITEIT EN MEELEWING IN DIE ONDERWYS: 'N OUTO-ETNOGRAFIESE REIS

U aansoek om bogenoemde navorsing in skole in die Wes-Kaap te onderneem, is toegestaan onderhewig aan die volgende voorwaardes:

1. Prinsipale, opvoeders en leerders is onder geen verpligting om u in u ondersoek by te staan nie.
2. Prinsipale, opvoeders, leerders en skole mag nie op enige manier herkenbaar wees uit die uitslag van die ondersoek nie.
3. U moet al die reëlings met betrekking tot u ondersoek self tref.
4. Opvoeders se programme mag nie onderbreek word nie.
5. Die ondersoek moet onderneem word vanaf **01 September 2012 tot 28 September 2012**.
6. Geen navorsing mag gedurende die vierde kwartaal onderneem word nie omdat skole leerders op die eksamen (Oktober tot Desember) voorberei.
7. Indien u die tydperk van u ondersoek wil verleng, moet u asb met **Dr A.T. Wyngaard** in verbinding tree by die nommer soos hierbo aangedui, en die verwysingsnommer aanhaal.
8. 'n Fotostaat van hierdie brief sal oorhandig word aan die prinsipaal van die inrigting waar die beoogde navorsing sal plaasvind.
9. U navorsing sal beperk wees tot die lys van skole soos wat by die Wes-Kaap Onderwysdepartement ingedien is.
10. 'n Kort opsomming van die inhoud, bevindinge en aanbevelings van u navorsing moet voorsien word aan die Direkteur: Onderwysnavorsing.
11. 'n Afskrif van die voltooid navorsingsdokument moet ingedien word by:

**Die Direkteur: Navorsingsdienste
Wes-Kaap Onderwysdepartement
Privaatsak X9114
KAAPSTAD
8000**

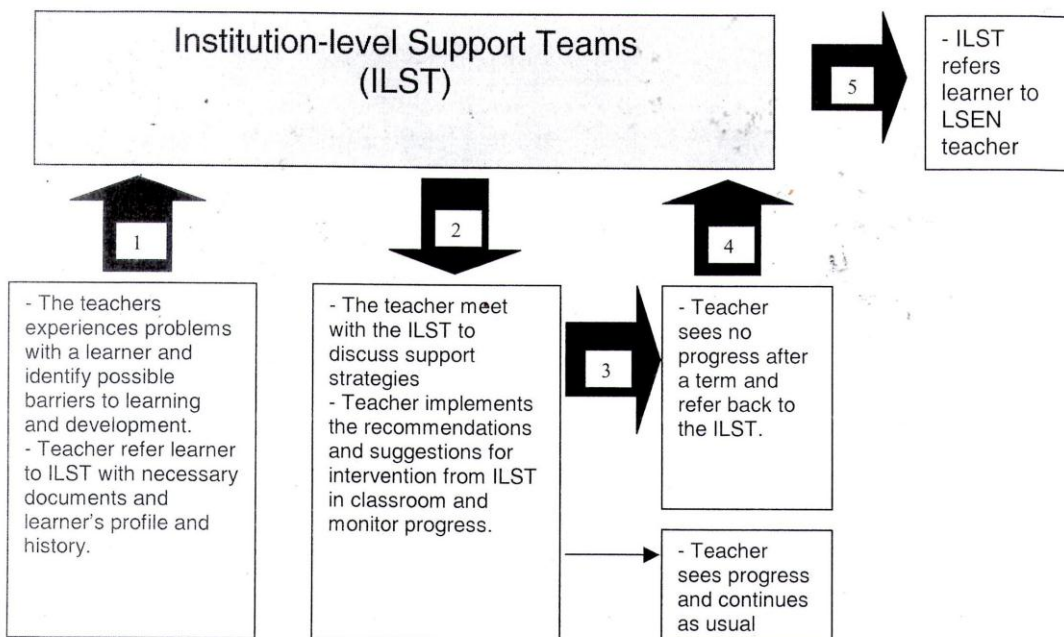
Ons wens u sukses toe met u navorsing.
Die uwe

Geteken: Dr Audrey T Wyngaard
vir: **HOOF: ONDERWYS**
DATUM: 03 September 2012

B Die funksionering van ILST (Institution level support teams) as verwysingsprosedure na die leerondersteuner onderwysers

FUNCTIONING OF ILST

The functioning of the Institution-level Support Teams (ILST) can be explained by the following diagram:

The Institution-level Support Teams (ILST) are "teams established by institutions in general, further and higher education, as an institution-level support mechanism whose primary function is to put in place co-ordinated school, learner and educator support services" (SIAS, 2008).

- The function of the ILST is firstly to assist the teacher with classroom intervention strategies to support a learner who experiences barriers to learning.
- An Individual Support Plan (ISP) is drawn up by the teacher together with the input from the parent/guardian and the ILST. This plan is then implemented by the class teacher.
- Should the learner not show satisfactory progress, the ILST is approached again where a referral to the LSEN teacher could be made.
- Only after this process may a learner be referred to the LSEN teacher.
- The ILST should meet preferably at least once a month.
- It consists of specialist teachers and it is recommended that senior teachers and representatives of each grade serve on the ILST.
- Where LSEN teachers are itinerant careful consideration should be given when placing a learner
 - E.g. priority should be given to learners who will benefit from the learning support.
 - Gr 3 and gr 6 systemic evaluation.
 - Foundation phase learners must be placed on the timetable first.
 - Where the school has strong foundation phase teachers, the LSEN teacher can accommodate do the intermediate phase learners.
- The LSEN teacher serves on the ILST, but the co-ordination thereof must be done by the school and the LSEN teacher may also not be utilised as a scribe.

C Leerondersteuning Foute-analise

Wes-Kaap Onderwysdepartement / Western Cape Education Department / iSebe leMfundo
 leNtshona Koloni
 Leerondersteuning / Learning Support / Ukuncedisa Kwe Zemfundo
 Bellville Streek / Region

Foute-analise / Analysing mistakes: Lees / Reading

Fout / Mistake:	Voorbeeld / Example:
Onvoldoende kennis van klinkers. Inadequate knowledge of vowels.	Bv. bos i.p.v. bas, pit i.p.v. put Eg. hot i.s.o. hat, hut i.s.o. hat
Onvoldoende kennis van medeklinkers. Inadequate knowledge of consonants.	Bv. hy i.p.v. jy, top i.p.v. fop Eg. tall i.s.o. fall, pot i.s.o. dot
Onvoldoende kennis van dubbelklinkers. Inadequate knowledge of long vowels.	Bv. vak i.p.v. vaak, dip i.p.v. diep, toe i.p.v. tou Eg. fir i.s.o. fire, breed i.s.o. bread
Vaardigheid om te analiseer en sintetiseer. Difficulty with analysing/synthesising	Bv. b-r-a-k = bak i.p.v. brak Eg. d-r-u-g = dug i.s.o. drug
Laat klanke/letters/woorde weg. Omission of sound/letters/words.	Bv. outjie i.p.v. outjies, kind i.p.v. kinders Eg. stop i.s.o. stopped, child i.s.o. children
Invoeging van klanke/letters/woorde. Insertion of letters/sounds/words.	Bv. tamaaie i.p.v. tamaai, boetie i.p.v. boet Eg. this i.s.o. his, halve i.s.o. have
Vervang letters/klanke/woorde. Substitution of letters/sounds/words.	Bv. suiste i.p.v. tuiste, en i.p.v. ek, gaan i.p.v. gou. Eg. an i.s.o. at, that i.s.o. this, this i.s.o. these
Omdraaiing/vervanging. Reversal of words.	Bv. tal i.p.v. lot, dly i.p.v. bly, nan i.p.v. man, nee i.p.v. een Eg. was i.s.o. saw, on i.s.o. no, pot i.s.o. top
Foutiewe volgorde van letters/klanke in woorde. Incorrect sequence of letters/sounds.	Bv. krot i.p.v. kort, boord i.p.v. brood. Eg. from i.s.o. form, eelectric i.s.o. electric
Foutiewe lettergreepverdeling. Inadequate syllabification.	Bv. gee-sels i.p.v. gesels, klim-aat i.p.v. klimaat Eg. bec-ause i.s.o. because

D Woord/Klank Herkenning

Answer Sheet

WORD RECOGNITION
(Test A)

Date:

Name: Standard:

Date of birth: Age:

Grade 3

after	bridge	traffic	final
tonight	twice	laugh	breath
enough	stitch	anyone	remind
grocer	knife	thumb	single
writer	ripple	squeeze	whether

Total:

Sound Recognition: Learner's copy.

j	b	z	a	p
d	c	u	j	f
x	g	l	w	qu
k	i	l	m	y
l	n	v	e	h
c	o	r	s	i
t	qu	b	p	d

E Visuele/Ouditiewe diskriminasie

Toets 2 vir visuele diskriminasie

Verwarring weens eenderse voorkoms

Onderstreep die letters en woorde wat lyk soos die eerste in elke ry:

1.
 u n m u v w n u m n u
 b a d p b g t b d p q
 n h n u r m n u r h n
 a o b a d g e o a b a o
 e o c e a o e c a e o
 o m e o c o e a o e a o
 h n w m n v m n w n m
 n k h n l h l k h k

Tyd _____

2.
 ee oo aa ee cc ae oe ee eo oo cc
 aa ea ae ao oo cc aa ee oa oe oa
 oo oa ao ac co oo oa oo ee oc oo
 uu nu un uu nn vu uv uu un nn vv
 ie ei ii ee ie ia ic ei ie ee ei
 eu cu au eu en ev eu ea eu ui en
 ei ei ii ee ie ci oi er ei er ci
 ou no on ov ou uo no ou oo no ou
 ui ni vi ui iu eu ue ui ni vi ui
 oe oc oa oe co oc oe oa oe oi oe

Tyd _____

3.
 hy my sy hy by by ly hy wy ly hy
 bak rak bak dak bek bok bak buk brak
 sag sog sag sug nag gas sag ras saag
 huis luis huis buis tuis huis hus ruis bus
 meet neut maat meet met meer meel meet
 boos bees baas boos bos boor hoes boos
 naam raam neem saam naam neem maan naam
 plek pluk plek plak lek piek plek naam
 skrif skrik skrif drif skryf skrif drif skrif
 beskik skrik geskrik strik beskik geskik beskik

Tyd _____

Bylae 4

Toets vir auditiewe diskriminasie

Toepassing

Verduidelik eers vooraf met enkele voorbeelde wat van die kind verwag word. Die kind moet sê of die woorde dieselfde of anders is. Lees die woorde duidelik, bv. man - kan. Die kind moet nie die toetsafnemer se lippe kan sien as die woorde gelees word nie.

Voorbeelde

man - kan	pas - das
bang - slang	laat - laat
mooi - rooi	boer - boer
piets - iets	bak - sak
mens - wens	bang - tang
vol - volg	ken - pen
wenk - wenk	lank - bank
teel - veel	woon - toon
dier - hier	klank - klank
vang - van	praat - praat
nies - vies	aan - gaan
mier - nier	room - soom
gaan - gaan	word - word
boor - boor	klaar - blaar
kind - vind	gister - register

Foute

Moontlike aanduidings van klanknuansdoofheid is wanneer 'n 10-jarige kind meer as twee foute begaan; 'n 9-jarige meer as 3 foute, ens. (tel elke keer een fout by vyf 'n jonger ouderdom).

F ICE- Spelling Test

ICE - SPELLING LIST

Instructions:

"Today we are going to write a number of words." Listen carefully and write each word next to its number. The first words are easier than those that follow. Do your best and try to get as many correct as you can."

Each word has to be pronounced separately. The pronunciation should be quite distinct, without any dislocation of the syllables. Each word may be repeated once only, but is not to be illustrated in a sentence or phrase. The tester begins with the first word and reads each word in succession. There is no time limit. The class tempo is more important than that of the individual pupil. Pupils should be discouraged from making repeated changes or excessively slow writing by speeding up the rate at which the words are read. The test may be discontinued when seven words are consecutively spelt incorrectly.

1. look	2. bed	3. top	4. hat	5. fox
6. box	7. frog	8. sit	9. old	10. ship
11. duck	12. time	13. time	14. wing	15. girl
16. help	17. fly	18. open	19. sixteen	20. bunch
21. stove	22. bone	23. puppy	24. number	25. brother
26. sound	27. finish	28. smile	29. children	30. again
31. corner	32. wedding	33. shower	34. torch	35. delay
36. skirt	37. music	38. telephone	39. fence	40. value
41. thought	42. laugh	43. warning	44. title	45. velvet
46. ninety	47. energy	48. growth	49. creature	50. harbour
51. example	52. article	53. complaint	54. entrance	55. sleeve
56. concert	57. guide	58. method	59. graceful	60. require
61. drought	62. transfer	63. yawn	64. favour	65. manager
66. pattern	67. gallery	68. region	69. ache	70. chocolate
71. impossible	72. cyclist	73. caution	74. autumn	75. continent
76. parachute	77. luggage	78. frequently	79. contribution	80. scholar
81. experience	82. messenger	83. vertical	84. original	85. audience
86. chaos	87. quotient	88. innocent	89. similarly	90. renewal
91. vicinity	92. tolerance	93. leisure	94. committed	95. fictitious
96. adequate	97. coincidence	98. pursuit	99. pneumonia	100. silhouette

ICE - COMPLETE NORMS

Gr 1:1	1	2	3	4	5	6	7	Gr 1:2
Gr 1:3	8	9	10	11	12	13	14	15
Gr 2:1	17	18	19	20	21	22	23	16
Gr 2:3	24	25	26	27	28	29	30	31
Gr 3:1		33	34	35	36	37		32
Gr 3:3		38	39	40	41	42	43	44
Gr 4:1		45	46	47	48	49		
Gr 4:3		50	51	52	53	54	55	56
Gr 5:1			57	58	59			
Gr 5:3		60	61		62	63		
Gr 6:1		64	65		66	67		
Gr 6:3		68	69	70	71	72		
Gr 7:1			73		74			
Gr 7:3		75	76		77	78		
Gr 8:1			79		80			
Gr 8:3			81		82			
Gr 9:1			83		84			
Gr 9:3			85		86			
Gr 10:1				87				
Gr 10:3				88				
Gr 11:1				89				
Gr 11:3				90				
Gr 12								

G Individuele Diagnostiese Leestoets; Graad 6

18

Antwoordblad

INDIVIDUELE DIAGNOSTIESE LEESTOETS

(Toets A)

Datum:.....

Naam:..... Graad :.....

Geboortedatum:..... Ouderdom:

Graad 6.

Sout was vroeër een van die waardevolste dinge wat 'n mens in die hele wêreld kon kry. Dit was so waardevol dat mense dit dikwels as ruilmiddel gebruik het. Dit was in die dae toe mense nog nie muntstukke gebruik het nie. Die mense het net eenvoudig 'n hoeveelheid sout saamgeneem en by hulle buurman of by die winkels iets daarvoor gaan ruil. Dit was glad nie so gerieflik soos muntstukke nie, maar aangesien die mensdom nie daarsonder kon klaarkom nie, was dit iets wat baie in aanvraag was.

1. Wat was sout vroeër? (Een van die waardevolste dinge)
2. Waarvoor is sout dikwels in die ou dae gebruik? (As 'n ruilmiddel)
3. Hoekom het hulle sout as 'n ruilmiddel gebruik? (Omdat hulle nie muntstukke gehad het nie)
4. Waar het hulle die sout geruil? (By die winkel of die buurman)
5. Hoekom het elkeen na sout gesoek? (Hulle kon nie daarsonder klaarkom nie)

H Individuele diagnostiese leestoets Graad 7

19.

Antwoordblad INDIVIDUELE DIAGNOSTIESE LEESTOETS (Toets A)	
Datum:	
Naam:	Graad:
Geboortedatum:	Ouderdom:
Graad 7. Ons lees byna elke dag in die koerante of tydskrifte van gevalle waar mense van 'n gewisse dood deur bloedoortapping gered is. Trouens, bloedoortapping is vandag een van die kragtigste wapens in die stryd teen siekte en dood. Van oudsher af glo die mense dat bloed lewegewende en selfs magiese kragte besit. In die primitiewe volke se godsdiens speel bloedoffers nog steeds 'n belangrike rol. Soms word daar in ons land gerugte ontvang van primitiewe swart volke wat hulle medemens om die lewe bring omdat hulle die mense se bloed of liggaamsdele wil gebruik om die vrugbaarheid van hulle vee of landerye te verseker. 1. Wat lees ons byna elke dag in die koerante? (Van persone wat van die dood gered is) 2. Wat is een van die kragtigste wapens teen siekte en dood? (Bloedoortappings) 3. Waarin speel bloedoffers 'n groot rol? (In die primitiewe volke se godsdiens) 4. Watter gevalle word so af en toe rugbaar gemaak? (Van primitiewe swart volke wat hulle medemens om die lewe bring) 5. Hoekom word hierdie mense om die lewe gebring? (Omdat hulle die bloed en liggaamsdele as medisyne wou gebruik)	

I Ballard Rekenkunde Toets

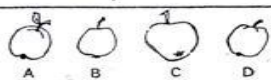

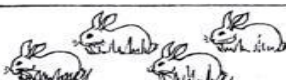

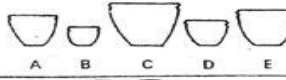

1 MINUUT		BALLARD REKENKUNDE TOETS	
OPTEL		NAAM:	AFTREK
1.	$1 + 2 =$ _____	1.	$2 - 1 =$ _____
2.	$4 + 1 =$ _____	2.	$3 - 2 =$ _____
3.	$2 + 2 =$ _____	3.	$5 - 1 =$ _____
4.	$2 + 4 =$ _____	4.	$6 - 2 =$ _____
5.	$3 + 2 =$ _____	5.	$5 - 3 =$ _____
6.	$4 + 3 =$ _____	6.	$2 - 2 =$ _____
7.	$2 + 5 =$ _____	7.	$7 - 2 =$ _____
8.	$5 + 4 =$ _____	8.	$6 - 4 =$ _____
9.	$3 + 5 =$ _____	9.	$7 - 3 =$ _____
10.	$8 + 2 =$ _____	10.	$6 - 3 =$ _____
11.	$4 + 4 =$ _____	11.	$8 - 2 =$ _____
12.	$5 + 2 =$ _____	12.	$7 - 5 =$ _____
13.	$6 + 4 =$ _____	13.	$8 - 3 =$ _____
14.	$1 + 8 =$ _____	14.	$7 - 4 =$ _____
15.	$3 + 7 =$ _____	15.	$9 - 3 =$ _____
16.	$6 + 3 =$ _____	16.	$8 - 5 =$ _____
17.	$2 + 6 =$ _____	17.	$10 - 4 =$ _____
18.	$5 + 5 =$ _____	18.	$9 - 5 =$ _____
19.	$7 + 2 =$ _____	19.	$10 - 3 =$ _____
20.	$4 + 6 =$ _____	20.	$9 - 4 =$ _____
21.	$7 + 5 =$ _____	21.	$11 - 2 =$ _____
22.	$8 + 3 =$ _____	22.	$10 - 6 =$ _____
23.	$4 + 9 =$ _____	23.	$12 - 3 =$ _____
24.	$6 + 8 =$ _____	24.	$11 - 6 =$ _____
25.	$7 + 6 =$ _____	25.	$12 - 5 =$ _____
26.	$9 + 8 =$ _____	26.	$13 - 4 =$ _____
27.	$9 + 6 =$ _____	27.	$15 - 9 =$ _____
28.	$8 + 7 =$ _____	28.	$14 - 6 =$ _____
29.	$5 + 9 =$ _____	29.	$17 - 8 =$ _____
30.	$7 + 9 =$ _____	30.	$16 - 7 =$ _____

J Ballard Meting

BALLARD 1 MIN. ±					
Seuns/ Boys	+	Meisies/ Girls	Seuns/ Boys	-	Meisies/ Girls
	1			1	
	2			2	
	3			3	
	4			4	
	5			5	
<hr/>					
6:0	6		7:0	6	7:0
6:4	7	6:3	7:3	7	7:0
6:8	8	6:6	7:6	8	7:4
7:0	9	6:9	7:9	9	7:8
	10	7:0	8:0	10	8:0
<hr/>					
7:4	11	7:3	8:3	11	8:3
7:8	12	7:6	8:6	12	8:6
8:0	13	7:9	8:9	13	8:9
8:2	14	8:0	9:0	14	9:0
8:4	15	8:4	9:3	15	9:3
<hr/>					
8:6	16	8:8	9:6	16	9:6
8:8	17	9:0	9:9	17	9:9
8:10	18	9:3	10: 0	18	10: 0
9:0	19	9:6	10: 4	19	10: 4
9:3	20	9:9	10: 8	20	10: 8
<hr/>					
9:6	21	10: 0	11: 0	21	11:0
9:9	22	10: 3	11: 3	22	11:4
10:0	23	10: 6	11: 6	23	11:8
10:3	24	10: 9	11: 9	24	12:0
10:6	25	11: 0	12: 0	25	12:3
<hr/>					
10:9	26	11: 3	12: 3	26	12:6
11:0	27	11: 6	12: 6	27	12:9
11:3	28	11: 9	12: 9	28	13:0
11:6	29	12: 0	13: 0	29	13:3
11:9	30	12: 3	13: 3	30	13:6

K Young Groep Wiskunde Toets

FORM A	GROUP MATHEMATICS TEST	D. YOUNG	FORM A	ORAL	CUMP.	TOTAL	
Name	Date		Page 1				
School	Class		Page 2				
TOTALS							

   21, 22, 23, 25	M	 26 63 48 19 71	M	 10, 13, 16, 22	M	 	M	$2 + 1 =$ $5 + 4 =$ $8 + 3 =$ $17 + 5 =$ $7 + 9 =$ $44 + 10 =$ $11 + 18 =$ $40 + 30 =$ $57 + 23 =$ $62 + 37 =$ $16 + 19 =$ $26 + 27 =$ $60 + 69 =$ $35 + 46 =$
---	---	--	---	---	---	--	---	---

L Young Groep Wiskunde Vrae

YOUNG GROUP MATHEMATICS TEST

Front Page – oral section

(First example) **APPLES:** Point with your pencil to the apples on your paper. Now point to the largest apple. Below the apple there is a letter. Write the letter on the dotted line. (At each of these steps check that the children are following and repeat the instructions as often as necessary while giving help to any child who needs it.)

(Second example) **BOATS:** Now point to the toy boats. Count the boats. Write, on the dotted line, the number of boats. (Check that the dotted lines are being used. Repeat question from "Count ..." at least once.)

CUPS: Look at the cups. Two of the cups were broken. Write down how many were left. (Allow 7 seconds before the next question and between subsequent questions.)

SERIES: Look at the numbers. One number has been covered up. Write down what you think that number is. Write it on the dotted line.

SWEETS: How many children can have two sweets each? Write down how many children can have two sweets each.

LOAVES: Write down how many you would have if you bought another loaf.

SHAPES: Look at the first shape. Find the shape that is exactly the same and write its letter.

TARTS: How many tarts would be left if half of them were eaten?

RABBITS: Now find the rabbits at the top of the next column. Write down how many there would be if there were twice as many.

TRIANGLES: I had a square of paper and I cut off part A. Write the letter of the part that was left.

NUMBERS: Write down the number that has the most tens.

JARS: Each jar has a letter under it. Write the letter of the jar that is three-quarters full.

SERIES: What is the number that has been covered up? Write it on the dotted line.

BASINS: Each basin has a letter under it. Write down the letter of the middle-sized basin.

INTERSECTING CIRCLES: Write the letter that is in only two circles.

FRONT PAGE – COMPUTATION SECTION.

Allow 8 minutes to finish this section.

BACK PAGE – ORAL SECTION

FISH: Point to the bowls of fish. Each one has a letter under it. Write the letter of the bowl that has the most fish in it.

BIRDS: Look at the birds. One flew away. Write down how many were left.

SQUARES AND CIRCLES: Write down how many squares have crosses.

ENGINE: There are some wheels on the other side which you can't see. Write down how many wheels it has altogether.

CHOCOLATE: Write down the number of children who could have half a bar each.

TREES: Each tree has letter below it. Write down the letter of the fifth tree from the telephone pole.

KNIVES AND FORKS: How many people can have a knife and a fork each.

BAGS OF BRICKS: There are ten bricks in each bag. There are also some loose ones. Find them. Write down how many bricks there are altogether.

CLOCK: Now find the clock at the top of the next column. What time does it say? Write in on the dotted line. (Allow 30 seconds)

SHAPES: Look at the first shape. Write the letter of the shape that is exactly the same.

CIRCLES: Write the letter of the circle that is bigger than circle E and smaller than circle B.

MARBLES: Your paper tells you how many marbles Dick had. Jim had twice as many. How many marbles had they altogether?

BRICKS: How many bricks are there in the pile?

BOXES: The paper tells you how many of tomatoes the greengrocer had. Then he sold three and a half boxes. Write down how many boxes he had left.

NUMBERS: Write the number that is different from the others.

BACK PAGE – COMPUTATION SECTION

Allow 8 minutes to finish this section.

M Young groep wiskunde meting

YOUNG-TOETS

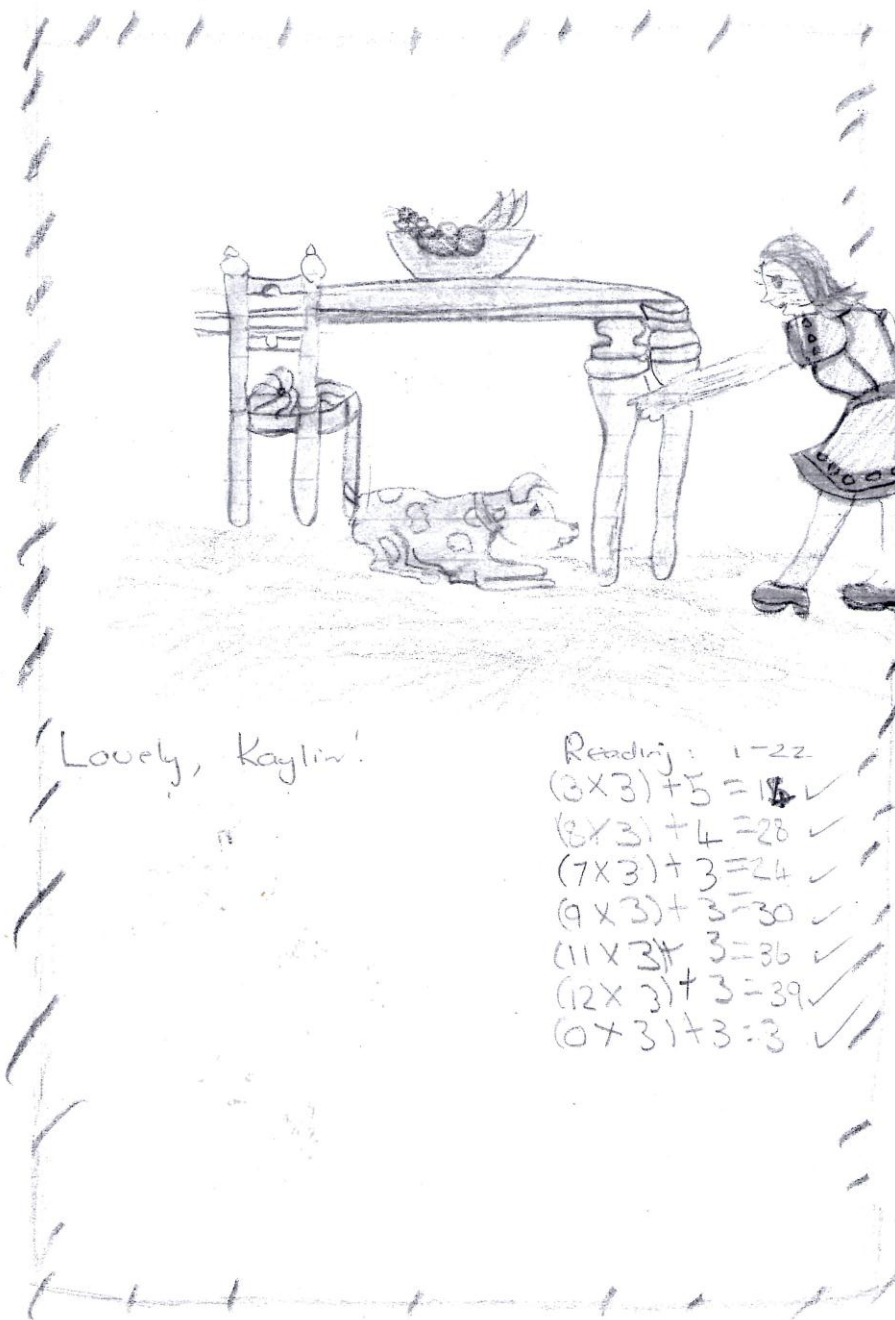
Telling	Wiskunde Jare	Ouderdom Maande	Telling	Wiskunde Jare	Ouderdom Maande
<4	<5	5	31	7	4
4	5	5	32	7	5
5,6	5	6	33	7	6
6	5	6	34	7	7
7	5	7	35	7	8
8	5	8	36	7	9
9	5	9	37	7	10
10	5	10	38	7	11
11	5	10	39	7	11
12	5	11	40	8	0
13	5	11	41	8	1
14	6	0	42	8	1
15	6	1	43	8	2
16	6	1	44	8	4
17	6	2	45	8	5
18	6	4	46	8	6
19	6	5	47	8	7
20	6	5	48	8	8
21	6	6	49	8	10
22	6	7	50	8	11
23	6	8	51	9	0
24	6	9	52	9	1
25	6	10	53	9	4
27	7	0	54	9	6
28	7	1	55	9	8
29	7	1	56	10	1
30	7	2	>56	>10	1

P Leerder Tekening/ skryf

Dit was my vieringsdag en Ek was
 toe Ek gaan koop vir Keesie en vir Binky
 toe vir my gaan want to hie haal om
 moedervig' team to hetki het my pesin
 koop vint my gaan mooi pesin koop
 hep Kinga Skep v&SIF my maag sodin mooi
 geen zing.

Q Leerder tekening wiskunde

**R Leerder tekening/
woorde**

Kafan
kyba

- groenteskou ✓
- sporbyeenkoms ✓
- konsert ✓
- stadsaal ✓
- waarom ✓
- glimlag ✓
- Greef ✓
- boontjierank ✓
- hartseer ✓
- belangrik ✓
- tekeninge ✓
- kasteel ✓
- Volgende ✓
- planne ✓
- voorsêr ✓
- aangaan ✓
- hardloop ✓
- kreun ✓
- meeste ✓
- konsert ✓

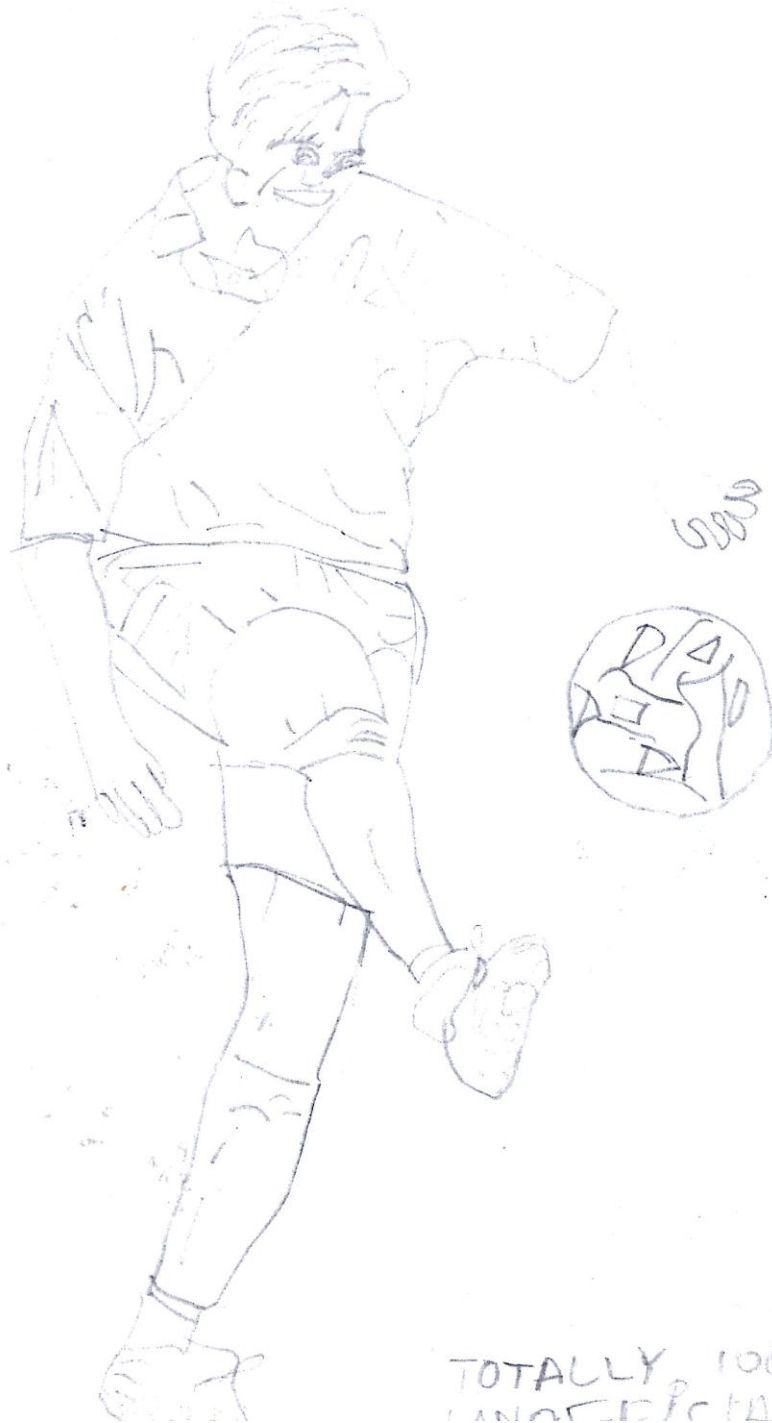
Kunstenaar

n ster!

**S Leerder tekening/ sokker
plakkaat**

Sivandré

HENNING
BERI

TOTALLY 100%
UNDEFEATED

T Leer van lyne : (persepsie)

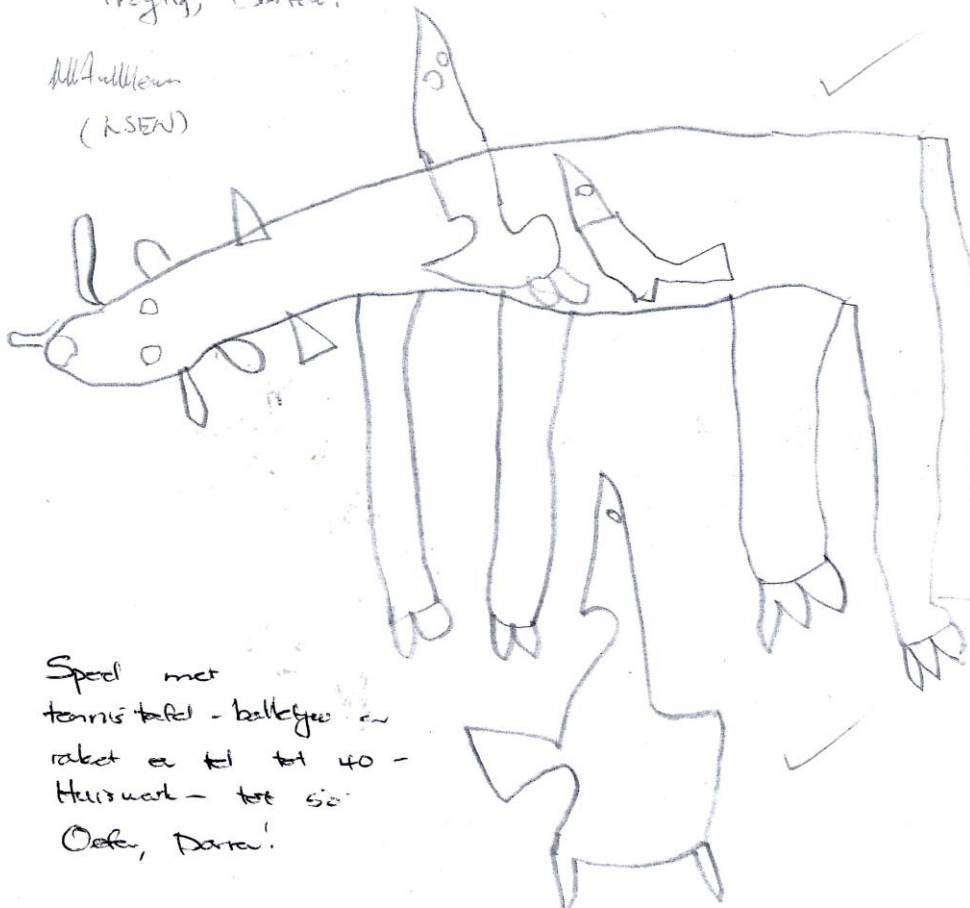
7. 06. 2012

Darren is nou gretig om te kom. Hy sien
nou lynne raak, en teken graag.
In ysigte winterkoue, wat er raai, verkj hy,
opgemerkte om te kom.

Persepsie verbeter
Koo-dinastie met bal, en raak oet. nou goal!

Pragtig, Darren!

M. Aullklem
(KSEW)

Speel met
tennis bal - balkegse en
raak er tel tel 40 -
Huiswerk - tot sie
Oef, Darren!

U Leer van lyne: (persepsie)

Darren Persepsie
12.06.2012

Moer, Darren!

Goed! Oog-hand-Bal = Koordele; terug by tel! Moer!
Lyne Persepsie.

V Leer van lyne: (persepsie)

Darfn

Syfers:

onpda awba adga

ma ad la ga ✓

Teken:

4 5 2 13 4
5 4 4 2 5

Muller 28-05-2012

W Stem van 'n Vrou

Stem van 'n vrou

Om te aavaer is goed
Maar ~~aan~~ ^{om} jou stem te hoor
Met goeie klank kan beter wees
En Ervaring is ~~is~~ die beste.

Breek weg en probeer met die kinder
werk.

Bie hartloop met maenie metoor seer maats.
Van broodmaer tot beheermaat
Van vles was tot polidiekus

Nen gesondheid tot sport vrou

Doer nog baie meer wat

Ek ken kenag met die moet

om 'n slag myself te rede te
stel, jou stem tel baie

kruip uit die koker en staan vas